

**1998-2019 YILLARI ARASINDAKİ SOSYAL BİLGİLER DERS
KİTAPLARINDA YER ALAN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
ARAÇLARININ KULLANIMININ İNCELENMESİ**

Hatice Yiğit

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ, 2021

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla teslim tarihinden itibaren(.....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Hatice

Soyadı : Yiğit

Bölümü : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: 1998-2019 Yılları Arasında Kullanılan Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Ölçme ve Değerlendirme Araçlarının Kullanımının İncelenmesi

İngilizce Adı: Investigation of The Use of Measurement and Assessment Tools in Social Information Course Books used Between 1998-2019

ETİK İLKELERİNE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelerine uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Hatice YİĞİT

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Hatice Yiğit tarafından hazırlanan “1998-2019 Yılları Arasında Kullanılan Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Ölçme ve Değerlendirme Araçlarının Kullanımının İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Ufuk KARAKUŞ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Prof. Dr. Bülent AKBABA

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Sibel OĞUZ HAÇAT

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Kastamonu Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 24.06.2021

Bu tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Yücel GELİŞLİ

Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca yardımlarını esirgemeyen, tezimin her aşamasında yanımda olan, konumun belirlenmesinden tamamlanmasına kadar daima bana yol gösteren, kıymetli bilgi ve birikimini paylaşan, öğrencisi olmaktan dolayı büyük onur duyduğum değerli tez danışmanım Prof. Dr. Ufuk KARAKUŞ'a tüm emeği, sabrı ve anlayışı için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Lisans dönemim boyunca gösterdiği rehberlik ve anlayışlı yaklaşımı ile eğitim hayatıma katkı sağlayan kıymetli hocam Doç. Dr. Sibel OĞUZ HAÇAT'a, yüksek lisans eğitimi sürecinde kendimi geliştirmeme katkı sağlayan tüm bölüm hocalarıma ve okuma yazmayı ilk öğrendiğim zamandan bu yana üzerimde emeği olan bütün hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

Tezimin her aşamasında yardımlarıyla ve fikirleriyle beni yalnız bırakmayan, başta Elif İNCİ olmak üzere bütün arkadaşlarıma yanımda oldukları, sevgi ve desteklerini esirgemedikleri için teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca beni her zaman destekleyen, motive eden, daima başarabileceğime inandıran, yaşamım boyunca bana doğruluğu, iyiliği ve merhameti öğreten, çalışmamı tamamlamam için en az benim kadar emek veren canım annem Emine YİĞİT ve babam Muharrem YİĞİT'e, her zaman neşesiyle içimi ısıtan biricik kardeşim İdil Hicran YİĞİT'e teşekkür ederim.

Bu çalışmayı, araştırmamı tamamlarken COVID-19 salgınından dolayı kaybettiğimiz, çok sevdiğim ve yerini asla dolduramayacağımız, daima kalbimizde yaşatacağımız biricik teyzem Zeliha ÇEVİK'e armağan ediyorum.

Araştırmamın faydalı olması dileğimle...

**1998-2019 YILLARI ARASINDA KULLANILAN SOSYAL BİLGİLER
DERS KİTAPLARINDA YER ALAN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
ARAÇLARININ KULLANIMININ İNCELENMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

Hatice Yiğit
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Temmuz, 2021

ÖZ

Bu araştırmada Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi tarafından hazırlanmış 5., 6. ve 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitapları içerisinde yer alan soruların geleneksel ve alternatif ölçme ve değerlendirme araçları arasındaki dağılımını tespit etmek ve ünite sonu değerlendirme sorularının Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisine göre düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır. 1998, 2005 ve 2018 yıllarında uygulanan öğretim programlarına göre hazırlanmış olan üç farklı dönemin ders kitapları içerisindeki sorular incelenmiş ve kullanılan ölçme değerlendirme araçlarının yıllar içinde bir farklılaşma gösterip göstermediği tespit edilmek istenmiştir. Araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek üzere tarama modelinden biri olan doküman inceleme modeli kullanılmıştır. 1998 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programına göre hazırlanan; 1999 yılı 5.sınıf, 2000 yılı 6.sınıf, 1999 yılı 7.sınıf ders kitapları içerisindeki geleneksel ölçme değerlendirme araçlarının kullanım oranı sırasıyla; %66,17, %61,90, %55,91 iken, alternatif ölçme değerlendirme araçlarının kullanım oranı sırasıyla; %33,82, %38,09, %44,08'dir. 2005 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programına göre hazırlanan; 2006 yılı 5., 6. ve 7.sınıf ders kitapları içerisindeki geleneksel ölçme değerlendirme araçlarının kullanım oranı sırasıyla; %97,82, %97,51, %93,26 iken, alternatif ölçme değerlendirme araçlarının kullanım oranı sırasıyla; %2,17, %2,48, %6,73'tür. 2018 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programına göre hazırlanan; 2018 yılı 5., 6. ve 7.sınıf ders kitapları içerisindeki geleneksel ölçme değerlendirme araçlarının kullanım oranı sırasıyla; %91,75, %97,51, %81,71 iken, alternatif ölçme değerlendirme araçlarının kullanım oranı sırasıyla; %8,24, %12,48, %18,28'dir. Ders kitaplarının ünite sonu değerlendirme soruları Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisine göre incelendiğinde ise soruların alt ve üst düzey becerilere hitap etmesi bakımından şu oranlara

ulaşılmıştır; 1999 yılı 5.sınıf; %75,54 alt düzey, %24,46 üst düzey, 2000 yılı 6.sınıf; %90,76 alt düzey, %9,22 üst düzey, 1999 yılı 7.sınıf; %90,15 alt düzey, %9,82 üst düzey, 2006 yılı 5.sınıf; %56,34 alt düzey, %43,63 üst düzey, 2006 yılı 6.sınıf; %57,89 alt düzey, %42,08 üst düzey, 2006 yılı 7.sınıf; %22,32 alt düzey, %77,65 üst düzey. 2018 yılı 5.sınıf; %45,32 alt düzey, %54,66 üst düzey, 2018 yılı 6.sınıf; %45,12 alt düzey, %54,84 üst düzey, 2018 yılı 7.sınıf; %42,58 alt düzey, %57,39 üst düzey becerilere yöneliktir. Bu çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular ışığında hazırlık kısmı, öğrenme alanı içerisi ve değerlendirme çalışmalarında kullanılan soruların alternatif ölçme değerlendirme teknikleri bakımından çeşitliliğinin az olduğu, ünite sonu değerlendirme sorularında ise alt düzey becerileri ölçen sorulara daha fazla yer verildiğı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda, yeni hazırlanacak olan ders kitaplarında alternatif ölçme değerlendirme araçlarına ve üst düzey bilişsel becerileri ölçen sorulara daha çok yer verilebileceğı önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler : Ders Kitabı, Geleneksel Ölçme ve Değerlendirme, Alternatif Ölçme ve Değerlendirme, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.
Sayfa adedi : 172
Danışman : Prof. Dr. Ufuk KARAKUŞ

**INVESTIGATION OF THE USE OF MEASUREMENT AND
ASSESSMENT TOOLS IN SOCIAL INFORMATION COURSE
BOOKS USED BETWEEN 1998-2019
(Master's Thesis)**

**Hatice Yiğit
GAZI UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCE
July, 2021**

ABSTRACT

In this research, it was aimed to determine the distribution of the questions in the 5th, 6th and 7th grade social studies textbooks prepared by the Ministry of National Education Publishing House between traditional and alternative measurement and evaluation tools and to determine the level of the end-unit evaluation questions according to Bloom's Revised Cognitive Field Taxonomy. intended to determine. The questions in the textbooks of three different periods, which were prepared according to the curricula applied in 1998, 2005 and 2018, were examined and it was desired to determine whether the measurement and evaluation tools used showed a differentiation over the years. Document analysis model, which is one of the scanning model, was used to achieve the aims of the research. Prepared according to the 1998 social studies course curriculum; The rate of use of traditional assessment and evaluation tools in 1999 5th grade, 2000 6th grade, 1999 7th grade textbooks, respectively; While it was 66.17%, 61.90%, 55.91%, the rate of use of alternative assessment and evaluation tools, respectively; 33.82%, 38.09%, 44.08%. Prepared according to the 2005 social studies course curriculum; The rate of use of traditional assessment and evaluation tools in the 5th, 6th and 7th grade textbooks of 2006, respectively; While it was 97.82%, 97.51%, 93.26%, the rate of use of alternative assessment and evaluation tools, respectively; 2.17%, 2.48%, 6.73%. Prepared according to the 2018 social studies course curriculum; The rate of use of traditional assessment and evaluation tools in the 5th, 6th and 7th grade textbooks of 2018, respectively; While it was 91.75%, 97.51%, 81.71%, the rate of use of alternative assessment and evaluation tools, respectively; 8.24%, 12.48%, 18.28%. When the end-of-unit evaluation questions of the textbooks are examined according to Bloom's Revised Cognitive Field Taxonomy, the

following ratios have been reached in terms of the questions addressing lower and higher level skills; 1999 5th grade; 75.54% lower level, 24.46% senior, 6th grade in 2000; 90.76% lower level, 9.22% senior, 1999 7th grade; 90.15% lower level, 9.82% senior level, 5th class in 2006; 56.34% lower level, 43.63% senior level, 6th grade in 2006; 57.89% lower level, 42.08% senior level, 7th grade in 2006; 22.32% low level, 77.65% high level. 5th grade in 2018; 45.32% lower level, 54.66% senior level, 6th grade in 2018; 45.12% lower level, 54.84% senior level, 7th grade in 2018; 42.58% are for low-level skills and 57.39% are for high-level skills. In the light of the findings obtained as a result of this study, it was concluded that the variety of the questions used in the preparatory part, the learning area and the evaluation studies were less in terms of alternative assessment and evaluation techniques, and the questions measuring low level skills were given more place in the end-unit evaluation questions. As a result of the research, it was suggested that alternative assessment and evaluation tools and questions measuring high-level cognitive skills could be included more in the textbooks to be prepared.

Key Words : Textbook, Traditional Measurement and Evaluation, Alternative Measurement and Evaluation, Social Studies Course Curriculum.

Page Number : 172

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Ufuk KARAKUŞ

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERİNE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xxi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Sınırlılıklar.....	4
1.5. Tanımlar.....	4
BÖLÜM II.....	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7

2.1. 1998 - 2005 - 2018 Yılları Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları.....	7
2.1.1. 1998 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.....	10
2.1.2. 2005 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Programı	11
2.1.3. 2018 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.....	13
2.2. Öğretimde Ders Kitapları.....	16
2.2.1. Ders Kitabı Öğretim Programı İlişkisi	17
2.2.2. Okullarda Ders Kitabı.....	17
2.2.3. Ders Kitaplarının Hazırlanması	18
2.2.4. Etkili Bir Ders Kitabının Özellikleri	18
2.2.5. Öğretmen, Öğrenci ve Ders Kitabı İlişkisi	19
2.2.6. Sosyal Bilgiler Dersi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları.....	19
2.3. Ölçme ve Değerlendirme	20
2.3.1. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirmenin Önemi	21
2.3.2. Ölçek Türleri	23
2.3.2.1. Sınıflama Ölçeği.....	23
2.3.2.2. Sıralama Ölçeği	23
2.3.2.3. Eşit Aralıklı Ölçek	23
2.3.2.4. Oran Ölçeği.....	24
2.3.3. Ölçme Araç veya Yöntemlerinde İstendik Özellikler.....	24
2.3.3.1. Güvenirlik	24
2.3.3.2. Geçerlik.....	24
2.3.3.3. Kullanışlılık.....	24
2.3.4. Değerlendirme	25
2.3.4.1. Değerlendirme Türleri.....	25
2.3.5. Geleneksel Ölçme ve Değerlendirme Araçları	26
2.3.5.1. Çoktan Seçmeli Testler.....	26

2.3.5.2. Doğru Yanlış Testler.....	27
2.3.5.3. Eşleştirme Testler	27
2.3.5.4. Kısa Cevaplı Testler	27
2.3.5.4.1. Boşluk Doldurma Maddeleri	27
2.3.5.5. Uzun Cevaplı Yazılı Yoklamalar	28
2.3.5.6. Sözlü Yoklamalar.....	28
2.3.6. Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Araçları.....	29
2.3.6.1. Performans Değerlendirme.....	29
2.3.6.2. Portfolyo (Öğrenci Ürün Dosyası)	29
2.3.6.3. Proje	29
2.3.6.4. Akran Değerlendirme	30
2.3.6.5. Kavram Haritası	30
2.3.6.6. Yapılandırılmış Grid	30
2.3.6.7. Tanılayıcı Dallanmış Ağaç (TDA)	31
2.3.6.8. Kelime İlişkilendirme Testleri (KİT).....	31
2.3.6.9. Zihin Haritası	32
2.3.6.10. Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubrik)	32
2.3.6.11. Kontrol Listeleri (Çeklist, Soru Listeleri)	32
2.3.6.12. Gözlem Formları	32
2.3.6.13. Vee Diyagramları.....	33
2.3.6.14. Öz Değerlendirme	33
2.3.6.15. Anlam Çözümleme Tablosu	33
2.3.6.16. Balık Kılçığı Diyagramı.....	33
2.3.6.17. Bulmaca	34
2.3.6.18. Grup Değerlendirmesi	34
2.3.6.19. Görüşme (Mülakat)	35

2.3.6.20. <i>Tutum Ölçekleri</i>	35
2.3.6.21. <i>Derecelendirme Ölçeği</i>	36
2.4. Bloom Taksonomisi	36
2.4.1. Bloom'un Bilişsel Taksonomisi	37
2.4.1.1. <i>Bilgi</i>	37
2.4.1.2. <i>Kavrama</i>	38
2.4.1.3. <i>Uygulama</i>	38
2.4.1.4. <i>Analiz</i>	38
2.4.1.5. <i>Sentez</i>	38
2.4.1.6. <i>Değerlendirme</i>	38
2.4.2. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi.....	39
2.4.2.1. <i>Yenilenmiş Bloom Taksonomisinde Bilgi Boyutu</i>	40
2.4.2.1.1. <i>Olgusal Bilgi</i>	41
2.4.2.1.2. <i>Kavramsal Bilgi</i>	41
2.4.2.1.3. <i>İşlemsel Bilgi</i>	41
2.4.2.1.4. <i>Üstbilişsel Bilgi</i>	42
2.4.3. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu	42
2.4.3.1. <i>Hatırlama</i>	43
2.4.3.2. <i>Anlama</i>	43
2.4.3.3. <i>Uygulama</i>	44
2.4.3.4. <i>Çözümleme</i>	45
2.4.3.5. <i>Değerlendirme</i>	46
2.4.3.6. <i>Yaratma</i>	47
2.5. İlgili Araştırmalar	48
2.5.1. Ölçme ve Değerlendirme Araçları ile İlgili Araştırmalar	48
2.5.2. Soruları Bloom Taksonomisi'ne Göre Değerlendiren Araştırmalar.....	49

BÖLÜM III	57
YÖNTEM.....	57
3.1. Araştırmanın Modeli.....	57
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	58
3.3. Verilerin Toplanması	58
3.4. Verilerin Analizi	61
BÖLÜM IV	63
BULGULAR VE YORUMLAR.....	63
4.1. 1999 Yılı 5. Sınıf, 2000 Yılı 6.Sınıf ve 1999 Yılı 7.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitapları İçinde Yer Alan Soruların Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları Bakımından İncelenmesi ve Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisine Göre Dağılımı	63
4.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	63
4.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	66
4.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	69
4.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	73
4.2. 2006 Yılı 5. Sınıf, 6.Sınıf ve 7.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitapları İçinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları Bakımından İncelenmesi ve Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisine Göre Dağılımı.....	76
4.2.1. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	76
4.2.2. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	86
4.2.3. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	92
4.2.4. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	98
4.3. 2018 Yılı 5. Sınıf, 6.Sınıf ve 7.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitapları İçinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları Bakımından İncelenmesi ve Ünite Sonu Değerlendirme Soruların Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisine Göre Dağılımı.....	104

4.3.1. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	104
4.3.2. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	113
4.3.3. On birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	128
4.3.4. On İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	139
BÖLÜM V	151
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	151
5.1. Sonuç	151
5.2. Tartışma	156
5.3. Öneriler	157
KAYNAKLAR.....	159
EKLER.....	169
EK 1. Eser Kullanım Formu	170
EK 2. Eser Kullanım Formu	171
EK 3. Eser Kullanım Formu	172

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1998, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Öğrenme Alanları, Beceriler ve Değerler	9
Tablo 2. Bloom'un Bilişsel Taksonomisi	37
Tablo 3. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin Bilgi Boyutu ve Bilişsel Boyutu Basamakları	40
Tablo 4. Yenilenmiş Bilişsel Taksonomi'deki Bilgi Boyutu ve Alt Kategorileri.....	40
Tablo 5. Yenilenmiş Bloom Taksonomisinde'deki Bilişsel Süreç Boyutu ve Alt Kategorileri	42
Tablo 6. Verilerin Toplanılmasında Kullanılan Kitaplar	59
Tablo 7. İncelenen 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Üniteler	60
Tablo 8. İncelenen 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Üniteler	60
Tablo 9. İncelenen 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Üniteler	61
Tablo 10. 1999 Yılı 5.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları.....	64
Tablo 11. 2000 Yılı 6.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları.....	67
Tablo 12. 1999 Yılı 7.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları.....	70
Tablo 13. 1998 Yılı Öğretim Programına Göre Hazırlanan Sosyal Bilgiler 5,6 ve 7.Sınıf Ders Kitaplarının Ünite Sonu Değerlendirme Bölümünde Yer Alan Soruların Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisine Göre Dağılımı ve Yüzdeleri.....	73
Tablo 14. 2006 Yılı 5.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları.....	77

Tablo 15. 2006 Yılı 6.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları.....	86
Tablo 16. 2006 Yılı 7.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları.....	92
Tablo 17. 2005 Yılı Öğretim Programına Göre Hazırlanan Sosyal Bilgiler 5, 6 ve 7.Sınıf Ders Kitaplarının Ünite Sonu Değerlendirme Bölümünde Yer Alan Soruların Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisine Göre Dağılımı	98
Tablo 18. 2018 Yılı 5.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları.....	105
Tablo 19. 2018 Yılı 6.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları.....	114
Tablo 20. 2018 Yılı 7.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları.....	129
Tablo 21. 2018 Yılı Öğretim Programına Göre Hazırlanan Sosyal Bilgiler 5,6 ve 7.Sınıf Ders Kitaplarının Ünite Sonu Değerlendirme Bölümünde Yer Alan Soruların Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisine Göre Dağılımı ve Yüzdeleri.....	139
Tablo 22. 1998-2005-2018 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Göre Hazırlanan 5.,6. ve 7.Sınıf Ders Kitaplarının İçerisinde Bulunan Ölçme Değerlendirme Araçları Bakımından Dağılım Oranları	151
Tablo 23. 1998-2005-2018 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Göre Hazırlanan 5.,6. ve 7.Sınıf Ders Kitaplarının Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi Bakımından Dağılım Oranları	152

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.</i> 1999 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite sonu değerlendirme sorularından örnekler	65
<i>Şekil 2.</i> 1999 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 4.ünite hazırlık çalışmalarından örnekler	66
<i>Şekil 3.</i> 2000 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 4.ünite hazırlık çalışmalarından örnekler	68
<i>Şekil 4.</i> 2000 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite sonu değerlendirme sorularından örnekler	69
<i>Şekil 5.</i> 1999 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite hazırlık çalışmalarından örnekler	71
<i>Şekil 6.</i> 1999 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 6.ünite değerlendirme sorularından örnekler	72
<i>Şekil 7.</i> 1999 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 3.ünite değerlendirme sorularından örnekler	74
<i>Şekil 8.</i> 2000 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite değerlendirme sorularından örnekler	75
<i>Şekil 9.</i> 1999 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 6.ünite değerlendirme sorularından örnekler	76
<i>Şekil 10.</i> 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite sonu değerlendirmelerinden örnekler	79
<i>Şekil 11.</i> 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite içerisinde örnek soru	80
<i>Şekil 12.</i> 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 6.ünite içerisinde örnek soru	81
<i>Şekil 13.</i> 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 7.ünite içerisinde örnek soru	83

<i>Şekil 14.</i> 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 7.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek	84
<i>Şekil 15.</i> 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 8.ünite içerisinde örnek soru	85
<i>Şekil 16.</i> 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite hazırlık sorularından örnekler	87
<i>Şekil 17.</i> 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite içerisinde örnek soru	88
<i>Şekil 18.</i> 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 4.ünite içerisinde örnek soru	89
<i>Şekil 19.</i> 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 7.ünite içerisinde örnek sorular	91
<i>Şekil 20.</i> 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite içerisinde örnek soru	94
<i>Şekil 21.</i> 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite içerisinde örnek soru	94
<i>Şekil 22.</i> 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite içerisinde örnek soru	95
<i>Şekil 23.</i> 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 4.ünite sonu değerlendirmelerinden örnek sorular	97
<i>Şekil 24.</i> 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite sonu değerlendirme sorularından örnekler	99
<i>Şekil 25.</i> 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek soru.....	99
<i>Şekil 26.</i> 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 4.ünite sonu değerlendirme sorularından örnekler	100
<i>Şekil 27.</i> 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 7.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek soru.....	100
<i>Şekil 28.</i> 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek soru.....	101
<i>Şekil 29.</i> 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 3.ünite değerlendirme sorularından örnek sorular	102
<i>Şekil 30.</i> 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite değerlendirmelerinden örnek soru.....	103
<i>Şekil 31.</i> 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite değerlendirme sorularından örnekler	103

Şekil 32. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite içerisinde örnek soru	107
Şekil 33. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 3.ünite içerisinde örnek soru	108
Şekil 34. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 4.ünite içerisinde örnek soru	109
Şekil 35. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite içerisinde örnek soru	110
Şekil 36. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 6.ünite içerisinde örnek soru	112
Şekil 37. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite içerisinde örnek soru	116
Şekil 38. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite içerisinde örnek soru	117
Şekil 39. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite içerisinde örnek soru	118
Şekil 40. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite içerisinde örnek soru	119
Şekil 41. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 3.ünite içerisinde örnek sorular	121
Şekil 42. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite içerisinde örnek sorular	123
Şekil 43. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite içerisinde örnek soru	124
Şekil 44. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 6.ünite içerisinde örnek soru	125
Şekil 45. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 6.ünite içerisinde örnek sorular	126
Şekil 46. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 6.ünite içerisinde örnek soru	127
Şekil 47. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite içerisinde örnek soru	131
Şekil 48. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite içerisinde örnek soru	132
Şekil 49. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite içerisinde örnek soru	133
Şekil 50. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite içerisinde örnek soru	135
Şekil 51. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite içerisinde örnek soru	135
Şekil 52. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite içerisinde örnek soru	136
Şekil 53. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 7.ünite içerisinde örnek soru	138
Şekil 54. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek	140
Şekil 55. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 6.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek	140

<i>Şekil 56.</i> 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 3.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek	141
<i>Şekil 57.</i> 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 4.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek	142
<i>Şekil 58.</i> 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek	143
<i>Şekil 59.</i> 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 3.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek	144
<i>Şekil 60.</i> 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 3.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek	145
<i>Şekil 61.</i> 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek	146
<i>Şekil 62.</i> 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek	147
<i>Şekil 63.</i> 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek	148
<i>Şekil 64.</i> 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 4.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek	148
<i>Şekil 65.</i> 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek	149

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

KİT	Kelime İlişkilendirme Testi
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
NCSS	National Council for Social Studies [ABD Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi]
TDA	Tanılayıcı Dallanmış Ağaç
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri
YBT	Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırma konusunu oluşturan problem durumuna, araştırmanın amacına, önemine, sınırlılıklarına, araştırmaya başlarken ortaya konan varsayımlara, kullanılan önemli tanımlara ve ilgili araştırmalara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Sosyal bilgilerin bir ders olarak programda yer alması bu dersin önemini ortaya koymaktadır. Eğitim öğretim faaliyetlerini gerçekleştiren öğretmenler, dersin işlenmesine yardımcı kaynaklara ihtiyaç duymaktadır. İhtiyaç duyulan bu yardımcı kaynaklar karşımıza ders kitabı olarak çıkmaktadır. Ders kitapları zaman içerisinde çeşitli yenilenmelerle değişimlere uğramaktadırlar. Sosyal bilgiler dersi içerisinde kullanılmak amacıyla oluşturulmuş çok sayıda ders kitabı bulunmaktadır. Bu kitapların içerisinde yer alan soru çeşitleri yenilenen öğretim programları ile zaman içerisinde farklılıklar göstermiştir. Eğitim öğretim sürecinde ders kitapları öğretmenler ve öğrenciler için halen en çok kullanılan ders materyalidir. Yapılandırıcı yaklaşıma geçmeden önceki 1998 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve 2005 yılında yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan ders kitapları, son haline 2018 yılında yapılan düzenlemelerle ulaşmıştır. Bu çalışmayla öğretim programları değiştikçe kitapların içerisindeki sorularda da değişim olup olmadığı incelenmek istenmiştir. Bu çalışmanın amacı 1998-2019 yılları arasında ders materyali olarak kullanılan Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından hazırlanmış olan ve MEB onayı ile özel yayıncılıklar tarafından basılmış olan sosyal bilgiler ders kitapları içerisinde yer alan sorularda kullanılan ölçme değerlendirme araçlarının tespit edilmesi ve ünite sonu değerlendirme sorularının Bloom Taksonomisi'nin Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'ne göre düzeylerinin incelenerek kategorize edilmesidir. 1998 - 2005 - 2018 yıllarında sosyal bilgiler öğretim programlarında çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Öğretim

programlarında yapılan bu değişikliklerin ölçme değerlendirme araçlarına ve soru düzeylerine ne şekilde yansıdığının incelenmesi amacıyla 1998 - 2005 - 2018 öğretim programlarına göre hazırlanan sosyal bilgiler MEB ders kitapları incelenmiştir. Bu inceleme alanı doğrultusunda "1998-2019 yılları arasında kullanılan sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan ölçme ve değerlendirme araçları nasıl kullanılmıştır?" sorusu ana problem olarak belirlenmiş ve bu problem durumunu daha iyi incelemek için şu alt problemlere cevap aranmıştır;

1. 1999 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları nelerdir?
2. 2000 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları nelerdir?
3. 1999 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları nelerdir?
4. 1999 yılı 5.sınıf, 2000 yılı 6.sınıf ve 1999 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitapları içlerinde yer alan ünite sonu değerlendirme sorularının Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisine göre dağılımı nasıldır?
5. 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları nelerdir?
6. 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları nelerdir?
7. 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları nelerdir?
8. 2006 yılı 5.sınıf, 2006 yılı 6.sınıf ve 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitapları içlerinde yer alan ünite sonu değerlendirme sorularının Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisine göre dağılımı nasıldır?
9. 2018 yılı 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları nelerdir?
10. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları nelerdir?

11. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları nelerdir?
12. 2018 yılı 5.sınıf, 2018 yılı 6.sınıf ve 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitapları içlerinde yer alan ünite sonu değerlendirme sorularının Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisine göre dağılımı nasıldır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, 1998-2005-2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programları kapsamında hazırlanan 5., 6. ve 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının içerisinde yer alan soruların; kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları bakımından incelenmesi ve ünite sonu değerlendirme çalışmalarının, Bloom Taksonomisi'nin Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'ne göre düzeylerinin tespit edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda 1999, 2006 ve 2018 yıllarında okullarda kullanılan 5., 6. ve 7.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitapları üzerinde çalışılmıştır. 1999 yılı 6.sınıf ders kitabına ulaşamadığı için 1998 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programına dahil olan 2000 yılına ait ders kitabı incelenmiştir. Ölçme ve değerlendirme araçları bakımından 1999, 2006 ve 2018 yıllarında okullarda kullanılan 5., 6. ve 7.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitapları içerisindeki ünite hazırlık bölümleri, öğrenme alanları ve ünite değerlendirme çalışmalarını kapsayan tüm sorular incelenmiştir. Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisine göre soru düzeylerinin gruplandırılmasına ise ders kitapları içerisindeki sadece ünite sonu değerlendirme soruları dahil edilmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Eğitim, bir toplumun ayakta durabilmesi ve diğer toplumlar tarafından özellikle bilim alanında kendini takip ettirebilmesini sağlayan en önemli unsurdur (Topçu & Katılmış, 2003, s. 49). Toplumsal hayatın devamında ve gelişmesinde eğitim faaliyetleri oldukça belirleyici bir özelliğe sahiptir. Eğitim öğretim faaliyetleri gerçekleştirilirken kullanılan ders kitapları, program kapsamında belirlenen ve öğrencilere kazandırılmak istenen hedef ve davranışları sağlamak amacıyla hazırlanan yazılı materyallerdir. Ders kitapları program hedeflerine uygun bir şekilde hazırlanmaktadır. Aynı zamanda ders kitaplarının öğrencilerin düşünce yapılarını geliştirmeye yönelik bir işlevinin de olması gerekmektedir. Programda verilmesi gereken hedef ve davranışların öğretilmesinde ders kitaplarının

nitelik yönünden dikkatli bir şekilde hazırlanması gerekmektedir (Dönmez, 2003). Aynı zamanda ders kitapları içerisinde yer alan ölçme değerlendirme çalışmaları öğrenme öğretme sürecinin vazgeçilmez bir ayağıdır. Ölçme değerlendirme uygulamaları çalışmaların amaca uygun yürütülmesini sağlaması ve öğrencilerin belirlenen kazanımları edinme durumunu belirlemesi ve sonraki çalışmalara ışık tutması açısından önem arz etmektedir (Göçer, 2007). Sosyal bilgiler ders kitapları yıllar içerisinde program değişikliklerinin etkisiyle şekil ve içerik bakımından çeşitli değişimlere uğramıştır. 1998 yılında hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programı, 2005 yılında yaşanan öğretim programı değişiminden sonra son olarak 2018 yılında değişim yapılmıştır. Yaşanan bu öğretim programı değişimleri ders kitaplarındaki ölçme değerlendirme sorularını da çeşitli açılardan etkilemiştir. Bu çalışma ders kitaplarının değişimi ile paralel olarak yaşanan ölçme değerlendirme sorularındaki değişimlerin ve gelecekte yapılacak olan çalışmalara ışık tutması yönünden önem arz etmektedir. Aynı zamanda sosyal bilgiler alanında ders kitaplarına daha çeşitli ölçme ve değerlendirme tekniklerinin kazandırılması ve böylece ölçme değerlendirme araçlarının çeşitliliğinin artmasının öğretmenlere de ders içinde fayda sağlayacağını düşünülmesi bu çalışmayı önemli kılmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışma, Millî Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın izni ile okullarda kullanılması için yayımlanan 1999 yılı 5.sınıf, 2000 yılı 6.sınıf, 1999 yılı 7.sınıf, 2006 yılı 5.sınıf, 2006 yılı 6.sınıf, 2006 yılı 7.sınıf, 2018 yılı 5.sınıf, 2018 yılı 6.sınıf, 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ile sınırlıdır. 2005 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programı kapsamında hazırlanan öğretmen kılavuzu ve öğrenci çalışma kitapları çalışmaya dahil edilmeyerek yalnızca ders kitapları üzerinde çalışılmıştır. Bu çalışmaya belirtilen sınırlılıklar dahilinde, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından derslerde kullanılması uygun bulunan devlet ve özel yayınevine ait ders kitapları dışındaki yayınlar dahil edilmemiştir.

1.5. Tanımlar

Eğitim: Bir toplumun ayakta durabilmesi ve diğer toplumlar tarafından özellikle bilim alanında kendini takip ettirebilmesini sağlayan en önemli unsurdur (Topçu & Katılmış, 2003, s. 49).

Okul: "Eğitim öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü kurumların genel adıdır. Okul, toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde ve devam ettirilmesinde önemli bir yere sahiptir." (Bilgin, 2019).

Sosyal Bilgiler:

Sosyal bilgiler insan ve toplum bilimlerini (çocukların) vatandaşlık becerilerini geliştirmek amacıyla bütünleştirmektedir. Sosyal bilgiler, okul programları içerisinde antropoloji, arkeoloji, iktisat, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi disiplinlerin yanı sıra insan bilimleri, matematik ve doğa bilimlerinden uygun içerikler üzerinden koordinasyonunu ve sistematik bir biçimde incelenmesini sağlar. Sosyal bilgilerin başlıca amacı gençlerin, karşılıklı ilişkilerin olduğu bir dünyada kültürel çeşitliliklere sahip demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararını gözetken bilinçli ve mantıklı kararlar alma becerilerinin gelişmesine yardımcı olmaktır (NCSS'den aktaran Aslan, 2016, s. 6).

Sosyal Bilgiler Dersi: Öztürk ve Otluoğlu (2002)'nin belirttiği üzere "sosyal bilimlerden elde edilen verileri birbiriyle ilişkilendirerek öğrencilerin anlayacağı şekilde düzenleyen, öğrencilerin bu verileri kullanarak toplum içinde bir yer edinmesine, sosyal hayatta karşılaştığı sorunlara çözüm üretmesine ve etkin vatandaşlık bilincine dair bilgi, tutum, beceri ve değerleri kazandırmaya çalışan bir disiplindir" (s. 206).

Ders Kitabı: "Programda yer alan hedeflerle tutarlı olarak konuların işlendiği, öğrencilere bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazandırıldığı temel bir kaynaktır" (Demirel & Kiroğlu, 2020, s. 5).

Ölçme: "Amprik ilişkiler sisteminde yer alan öğelerin formal ilişkiler sistemi ile temsil edilmesine denir" (Başol, 2019).

Değerlendirme: "Ölçme sonuçlarını bir ölçüte vurarak değer yargısına ulaşma işlemidir" (Başol, 2019).

Öğretim Programı: Öğretim programları eğitim sisteminin yapı taşları olmakla birlikte öğrencilere kazandırılması hedeflenenlerin nasıl sunulacağını, nelere dikkat edilmesi gerektiğini ve sürecin değerlendirilmesini de içine alan ders programlarıdır (Kaymakçı & Turan, 2019).

Taksonomi: "Özel bir sınıflama yaklaşımıdır. Bu sınıflamada kategoriler bir boyutta sıralanır" (Özçelik, 2018).

Bloom Taksonomisi:

Bloom'un bilişsel öğrenme alanına yönelik geliştirmiş olduğu taksonomi bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme olmak üzere altı basamaktan oluşmaktadır (Bloom, 1956). Bloom taksonomisi hiyerarşik olup düşük zihinsel düzeyden yüksek zihinsel düzeye doğru ilerlemektedir. Bu basamaklardan bilgi, kavrama ve uygulama basamakları temel

beceriler olarak tanımlanırken, analiz, sentez ve değerlendirme basamakları üst düzey düşünme becerileri olarak görülmektedir (Birgin, 2016, s. 841).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. 1998 - 2005 - 2018 Yılları Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları” ile “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmıştır. Öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefli, sade ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda bir taraftan farklı konu ve sınıf düzeylerinde sarmal bir yaklaşımla tekrar eden kazanımlara ve açıklamalara, diğer taraftan bütünsel ve bir kerede kazandırılması hedeflenen öğrenme çıktılarına yer verilmiştir. Her iki gruptaki kazanım ve açıklamalar da ilgili disiplinin yetkin, güncel, geçerli ve eğitim öğretim sürecinde hayatla ilişkileri kurulabilecek niteliktedir. Bu kazanımlar ve sınırlarını belirleyen açıklamaları, sınıflar ve eğitim kademeleri düzeyinde değerler, beceriler ve yetkinlikler perspektifinde bütünlük sağlayan bir bakış açısıyla yalın bir içeriğe işaret etmektedir. Böylelikle üst bilişsel becerilerin kullanımına yönlendiren, anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan, sağlam ve önceki öğrenmelerle ilişkilendirilmiş, diğer disiplinlerle ve günlük hayatla değerler, beceriler ve yetkinlikler çevresinde bütünleşmiş bir öğretim programları toplamı oluşturulmuştur (MEB, 2018, s. 3).

Öğretim programları eğitim sisteminin yapı taşları olmakla birlikte öğrencilere kazandırılması hedeflenenlerin nasıl sunulacağını, nelere dikkat edilmesi gerektiğini ve sürecin değerlendirilmesini de içine alan ders programlarıdır. Her bir dersi diğer derslerden ayıran farklılıklar öğretim programlarının hazırlanmasına da yansımıştır ve her dersin doğasına uygun olarak öğretim programları hazırlanmaktadır (Kaymakçı & Turan, 2019). Öğretim programları, öğretim-öğrenme süreçlerine ilişkin tüm faaliyetleri kapsamaktadır.” (Küçükahmet, 2009, s. 9). Öğretim programları ülkede kullanılan eğitim sisteminin ilke ve amaçları doğrultusunda bilgi, değer ve becerilerin öğrencilere aktarılmasında öğretmenlere bir çerçeve sunarken aynı zamanda yol da göstermektedir. Bilginin hızlı şekilde yayıldığı günümüz dünyasında her şey güncelliğini yitirirken bireyin, toplumun ve devletin beklentileri farklılaşmaktadır. Bu gelişmeler karşısında güncellik ilkesine göre öğretim programları da dönem koşullarına cevap verecek şekilde güncellenmektedir (Turan, 2018).

Sosyal bilgiler dersi, sosyal, kültürel, siyasal değer aktarımı ve toplumsallaşma açısından elverişli bir alan olduğu gibi, etkili vatandaş yetiştirmekle de yükümlüdür. Sosyal bilgiler

öğretim programlarının günümüz koşullarına uygun şekilde düzenlenmesi çok önemlidir. Sosyal bilgiler dersi bireye çevresini ve vatanını tanımasını sağlar. Aynı zamanda bireyin karşısına çıkan sosyal problemleri çözmesini destekleyecek temel bilgi ve genel kültürü bireye kazandırmakla da yükümlüdür. Öğrencilere bu davranışların kazandırılması, içinde bulunulan çağın şartlarına uygun olarak bilimsel bilgiler ışığında hazırlanmış öğretim programlarının uygulanmasıyla sağlanabilir (Şahin, 2010).

Sosyal bilgiler dersi ilk defa 1968 yılında ülkemizde okutulmaya başlanmıştır. Zamanla birlikte değişen koşullar sosyal bilgiler öğretim programının da yöntem, konular, süreç ve ölçme değerlendirme anlayışı bakımından yenilenmesini gerektirmiştir. 1968'den 1998 yılına kadar olan dönemde sosyal bilgiler farklı ders adları altında işlenilmiştir. 1998 yılında hazırlanan programdan itibaren dersin adı sosyal bilgiler olarak kalmıştır ve zamanın getirdiği değişimlerle birlikte 1998, 2005 ve 2018 yıllarında program güncellenmeleri yapılmıştır (Kaymakçı & Turan, 2019).

Tablo 1

1998, 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Öğrenme Alanları, Beceriler ve Değerler

1998 Programı		2005 Programı		2018 Programı	
Öğrenme Alanları	Üniteler olarak programda yerini almış ve her sınıf düzeyi için farklı isimlendirilmiştir.	1.Birey ve Toplum 2.Kültür ve Miras 3.İnsanlar, Yerler ve Çevreler 4.Üretim, Dağıtım ve Tüketim 5.Bilim, Teknoloji ve Toplum	6.Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler 7.Güç, Yönetim ve Toplum 8.Küresel Bağlantılar	1.Birey ve Toplum 2.Kültür ve Miras 3.İnsanlar, Yerler ve Çevreler 4.Bilim, Teknoloji ve Toplum	5.Üretim, Dağıtım ve Tüketim 6.Etkin Vatandaşlık 7.Küresel Bağlantılar
Değerler	-	1.Adil Olma 2.Aile Birliğine Önem Verme 3.Bağımsızlık 4.Bariş 5.Bilimsellik 6.Çalışkanlık 7.Dayanışma 8.Duyarlılık 9.Dürüstlük 10.Estetik	11.Hoşgörü 12.Misafirperverlik 13.Sağlıklı Olmaya Önem Verme 14.Özgürlük 15.Saygı 16.Sevgi 17.Temizlik 18. Sorumluluk 19.Vatanseverlik 20.Yardımseverlik	1. Adalet 2. Aile Birliğine Önem Verme 3. Bağımsızlık 4. Bariş 5. Bilimsellik 6. Çalışkanlık 7. Dayanışma 8. Duyarlılık 9. Dürüstlük	10. Estetik 11. Eşitlik 12. Özgürlük 13. Saygı 14. Sevgi 15. Sorumluluk 16. Tasarruf 17. Vatanseverlik 18. Yardımseverlik
Beceriler	-	1.Gözlem Becerisi 2.Mekanı Algılama Becerisi 3.Sosyal Katılım Becerisi 4.Değişim Ve Sürekliliği Algılama Becerisi 5.Empati Becerisi 6.Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi 7.Eleştirel Düşünme Becerisi 8.Yaratıcı Düşünme Becerisi	9.İletişim Becerisi 10.Araştırma Becerisi 11.Problem Çözme Becerisi 12.Karar Verme Becerisi 13.Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi 14.Girişimcilik Becerisi 15.Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma	1. Araştırma 2. Çevre Okuryazarlığı 3. Değişim ve Sürekliliği Algılama 4. Dijital Okuryazarlık 5. Eleştirel Düşünme 6. Empati 7. Finansal Okuryazarlık 8. Girişimcilik 9. Gözlem 10. Harita Okuryazarlığı 11. Hukuk Okuryazarlığı 12. İletişim 13. İş Birliği 14. Kalıp Yargı ve Önyargıyı Fark Etme	15. Kanıt Kullanma 16. Karar Verme 17. Konum Analizi 18. Medya Okuryazarlığı 19. Mekânı Algılama 20. Öz Denetim 21. Politik Okuryazarlık 22. Problem Çözme 23. Sosyal Katılım 24. Tablo, Grafik Ve Diyagram Çizme ve Yorumlama 25. Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma 26. Yenilikçi Düşünme 27. Zaman ve Kronolojiyi Algılama

Millî Eğitim Bakanlığı 1998, 2005, 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

1998 programında derste işlenecek konular öğrenme alanı değil, üniteler şeklinde verilmiştir. Kavram ve beceri öğretimine ilişkin ifadeler programın uygulanması ile ilgili açıklamalar kısmında işlenen konuyla beraber verileceği şeklinde belirtilirken değer eğitime programda yer verilmemiştir. 2005 programında 8 öğrenme alanı çerçevesinde oluşturulmuş 8 ünite mevcuttur. 2018 programında ise ünite yer almamış, öğrenme alanları kullanılmıştır. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında "Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler ile Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanının çıkarılarak "Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanının programa eklendiği görülmektedir. 2005 ve 2018 programlarında öğrencilere kazandırılmak istenen değerlere program kapsamında yer verilmiştir. 2005 programında 20 tane değer belirlenmişken bu sayı 2018 programında 18'e düşürülmüştür. Adil olma, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, temizlik değerleri kaldırılarak yerlerine adalet, eşitlik ve tasarruf değerleri konmuştur. 2005 programında 15 olan beceri sayısı 2018 de 27'ye çıkarılmıştır. Bu durum becerilerin öneminin daha da arttığını göstermesi bakımından önemlidir.

2.1.1. 1998 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

"1998 sosyal bilgiler programında ülke ve dünya tarihi, vatandaşlık ve coğrafya konuları bütüncül ve kronolojik bir anlayışla yoğun bir şekilde verilmekte öğrencilerin mekan ve zaman algılarını zorlamakta ve ezbere yöneltmektedir" (Kabapınar'dan aktaran Ataman, 2007, s. 38).

1998–1999 öğretim yılında gerçekleştirilen yeni değişikliklerle ilköğretim programında yeni derslere yer verilmiştir. Programdaki yeni dersler şunlardır:

- 1., 2. ve 3. sınıflara "Bireysel ve Toplu Etkinlikler"
- 4. ve 5. sınıflara Yabancı Dil (İngilizce, Almanca, Fransızca)
- 6. ve 8. sınıflara "Trafik ve İlk Yardım"
- 7. ve 8. sınıflara "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi"
- 4. ve 8. sınıflara seçmeli dersler
- 6. ve 7. sınıflarda "Millî Tarih" ve "Millî Coğrafya" dersleri "Sosyal Bilgiler" adı altında birleştirilmiştir (MEB'den aktaran Ambarlı, 2010).

"Sosyal bilgiler dersinin bütüncül bakış açısıyla ele alınarak ilköğretim 4-5-6 ve 7. sınıflarda okutulmaya başlanması 1998 öğretim programıyla başlamıştır" (Kaymakçı & Akpınar, 2012).

1998 programında haftada üçer saat olarak her sınıf için 36 toplam 108 saatlik ders süresi belirtilerek öğretmenlerin dersi ve ders içeriklerini nasıl işleyeceklerine dair kapsamlı şekilde hazırlanan bilgiler 43 maddede sıralanmıştır. Türk milli eğitiminin genel amaçları ve özel amaçlar 1998 programında 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre yerini

almıştır. 1998 programında yer alan genel amaçlar vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları bakımından, çevreyi, yurdu ve dünyayı tanımaları bakımından, toplumda bireylerin birbirleriyle olan ilişkileri bakımından, ekonomik hayat sürdürmek fikrini ve yeteneklerini geliştirmek bakımından olmak üzere dört temel çerçevede 34 madde şeklinde ifade edilmiştir. 1998 programında yer alan özel amaçlar; demokrasi eğitimi, planlılık, okul ile ailenin işbirliği, laiklik, karma eğitim, bilimsellik, Atatürk inkılap ve ilkeleri ve Atatürk milliyetçiliği, genellik ve eşitlik, yönelme, fırsat ve imkan eşitliği, eğitim hakkı, süreklilik, ferdin ve toplumun ihtiyaçlarıdır. Bu özel amaçlar programda bulunan üniteler üzerinden verilmiştir. Sosyal bilgiler dersi öğretmen merkezli ve bilgi ağırlıklı olarak hazırlanan 1998 programında derste işlenecek konular öğrenme alanı değil, üniteler şeklinde verilmiştir ve ders, konu ve disiplin ilişkilendirmesi yapılmamıştır Kavram ve beceri öğretimine ilişkin ifadeler programın uygulanması ile ilgili açıklamalar kısmında işlenen konuyla beraber verileceği şeklinde belirtilirken değer eğitimi programda yer verilmemiştir (Kaymakçı ve Turan, 2019). "1998 programında ölçme ve değerlendirme programının uygulanmasıyla ilgili açıklamalar kısmında 41.maddede; "Öğrencilerin davranışlarındaki gelişmeler ve edindikleri alışkanlıklar gözlenir, kazandıkları bilgiler, çeşitli teknikler ve ölçme araçları ile ölçülüp değerlendirilir." şeklinde yer almıştır" (Kaymakçı & Turan, 2019).

2.1.2. 2005 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Programı

Dünyadaki değişim ve eğitim alanında yapılan yenilikler göz önünde bulundurularak 2005 yılında Türkiye'de eğitim anlamında büyük bir değişim yaşanmıştır. Öğrenciyi merkeze alarak öğrenme sürecinde aktif kılan, yorumlayan, problem çözebilen, sorgulayan, araştıran öğrenciler yetiştirmeyi hedefleyen ve yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanan 2005 öğretim programında ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri benimsenmiştir (Bayrak, 2019).

Sosyal bilgiler ünitelerinde; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtacak biçimde toplulaştırılmış olarak ele alınmıştır. Programın girişinde Sosyal bilgilerde öğrenme alanları bir ünite ya da tema altında birleştirilirken, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimini geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında inceleyen toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ders olduğu özellikle vurgulanmıştır (MEB'den aktaran Aslan, 2016, s. 35).

2005 sosyal bilgiler öğretim programının, davranışçı yaklaşımı temel olarak hazırlanan 1998 programından ayrıldığı yönlerinden biri öğrencilerin öğrendikleri bilgiyi kendi yaşantılarından yola çıkarak, kendilerinin yapılandırmasını amaçlamaktır. Araştırma

yapmaya yönelten, sorgulama ve üretmeye dayanan öğrenme yaşantılarında, öğretmenin rolünün öğrenciye yol gösterici olması, programın uygulanabilir olmasının temellerindendir (Ataman, 2007). 2005 programı öğrenci merkezli ve öğretmenin öğrenciye rehber konumunda olduğu bir yapıda olup farklı disiplinlerin perspektiflerinden yararlanılmıştır. 2005 programında sosyal bilim disiplinlerinden faydalanılarak öğrenme alanları ve bu çerçevede hazırlanan ünitelere yer verilmiştir. Öğrenme alanlarında öğrenciler için kazanımlar ve kazanımlarda öğrenciye aktarılması hedeflenen değer ve beceriler listelenmiştir (Kaymakçı & Turan, 2019). "2005 Sosyal Bilgiler Programı'nın amacı çocukları bilgiyi kullanabilme, yorumlayabilme ve üretebilmek için gerekli olan araştırma becerileri, yöntemleri, kavram ve değerlerle donanmış olarak yetiştirmektir" (Ata'dan aktaran Aslan, 2016). 2005 sosyal bilgiler programı disiplinler arası bir yaklaşımla tasarlanmıştır. Bu yaklaşım bilgi, değer ve beceri boyutlarına dayalıdır (Aslan, 2016, s. 35).

2005 Sosyal bilgiler programında ilk kez vizyon ifadesine yer verilmiş ve şu ifadeler kullanılmıştır; 21.yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir (MEB'den aktaran Gültekin, Bayır & Göz, 2013).

2005 Sosyal Bilgiler Programı yapı bakımından incelendiğinde 1940'lı yıllardan itibaren yer alan ünite anlayışının devam ettiği görülmektedir. Ünite içerilerinde dersler, coğrafya veya tarih konusu yerine disiplinler arası bir anlayış ile öğrencilerde merak duygusunu harekete geçirecek ve ilgisini çekecek biçimde bütünleştirilerek oluşturulmuştur (Ata'dan aktaran Aslan, 2016, s. 36). Sosyal bilgilerle ilgili olan konular, birbiri ile ilişkili tema, kavram, beceri ile değerlerin beraber verildiği öğrenme alanları bulunmaktadır. 2005 programında hem öğrenme alanları verilmiştir hem de öğrenme alanlarının çerçevesinde oluşturulan üniteler ve ünitelerde öğrencilerin kazanması hedeflenen kazanımlar yer almıştır (Kaymakçı & Turan, 2019). Bilişsel ve yapılandırmacı bir anlayışla öğrenciyi merkeze alan bu programla öğretmen merkezli eski programlardaki hedef ve davranışların yerini kazanımların alması ile birlikte öğrencilerde bazı tutum, bilgi ve becerilerin gelişmesi planlanmıştır (Aslan, 2016, s. 36).

Sosyal bilgiler öğretimine ilişkin en köklü değişiklik ülkemizde 2005'te yapılmıştır. 2005 öğretim programında sistematik olarak bilişsel, duyuşsal ve devinişsel niteliklere daha fazla dikkat çekilmiştir. Bu bakımdan 2005 programı genel amaçlarının diğer öğretim

programlarının genel amaçlarına oranla Bloom Taksonomisi'ndeki bilişsel, duyuşsal ve devinişsel özelliklere daha uygun ve sistematik özellikte yapılandırıldığı ifade edilebilir. Programdaki amaç cümlelerinin zaman zaman birden fazla davranışı kapsamaması, gözlenebilirlik ve ölçülebilirlikte oluşabilecek sıkıntılar sebebiyle zor sınıflandırabilir. Ayrıca 2005 yılı programında bulunan genel amaçların diğer yıllardaki öğretim programlarının amaçlarına oranla sosyal bilgilerin kendi doğasında bulunan yaklaşımları daha fazla yansıttığı ve amaçların sunumunda disiplinlerarası yaklaşımın daha çok belirgin olduğu ve amaçlar ifade edilirken eş zamanlı (senkronik) bakış açısının merkeze alınmaya çalışıldığı söylenebilir (Kaymakçı & Akpınar, 2012).

2005 programında 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk millî eğitiminin genel amaçları ve Sosyal Bilgiler Programının Vizyonu ve Temel Yaklaşımı yer alırken, özel amaçlar ve ilköğretimin amaçları yer almamıştır. 2005 programında haftada üçer saat olarak her sınıf için 36 toplam 108 saatlik ders süresi belirtilmiş ve 15 maddede dersin genel çerçevesi oluşturulmuştur (Kaymakçı & Turan, 2019). 2005 programında programın temel yaklaşımı kısımlarında yer alan ölçme ve değerlendirmeye ilişkin açıklamaları Kaymakçı ve Turan (2019) şöyle ifade etmiştir; "öğretmenlerin ünitenin yapısına uygun ölçme araç ve yöntemlerini belirlemesi gerektiği, öğretmenin değerlendirmenin öneminin ayrılmaz bir parçası olduğunu bilmesi gerektiği, ürünün değil sürecin değerlendirilmesinin gerekliliği, öğrenme-öğretme süreçleri içerisinde ve geleneksel değerlendirmenin de yapılmasının önemi vurgulanmıştır".

2.1.3. 2018 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Öğretim programları kendini sürekli yenileyen, geliştiren bir yapıya sahiptir. 2005 yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 2018 yılında bazı düzenlemeler ve değişiklikler yapılarak yenilenmiştir (Akpınar & Kaymakçı, 2012). 2018 programı amaç bakımından incelendiğinde en çok değişikliğin kazanımlar üzerinde olduğunu, kazanım sayılarının azaldığı ve bilgi aktarımının yerini beceri temelli bir anlayışa bıraktığı görülmektedir. Kazanım sayısının 2005 yılında uygulanan programda 174 iken, 2018 programında 131 e düşürülmüştür. 2005 programının önemli bileşenlerinin, 2018 yılında daha sade bir program hazırlanması hedeflenerek bir takım eksiklikler meydana geldiğini de ifade etmişlerdir (Atik & Aykaç, 2017).

21. yüzyılda yaşanan değişim ve gelişimler ülkemizdeki mevcut bulunan öğretim programlarının da yenilenmesini zorunlu bırakmıştır. 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim

programının, bazı yönlerden daha önce kullanılan programlarla benzer yönleri olduğu gibi, daha önceki programlarda bulunmayan yenilikler de eklenmiştir. 2017 tarihli taslak programında “Sosyal bilgiler, toplu öğretim anlayışından hareketle sosyal bilimlerin pedagojik amaçlarla basitleştirildiği bir derstir” olarak tanımlanmıştır (Gürel, 2017). 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın güncelleme gerçekleştirilen şeklinde “Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları” başlığı altında bu programın temel yaklaşımı şu ifadelerle açıklanmıştır.

Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Bu değişim bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır. Bu nitelik dokusuna sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefli, sade ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır (MEB, 2018, s. 3).

2018 öğretim programında sosyal bilgiler dersinin amaçlarına bakıldığında, 2005 öğretim programına benzer amaçların da programda bulunduğu görülmüştür. Sosyal bilgiler dersi yaklaşımlar açısından incelendiğinde; 2018 programında şöyle açıklanmıştır;

Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler” ve “yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler” anlayışlarına önem verilmelidir. Öğrencilere, sosyal bilimcilerin (coğrafyacının, tarihçinin vb.) kullandıkları bilimsel yöntemler sezdirilmelidir. Okulun içindeki ve dışındaki olaylardan yararlanılarak öğrenciler sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırılmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşünceleri sağlanmalıdır (MEB, 2018, s. 10).

2018 öğretim programında sosyal bilgiler yaklaşımlarından “vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler” anlayışına yer verilmemiştir. 2018 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programında öğrenme alanları azaltılarak bazı öğrenme alanlarının isimleri değiştirilerek yeniden ifade edilmiştir. Bu öğrenme alanları “Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Küresel Bağlantılar ve Etkin Vatandaşlıktır (MEB, 2018, s. 11).

2018 programında, 2005 programında yer alan “gruplar kurumlar ve sosyal örgütler, güç, yönetim ve toplum ve zaman, süreklilik ve değişim” öğrenme alanları yer almamış ve 2018 öğretim programına “etkin vatandaşlık” isimli bir öğrenme alanı dahil edilerek, kaldırılan öğrenme alanlarını kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Öğrenme alanları bakımından sosyal bilgiler dersi incelendiğinde temel disiplinlerini oluşturan vatandaşlık, tarih ve coğrafya çerçevesinde oluşturulduğu görülmektedir. 2018 öğretim programında bulunan kazanımlar sosyal bilgiler dersi öğrenme alanlarında esas alınan disiplinle sınırlı kalmıştır (Gürel, 2017, s. 244).

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde öğrencilerin ulusal ve uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan yetkinlikler, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında sekiz anahtar yetkinlik olarak açıklanmıştır. Programda yer alan anahtar yetkinlikler şu şekildedir: “Anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade” (MEB, 2018, s. 4-5).

2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında “Çevre okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, iş birliği, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, konum analizi, medya okuryazarlığı, öz denetim, politik okuryazarlık, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, yenilikçi düşünme” becerilerine yer verilmiştir (MEB, 2018, s. 9).

İçinde bulunduğumuz çağın gerekleri ve gelişmeler baz alınarak 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki değerlerin sayısı arttırılmıştır. Programda şu şekilde bir açıklamaya yer verilmiştir:

Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek günümüze ve yarınımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır (MEB, 2018, s. 4).

2018 sosyal bilgiler öğretim programında “kök değer” olarak “adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik” kabul edilmiştir. “Bu değerler, öğrenme-öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacağı” ifade edilmektedir” (MEB, 2018, s. 4). 2018 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programında kazandırılması hedeflenen değerler şunlardır: “Adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik” (MEB, 2018, s. 9). 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında, 2005 programındaki gibi her sınıf seviyesinde, öğrenme alanları ile ilişkili olarak hangi kavramların verilmesi gerektiğine dair bilgilendirme bulunmamaktadır (Yeşildal, 2020).

2.2. Öğretimde Ders Kitapları

"Ders kitabı, programda yer alan hedeflerle tutarlı olarak konuların işlendiği, öğrencilere bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazandırıldığı temel bir kaynaktır" (Demirel & Kiroğlu, 2020, s. 5). Ders kitapları, milli eğitimin programına uyumlu olarak hazırlanır. Ders kitapları uzun süre eleştiri alsalar da halen eğitimin temel araçlarından (Altun, 2013, s. 17). Ders kitaplarının, öğrenciye hedef-davranışları kazandırma, hazır bulunuşluk seviyesini ve kültürünü arttırma gibi işlevleri bulunur (Bulut'dan aktaran Hali, 2014).

Öğretim etkinlikleri ve ders kitapları etkili şekilde bir arada kullanılırsa öğrenciler üzerinde okuma ve düşünme becerileri üzerinde geliştirici etki gösterebilir. Öğrenciler ders kitapları vasıtası ile işlenen konuya ilişkin temel kavramları ve cümle yapılarını öğrenirler (Kılıç, 2020). Ders kitapları öğrenme öğretme sürecinde, hem okul içinde hem de okul dışında iken öğrencilerin neler öğreneceğini ve öğretmenlerin neler öğreteceğini göstermede yardımcı olan bir rehberdir. Öğrencilerin istedikleri zaman işlenen konularını tekrar etmesine imkan sunan ders kitapları öğretimin hedeflerine ulaşmayı amaçlar (Büyükalın'dan aktaran Hali, 2014).

Ders kitapları, yalnızca bilgi aktarımı ile sınırlanmaz toplumun siyasal ve toplumsal normlarını da bilinçlerine kazır. Tarih ile sosyal bilimler derslerine yönelik kitaplar ayrıca bireyin özsaygısına da katkı sağlayarak, toplumun sınır çizgilerini de belirlemektedirler (Aslan, 2010).

Ders kitaplarının sahip olması gereken ölçütler);

- * Ders kitabı yazı genişliği, sayfa genişliği, sayfa sayısı, renk ve kullanımı açısından düzeye uygun olmalıdır.
- * Kavram düzeyi, yazarın sitili, kelime düzeyi ve söz dizimi kademeye uygun olmalıdır.
- * Konu alanı, değerlerin sunumu, ilgilerin gelişimi ve olgunluk gereksinimleri açısından çocuğun yaşına uygun olmalıdır.
- * Bireylerin duyguları ve sorumlulukları arasındaki benzerlik ve farklılıkları göz önünde bulundurmalıdır.
- * Ders kitaplarının öğrencinin anlama düzeyine göre uygunluk düzeyi belirlenmelidir (Altun, 2013).

Ders kitapları genel anlamda, ön hazırlık ile ilgi çekici unsurlar, konu anlatımı ve ölçme değerlendirme kısımlarından meydana gelir. İyi bir şekilde hazırlanan ders kitaplarının hedeflenen düzeyde etkiye sahip olabilmesi için öğretmenin ders kitabında yer alan etkinlikleri ve konu akışını takip ederek, farklı materyallerle de destekleyerek ilerlemesi gerekir (Kılıç & Seven, 2003, s. 25-26). Öğrenme öğretme sürecinde en sık başvuru alan eğitim araç gereçlerinden biri olan ders kitapları öğrencinin doğrudan ulaşabildiği bilgi ve kültür kaynağı olarak da en temel araçlardan bir tanesidir (Hali, 2014).

2.2.1. Ders Kitabı Öğretim Programı İlişkisi

Ders kitapları, ilgili dersin öğretim programı ile paralel olduğu için ve öğretim yöntemleri ile öğretim ortamlarının ders kitaplarına göre düzenlenmesinden dolayı kitaplar içinde ayrı bir öneme sahiptir. Ders kitapları okullarda uygulanan öğretim programlarının öğrenme öğretme durumları, içerik, değerlendirme gibi tüm öğelerini içinde barındırdığı için program uygulanırken en fazla başvurulmuş ders materyalidir. Öğrencilere kazandırılmak istenen hedefler eğitim programı için oldukça önemlidir ve hedeflerden sapmanın engellenmesinde öğrenimde kullanılan ders kitapları belirleyicidir (Kılıç & Seven, 2003, s. 19-20). Öğretim programının öğrenciler için belirlenen hedef-davranışlarını kazandıracak biçimde ünite ve konuların düzenlenmesi içerik şeklinde ifade edilir (Kılıç & Seven, 2003, s. 21). Hedef davranışlar ile içerik arasındaki örtüşme ders kitaplarında bir bütün şeklinde gerçekleştirilebilir. Ders kitabı içerisinde bulunan üniteler ve konular, uygulanan öğretim programından oluşturulur ve o programın dışından herhangi bir ünite veya konuya yer verilmez (Kılıç & Seven, 2003, s. 21). Eğitim ve öğretim etkinliklerinin planlanma aşamasında, uygulanmasında, değerlendirilmesi ve geliştirilmesinde ders kitapları önemli bir yere sahiptir. Eğitim sistemimizde en fazla kullanılan öğretim aracıdır (Coşkun'dan aktaran Kılıç, 2020). Ders kitapları sınıf ortamında tüm etkinliklerin merkezinde kullanılarak öğretmeni ikinci plana atmamalı etkili ve doğru şekilde kullanılmalıdır (Kılıç, 2020). 2005 öğretim programı ile birlikte ders kitapları etkinlik şeklinde sunulmaya başlanmıştır. Bilgiyi net bir biçimde sunmak yerine etkinlikler eşliğinde öğrenci konuya dâhil edilmeye çalışılmaktadır. Böylelikle dersler öğrencide bir yaşantı şekline getirilerek sunulan konular öğrenciler için yaşanmışlık oluşturmaktadır. Ders kitapları kuru bilgiler içermekten ziyade yaşantısal bilgi haline dönüştürülmüştür (Çetin, 2016).

Ders kitaplarının öğretimdeki rolleri (Kılıç & Seven, 2003);

"-Öğretimin büyük bölümü kitapların içeriği ile belirlenmektedir.

-Sınıf içi uygulamalarında, materyal olarak en çok ders kitapları kullanılmaktadır.

-Okullardaki araç-gereç yoksunluğu, ders kitaplarının öğretim aracı olarak seçilmesinde etkilidir" (s. 19-20).

2.2.2. Okullarda Ders Kitabı

Eğitim açısından kitaplar, her öğrencinin erişebildiği, sürekli kullanılabilen ve başvurulabilen, sözel öğretim boşluklarını tamamlayabilen bir araçtır. Ders kitapları bu

nitelikleri ile okullarda sınıf ortamlarında öğrenciler ile öğretmenlerce işlevsel şekilde kullanılmaktadır. Okullarda birçok teknolojik araç gereç vardır fakat görsel materyalleri öğrencilere sunarken bu araçların hazırlanması zaman alabilir. Böyle durumlarda ders kitaplarında bulunan görseller tercih edilebilmektedir. Öğrenciler kitaplarında gördükleri görselleri istedikleri zaman okul dışında da inceleyebilmektedirler. Ders kitapları içerisinde şekil, harita, grafik şema gibi görseller konu anlatımı ile birlikte yer almaktadır (Kılıç & Seven, 2003, s. 25-26).

2.2.3. Ders Kitaplarının Hazırlanması

"Öğretim sürecinde ders kitaplarının hazırlanmasındaki temel ilke; kitapların öğretim programında belirlenen davranışları yani; bilgi, beceri ve özellikleri öğrencilere kazandıracak faaliyetleri içermesi ve bu faaliyetlere rehberlik edici nitelikte olmasıdır" (Altun, 2013). 1949 yılına kadar ders kitapları Bakanlık tarafından hazırlanmakta idi ve tek kitap uygulaması mevcuttu. 1949 yılı ile özel birime de kitap hazırlayabilme ve hizmet için sunma hakkı sağlanmıştır. Milli eğitim Bakanlığınca ders kitaplarının hazırlanması ve hizmete sunulması için; bilimsel içerik, dil ve anlatım, görsel tasarım, eğitsel tasarım, ölçme ve değerlendirme ölçütleri oluşturulmuştur (Kılıç & Seven, 2003).

Ülkemizde ders kitapları, Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun izni alınarak ticari yayımcılar veya Milli Eğitim Bakanlığınca yayımlanmaktadır. 1739 sayılı Milli eğitim Kanunu'nun 55.maddesine istinaden, öğretimde kullanılan ders kitapları Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Kitapları İnceleme Komisyonunca detaylı bir inceleme eşliğinde denetlenir. İnceleme yapıldıktan sonra "Eğitim öğretim açısından uygun bulunmuştur ya da bulunmamıştır" ifadesi ile yazılı bir rapor hazırlanır. Okullarda kullanılması uygun görülen ders kitaplarının adları, yazar ile yayınevleri Tebliğler Dergisi'nde yayınlanır. Tüm merkez ve taşra kesimlere Bakanlık tarafından gönderilen Tebliğler Dergisi vasıtasıyla ilgili olan herkese duyurulur (Kılıç & Seven, 2003).

2.2.4. Etkili Bir Ders Kitabının Özellikleri

Öğretimde kullanılan ders kitapları ekip çalışması ile hazırlanmalı ve günümüz koşullarına göre çağdaş, öğrenciyi düşündüren ve aktif kılan, güncel özelliklere sahip olmalıdır (Kılıç, 2020).

Etkili bir ders kitabının özellikleri;

- * Etkili bir ders kitabı öğrencinin ilgisini çekmeli.
- * Derse karşı ilgi uyandırmalı.
- * Konunun ana hatlarını gösteren resim, grafik, hikayeler vs. olmalıdır.
- * Öğrencinin kendi kendine öğrenmesine fırsat sunabilmeli.
- * Çocuğun kitapla olan bağı kuvvetlendirici yaşantılar verebilmeli.
- * Öğrencilere, çeşitli yönerge, açıklama ve ipuçları verilmelidir.
- * Öğrencinin öğrendiklerini pekiştirmelidir. (Örnek olaylar, renkli resimli problemler, bulmacalar, CD'lerin kullanımı, testler olmalıdır.)
- * Bilgiler kronolojik sıraya göre verilmeli, neden-sonuç ilişkisi kurulmalı, bilgiler arasında kopukluk olmamalıdır.
- * Kavramlar sade bir dil kullanılarak açıklanmalı.
- * Gereksiz tekrarlardan kaçınılmalı.
- * Kitabın görsel zenginlik içermesi, albenisi olması, bunun için renkli resim ve fotoğraflarla desteklenmesi gerekir.
- * Öğrenme ilkeleri dikkate alınarak yazılmalıdır (somuttan soyuta, basitten karmaşığa gibi (Şahin & Yıldırım'dan aktaran Kılıç, 2020, s. 47-48).

2.2.5. Öğretmen, Öğrenci ve Ders Kitabı İlişkisi

Öğretim programına uygun olarak hazırlanan ders kitapları öğrencilerin öğrenim esnasında neler öğreneceği ile öğretmenlerin neler öğreteceğini büyük oranda etkileyen bir kaynaktır. İlköğretimde uygulanan programlar öğrenci merkezli eğitim doğrultusunda geliştirilmekte ve ders kitapları da bu gelişmeleri göz önünde bulundurarak hazırlanmaktadır. Öğrencilerin ilgileri, ihtiyaçları ve yaş grupları baz alınarak hazırlanan ders kitapları öğretmenlere de dersin hedeflerine ulaşılma noktasında fayda sağlamaktadır.

Öğrencilere okul ortamında sağlanan eğitimde öğretmen, öğrenciye kaynak ve yol gösterendir. Sınıf ortamında öğrenci-öğretmen, öğrenci-öğrenci ilişkilerinde, öğretmenin üzerine düşen görev sağlıklı bir iletişim bağına sağlamaktır. Bu iletişim sağlanırken öğretmenin iyi bir rehber olması için konu alanı bilgisi, genel kültür ve öğretmenlik meslek bilgisi gibi mesleki niteliklere sahip olması gerekmektedir. Ders kitapları genel kültür anlamında hem öğrencilere hem de öğretmenlere katkı sağlar. Öğrenme yalnızca okul ortamında gerçekleşmediği gibi öğretmenlerin yol gösterme görevini okul dışında iken ders kitapları üstlenir. Öğrenciler öğretmenleri yokken istedikleri zaman ders kitaplarından ders tekrarı yapma imkanına sahip olurlar (Kılıç, 2020, s. 43-44).

2.2.6. Sosyal Bilgiler Dersi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları

"Sosyal bilgiler dersi, Tarih, Coğrafya, Sosyoloji, Siyaset Bilimi, Psikoloji gibi sosyal disiplinlerden elde edilmiş bilgilerin disiplinler arası bir yaklaşımla seçilip yoğrularak

ilköğretim düzeyindeki çocukların algılama düzeylerine uygun duruma getirildiği bir derstir" (Ersoy & Kaya, 2009).

Sosyal bilgiler ders kitaplarının hazırlanmasında yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene ve yerelden genele öğrenme ilkelerine uygun şekilde hareket edilmesi öğrencilere ve öğretmenlere öğrenme sürecinde yardımcı olmaktadır. Okullarda kullanılan ders kitaplarında içerik ve kazanımlar arasında bağlantılar olmalıdır. Bu içerikler kazanımlara hizmet edecek özellikte olmalıdır. Sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunması gereken aşamalar (Zoharik'ten aktaran Keçe, 2013);

- * Eski Bilgilerin Harekete Geçirilmesi: Öğrencilerin yeni üniteye veya konuya başlamadan önce işlenecek olan konuya dair neler bildiklerinin belirlenmesi için öğrencilere ilgi çekici, çok zorlamayan sorular yöneltilmelidir.
- * Yeni Bilginin Kazanılması: Öğrencilerin bilgileri ezberlemekten ziyade anlamaları isteniyorsa bütün ile parçalar arasındaki ilişkiyi görmeleri gerekir. Yeni bilgilerle eskiyi ilişkilendirirler.
- * Bilginin Anlaşılması: Sosyal bilgiler ders kitabında öğrenciler tarafından öğrenilen bilgiler eski bilgilerle karşılaştırılırken yeni bilgi ile eski bilgi birbiri ile çelişmiyorsa o konuya ilişkin zihinsel yapı güç kazanır. Hedeflenen bilgi ya da becerinin anlaşılma durumu süreç ve süreç sonunda değerlendirme sorularına yer verilerek tespit edilebilir.
- * Bilginin Uygulanması: Bilgi davranışa dönüşmüşse o bilginin kazanıldığına ulaşabiliriz. sosyal bilgiler ders kitaplarında farklı etkinliklere yönelik uygulama yönergeleri bulunmalıdır.

2.3. Ölçme ve Değerlendirme

"Ölçme geniş anlamıyla, herhangi bir niteliği gözlemek ve gözlem sonucunu sayı veya sıfatlarla ifade etmektir. Değerlendirme ise, ölçme sonuçlarını bir ölçüte veya ölçütlere vurarak ölçülen nitelik hakkında bir değer yargısına varma sürecidir" (Turgut & Baykul, 2013). Ölçmede, ölçmeye konu olan niteliklerin sayılması, gözlenmesi ya da ölçme aracı ile karşılaştırılması vardır. Ölçüm sonuçları sözlü ya da yazılı şekilde bir araç kullanılarak elde edilir. Matematik sınavından 80 almak, oda sıcaklığının 26°C olması gibi sayı ve semboller kullanılarak verilen örnekler bir ölçüm sonucudur. Ölçme için, ölçülecek bir niteliğin bulunması ve gözlenebilmesi ile amaca uygun şekilde sayı ve sembollerle gösterilmesi gerekmektedir. Ölçmeye konu olan uzunluk, kütle gibi niteliklerden bir kısmı

doğrudan gözlenebilirliği yani ölçülebilir iken, yetenek, tutum, başarı, kişilik, ilgi gibi nitelikler dolaylı yollarla ölçülmektedir (Bahar vd.'den aktaran Önem, 2020). Değerlendirme olmadan ölçmeye bir anlam yükleyemeyiz. Okuldan mezun olmak ya da sınavda barajı geçmek gibi durumlar değerlendirmedir. Öğretim ölçme ve değerlendirme olmadan düşünülemez (Başol, 2019). Eğitimde, programların öğrencilerden beklenen beceri, bilgi ve tutumların gelişim durumu ve hedeflenen başarıyı gösterip göstermediği, ölçme ve değerlendirme yoluyla tespit edilir (Karakuş, 2019).

Ölçme sonucunun güvenilir olması, ölçme hatalarının minimum düzeye indirilmesi gerekmektedir. Ölçme için araç gerekmektedir. Ölçmeyi gerçekleştirecek olan kişiler, yapacağı değerlendirmenin amacına uyan bir araç seçmeli, eğer mevcut değilse kendisi bu aracı yapmalıdır. Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme konularında iyi yetişmiş olması gerekir. Ölçme ve değerlendirme, öğretmenlerin dikkatli olması gerektiği noktalardan bir tanesidir. Ölçme değerlendirme tekniklerini iyi şekilde kavramış olan bir öğretmen not verirken daha az hata içeren değer yargılarına ulaşır (Turgut & Baykul, 2013).

Yapılandırmacı bir anlayışla hazırlanan 2005 öğretim programında ölçme ve değerlendirme şu şekilde ifade edilmiştir:

Programda sadece ürün değil, öğrenme süreçleri de değerlendirilir. Değerlendirme, öğrencilerin ne bilmediklerini değil, neyi bildiklerini görmek ve sahip oldukları becerileri, günlük yaşamda kullanma ve uygulayabilmelerine katkıda bulunan bir araçtır. Program, her öğrencinin kendini farklı yansıtabileceği düşüncesiyle değişik değerlendirme araç ve yöntemlerini kullanmayı önerir. Bu amaçla, değerlendirmede öğretmenlerin halen kullandıkları klasik ölçme araçları (çoktan seçmeli, doğru-yanlış, eşleştirmeli testler, yazılı yoklamalar vb.) yanında, süreci değerlendirmek için: performans değerlendirmesini, öğrenci ürün dosyası hazırlanmasını, öğrencilerin duyuşsal gelişimlerini izlemeyi, derse yönelik tutum ve kendilerine güvenleri hakkında bilgi edinmek için ölçekler (görüşme, gözlem vb.) kullanılmasını da önermektedir (MEB, 2005, s. 24).

2.3.1. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirmenin Önemi

Eğitim, bir ülkenin gelişmesindeki en büyük güçlerden biridir. Bir ülkede eğitime verilen önem ve imkanlar ne kadar fazla ise eğitimin o ülkenin gelişmesine olan katkısı da o kadar fazladır. Eğitim aynı zamanda çağdaşlaşmayı da ifade eder (Önem, 2020). Eğitim sisteminin öğeleri; girdi, süreç, çıktı ile değerlendirmedir. Bu öğelerin hepsi arasında güçlü bir bağ vardır. Öğelerin birinde bir bozukluk ya da eksiklik olduğunda sistemin başarılı olarak işlemlerini etkiler. Öğelerin hepsinin bir bütün olarak işleyişinin sonucunda istendik davranışlar bireylere kazandırılabilir (Tan'dan aktaran Önem, 2020). "Programda belirlenen amaçlar ve bu amaçlara bağlı hedef davranışların ne düzeyde gerçekleştiği ve öğrencinin öğrenme-öğretme etkinliklerinde ulaştığı düzeyi ölçme ve değerlendirme

yaparak tespit edebildiğimiz için ölçme-değerlendirme eğitim açısından son derece önemlidir" (Üstüner & Şengül'den aktaran Demirtaş, 2016).

Öğrenmeyi geliştirmek ve çeşitli şekillerde öğretimin etkililiğini artırmak, ölçme ve değerlendirmenin temel işlevleridir. Bu işlevler aşağıda sıralanmıştır

- Eğitim-öğretimle ulaşılmak istenen kazanımlara öğrencilerin, ne kadar sahip olduklarının ortaya konulmasıdır.
- Bilişsel öğrenmelerin yanı sıra konuya uygun, tutum ve beceriler de ölçmeye öğretim programları kapsamında konu olabilir.
- Bireylerin başarı ya da başarısızlığını somut bir biçimde belirleyebilmek ölçme ve değerlendirme olmaksızın mümkün değildir.
- Öğrencilerin öğretimle alakalı bireysel ihtiyaç ve tercihlerini ortaya çıkarmak ölçme ve değerlendirme yoluyla mümkün olmaktadır (Başol'dan aktaran Önem, 2020, s. 15).

Eğitim sürecinde programdaki amaçlara ulaşmak için gerçekleştirilen yöntemler, teknikler, etkinlikler ve tüm uygulamalar süreç; sürecin sonunda ulaşılan sonuçlar da çıktılarıdır. Ölçme ve değerlendirme çalışmaları ise kontroldür (Önem, 2020). Eğitim sistemin belirlenen genel hedeflerine ulaşabilmesi için ilk önce özel hedeflerin daha sonrasında ise uzak hedeflerin gerçekleşmesi gerekmektedir. Eğitimin belirlenen özel hedeflerine öğrencilere okullarda okutulan programlarda hedeflenen kazanımların öğrenim gören öğrencilere kazandırılmaya çalışılmasıyla erişmek hedeflenmektedir. Ölçme-değerlendirme, öğrencilere kazanımların kazandırılıp kazandırılmadığını belirlemede kullanılır (Karakuş, Öztürk & Demirbaş, 2011). "Değerlendirme, ölçme ve sonuçlarını (puanları) bir ölçüt (kriter veya referans çerçevesi) ile karşılaştırarak, bir değer yargısına ulaşma sürecidir" (Turgut & Baykul, 2013, s.71). Öğretim faaliyetlerinin ölçme ve değerlendirme sayesinde amacına ulaşma durumu tespit edilir (Başol, 2019). Öğrencilerin süreç sonunda ne derece öğrenme gerçekleştirdikleri ölçme ve değerlendirme ile saptanır (Kan, 2017). Uygulanan sınavlardan ulaşılan dönütler ile eksiklikleri giderme imkanı doğar. Ölçme ve değerlendirme olmadan öğrenmenin gerçekleşmesi düşünülemez fakat ölçümler güvenilir ve geçerli olmalıdır. Ölçme ve değerlendirme öğrencinin başarı notu ile sonlanmaz. Ulaşılan dönütler ile öğretim yeniden gözden geçirilir ve kesik veya hatalı öğrenmeler giderilerek düzenlemeler yapılır. Yeniden başa dönülerek süreç devam eder. Öğretim, ölçme ve değerlendirmeye her turda başvurur (Başol, 2019). "Ölçme-değerlendirme ile öğretim sürecinin başında öğrencilerin bilişsel, duyuşsal veya psikomotor alandaki eksikleri belirlenebilir...Süreç içinde ve sonunda yapılan ölçme-değerlendirme ile kullanılan yöntem/tekniklerin, yapılan planın, öğrencilerin konularla ilgili eksikliklerinin, ulaşılmayan kazanımların tespiti yapılır." (Demirtaş, 2016).

2.3.2. Ölçek Türleri

Ölçek: "Belli bir birime karşılık gelen değeri ifade eder. Sınav sonucunu değerlendirirken belli aralıklara karşılık gelecek puan dilimlerini ya da puanların nasıl bir kurala göre pay edileceğini ölçek belirler" (Başol, 2019).

2.3.2.1. Sınıflama Ölçeği

Adlandırma ölçeği olarak da kullanılmaktadır. Sınıflama ölçeğinde yer alan nitelikler bağımsız değişkenlerdir. Saç rengi, cinsiyet, ten rengi, medeni hal gibi ayrımlar bu gruba girmektedir. Tekin 1996'ya göre; Simetriklik ve geçişlilik olarak sınıflama ölçeğinde iki özellik mevcuttur (Başol, 2019, s. 16). "Simetriklik $A=B$ ise $B=A$ şeklinde (iki aynı şey sınıftaysa aynı değerle gösterilir, tüm kadınlar için 1 girilmesi gibi), Geçişlilik $A=B$, $B=C$ ise $C=A$ şeklinde (aynı sınıflamaya giren iki şeyin ortak bir özelliği varsa o iki özellikle birbirine eşittir " (Başol, 2019, s. 16).

2.3.2.2. Sıralama Ölçeği

Ölçmek istenilen özelliklerin sahip olunuş sırasına göre sıralanmasıdır. Pekiyi/İyi/Orta/Zayıf gibi sıralamalar, 5.Sınıf/6.Sınıf gibi öğrencileri sıralamak, sıralama ölçeğine örneklerdir. Sıralama yapılırken sıralar arasındaki mesafeler eşit olarak kabul edilemez. Resim yeteneğine göre sınıflanan üç öğrenci sıralandığında birinci ile ikinci öğrenci arasındaki fark ile ikinci ile üçüncü olan öğrenci arasındaki fark eşit değildir. Başol (2019) Tekin'e göre asimetriklik ve geçişlilik olarak sıralama ölçeğinin iki özelliğini şu şekilde belirtmiştir;

Asimetriklik iki şeyin birbirinden büyük ya da küçük olmaması, eşit olmaması olarak açıklanır. $A>B$ veya $B>A$ 'dır. $A=B$ değildir. Geçişlilik $A>B$, $B>C$ ise $A>C$ 'dir. Örnek üzerinden açıklanırsa, albay binbaşından, binbaşı da yüzbaşından daha rütbeli ise albay yüzbaşından daha rütbelidir (geçişlilik), biri diğerinden daha rütbeli olduğuna göre rütbeleri bakımından eşit olmaları söz konusu değildir (asimetriklik) (s. 17).

2.3.2.3. Eşit Aralıklı Ölçek

Sınıflama ve sıralama ölçeklerinin özelliklerine sahiptir. Belirli bir takım özelliğe sahip oluş derecesi bakımından başlangıca göre sıralanırken bu sıraların arasındaki farkın eşit olduğu ölçeklerdir. Bu ölçekte sıfır mutlak değildir (Şimşek 2012'den aktaran Karakuş, H., 2019). Sıcaklık ölçmek için kullanılan termometre, zamanı ifade eden takvimler bu ölçek grubundadır (Başol, 2019).

2.3.2.4. Oran Ölçeği

Bu ölçek türünde sıfır gerçek (mutlak) tir. Veriler üzerinde her türlü matematiksel işlem yapılabilmesinden ötürü tüm ölçek düzeylerinin üzerindedir (Başol, 2019). Eğitim alanında yetenek, tutum, başarı, ilgi, kişilik gibi nitelikler ele alındığından eşit oranlı ölçekle eğitim alanında bir ölçme işlemi yapılamamaktadır (Bahar, vd. den aktaran Karakuş, 2019).

2.3.3. Ölçme Araç veya Yöntemlerinde İstendik Özellikler

2.3.3.1. Güvenirlilik

Ölçme araçlarının tutarlı ölçümler yapmasıdır. Ölçme sonuçlarının tesadüfi hatalardan arınık derecesini de ifade etmektedir. Ölçümlerde az miktarda da olsa hatalar olabilmektedir. Ölçme aracı hatasız, duyarlı ölçüm yapma derecesine göre "hatasızlık, karalılık, tutarlılık, duyarlılık" gibi nitelikler alabilir. Tesadüfi hatalar güvenirliliği en çok etkileyebilecek olan faktör olduğu gibi ölçme yönteminden, ölçmeyi gerçekleştiren kişiden, ortamdan veya ölçme yapılan bireylerden kaynaklanan durumlar da ölçmede hataya neden olabilmektedir (Başol, 2019, s. 142-161).

2.3.3.2. Geçerlik

Geçerlik, güvenirlikten önce gelen, ölçmeyi amaçladığı özelliği başka faktörlerle karşılaştırmadan ölçen ve ölçme aracında olması gereken en temel özelliktir. Geçerlilik için kanıt toplamak güvenirlilik kadar kolay değildir. Bir ölçümün geçerli kabul edilebilmesi için hem amacına uygun olması hem de sonucun hata içermemesi gerekmektedir. Güvenirlilik sağlanmadan yapılan ölçümlerin geçerliliğinden bahsedilemez çünkü güvenirlilik geçerliliğin ön koşuludur. Geçerli ölçme aynı zamanda güvenilirliktir diyebiliriz fakat güvenilir ölçme işlemi geçerlidir diyemeyiz (Başol, 2019, s. 173-176).

2.3.3.3. Kullanışlılık

Ölçme aracının geliştirilmesi, çoğaltılması, uygulanması, puanlanması gibi durumların kolay ve maliyet bakımından uygun olması ile ilgili özelliktir. Örneğin, sınav formundaki yazı puntosunun ayarı, öğrenciye yazı yazması için bırakılan alanın yeterliliği gibi durumlar kullanışlılık özelliğinin kapsamındadır (Başol, 2019, s. 187).

2.3.4. Değerlendirme

Ölçme sonuçlarının bir ölçüt kullanılarak ölçülen niteliğine göre yapılan yargılardır. Durum belirleme ve değerlendirme birbiri ile karıştırılmamalıdır. Değerlendirme ölçme temellidir. Durum belirlemelerde tek başına bir ölçüme dayanmadığı gibi daha kapsamlı yargılardır. Kardeşinizin Fen Bilimleri dersinde çok iyi olduğunu belirtmek bir değerlendirme iken, okuma güçlüğü çektiğini dile getirmek durum belirlemedir. Değerlendirmenin gerçekleştirilebilmesi için güvenilir şekilde elde edilen ölçümlere, geçerli bir ölçüte ve ulaşılan ölçüm sonucunu ölçüte vurmaya gerek duyulur.

"Ölçme" ve "Değerlendirme" nin birbirinden farkları;

- a) Ölçme, özelliğin miktarını(sayısını) gösterirken, değerlendirme ise bu miktarın yeterli olup olmadığını ya da amaca uygun olup olmadığını gösterir.
- b) Değerlendirme, ölçmeyi de içine alan geniş bir kavramdır.
- c) Ölçme işlemi, değerlendirme işleminden önce yapılmaktadır. Ölçme yapıldıktan sonra değerlendirme yapmaya gidilir.
- d) Ölçme işlemi, daha çok gözleme dayanırken, değerlendirme ise karşılaştırma, yorum ve yargıya dayanır.
- e) Ölçme objektif (kişiye göre değişmezlik), değerlendirme sübjektiftir (kişisel kanılara) (Küçükahmet'ten aktaran Karakuş, 2019, s. 25).

2.3.4.1. Değerlendirme Türleri

Değerlendirme türleri aşağıda verilmiştir (Başol, 2019, s. 281-292);

a. Referans Noktasına Göre Değerlendirme Türleri

1. Kriter Referanslı Değerlendirme: Mutlak değerlendirme olarak da anılan kriter referanslı değerlendirmede programla ulaşılması hedeflenen kazanımlara öğrencinin ne derece ulaştığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Referans noktası program tarafından belirlenir.
2. Konu Alanı Temelli Referanslar: Sınavdan alınan puan oranında öğrencinin dersin konu alanına hakim olacağı kabul edilir.
3. Hedef/Kazanım Temelli Referanslar: Dersin hedef/kazanımları referans olarak alınır. Program değerlendirme hedef/kazanım temelli değerlendirmelerdendir.
4. Tam Öğrenme Temelli Referanslar: Kazanımların tamamı hedeflenir.
5. Norm Referanslı Değerlendirme: Sınıfın aritmetik ortalaması referans alınır. Başarı güdüsü yüksek olan öğrencilerin çoğunlukta bulunduğu okullarda daha çok tercih edilir.

b. Amacına Göre Değerlendirmeler

1. Performans Odaklı Değerlendirme: Performans geliştirmeye dönüktür. Beceri geliştirme ya da meslek edindirme gibi alanlarda fazlaca kullanılır. Öğrencilerin performansları belli kriterlere göre değerlendirilir.
2. Teşhis Edici Değerlendirme: Tanıma ve yerleştirme amaçlı değerlendirme olarak da adlandırılır. Öğrencilerin yetkin olduğu konuları belirlemek, mesleki eğilimlerini tespit etmek amacıyla yapılmaktadır.
3. Yerleştirme Amaçlı Değerlendirme: Öğrencilerin objektif sınavlar aracılığıyla yetenek ve yeterliliklerine uygun programlara yerleştirilmeleri amacıyla yapılan KPSS, LGS gibi sınavlardır.
4. Biçimlendirici Değerlendirme: Öğrencilerin öğrenme eksikliklerini belirlemeyi ve bu eksikliklerin etütler, sınıf içi etkinlikler, konu testleri, quizler gibi uygulamalarla giderilmesini hedefleyen öğrenci merkezli değerlendirmedir.
5. Süreç Değerlendirme: Formatif değerlendirmeler olarak da adlandırılan süreç değerlendirme ile, öğretmenlerin uyguladıkları yöntem ve teknikler ile yeterlilikleri değerlendirilerek aksaklıklar saptanır. Sınıf içi değerlendirmelerde oldukça önemlidir.
6. Düzey Belirleyici Değerlendirme: Sonuç odaklı olan bu değerlendirme ile öğretimin sonunda öğrencinin seviyesi belirlenir. Genellikle ölçümler bilişsel alan kazanımlarına dayanır.

2.3.5. Geleneksel Ölçme ve Değerlendirme Araçları

2.3.5.1. Çoktan Seçmeli Testler

Öğrenciler soruya verecekleri yanıtı birden fazla seçenek içinden belirleyerek işaretler. Sınıf düzeyine göre seçenek sayısı değişmektedir. *"Sınavlar, ilkokul üçüncü sınıfa kadar üç seçenekli, dördüncü sınıftan itibaren dört seçenekli ve ortaöğretimle birlikte beş seçenekli olarak uygulanır."* (Başol, 2019, s. 47).

2.3.5.2. Doğru Yanlış Testler

"Doğru-yanlış maddelerinde öğrenciye bir grup tek cümlelik kısa önerme verilir. Öğrenciden cümlenin sonunda boş bırakılan alana, önermeler doğruysa D yanlışsa Y harfi yazması istenir." (Başol, 2019, s. 57).

Doğru-yanlış maddeleri kullanılarak hazırlanan soruların yanlış öğrenmelere yol açmaması ve kafa karıştırmaması için kesin şekilde doğru ya da kesin şekilde yanlış önermelerde kullanılmalıdır ve virgülle birleştirilmiş önermelere yer verilmemelidir. Doğru- yanlış maddelerinde şans başarısı yüksek olmakla birlikte objektif puanlanır. Önermeler kısa, basit ve anlaşılır olmalı ve sadece verilen ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığını ölçmelidir (Başol, 2019).

2.3.5.3. Eşleştirme Testler

Cevabı seçme gerektiren madde türlerinden biri diğeri ile eşleştirilen soru türüne eşleştirme soruları ya da eşleştirme maddeleri adı verilir. Eşleştirmeli maddeler, temelde öğrencinin bir sütunda verilen maddeyi, diğer sütunda verilen çok sayıda yanıtta biriyle ilişkilendirmesine dayandığı için çoktan seçmeli teste benzemektedir (Tan'dan aktaran Önem, 2020).

Örneğin, terimler tanımlarıyla, tarihi olaylar tarihleriyle eşleştirilir. Sayfanın sol tarafında öncüller, sağ tarafında seçenekler yer alır. Öncüllerin genellikle başında parantez yer alır ve uygun olan eşleştirme seçeneklerin başındaki sembollerden uygun olan yazılarak cevaba ulaşılır. Birden çok kazanımı bir maddeyle yoklama imkanı sunan eşleştirme maddelerinde seçenek sayısı öncül sayısından fazladır (Başol, 2019).

2.3.5.4. Kısa Cevaplı Testler

Sorulan soru cevaplanırken bir kelime, ibare, bir cümle, rakam, tarih ya da birkaç madde ile ifade edilen sorulardır. Kısa cevaplı testler soru cümlesi ya da boşluk doldurma şeklindedir (Karakuş, 2019). Sorunun iyi hazırlanması durumunda ezber ve hatırlama düzeyini belirlemenin dışında daha üst düzey bilişsel davranışları ölçmede de kullanılabilir (Tekindal, 2009). Sorunun doğru olarak anlaşılması için sorunun öğrenciden ne istediği açıkça belirtilmelidir (Bahar vd.'den aktaran Önem, 2020).

2.3.5.4.1. Boşluk Doldurma Maddeleri

Boşluk doldurma sorularında verilen ifadenin en önemli kısmı cümleden çıkarılır ve boş bırakılan yeri öğrencinin uygun ifade ile tamamlaması beklenir (Karakuş, 2019).

Maddelerin kısa olmasından ötürü fazla soru sormaya imkan sunduğu için kapsam geçerliliği bakımından avantajlı olduğu gibi, cevabın seçilip işaretlenmesi yerine yazma gerektirmesinden ötürü şans başarısı yoktur (Başol, 2019). Boşluk doldurma maddelerinin hazırlanması hem kolaydır hem de eğitimin her kademesinde kullanılmaya uygundur. Kapsam geçerliliği bakımından geniş olan boşluk doldurma maddeleri aynı zamanda puanlanması da yazılı yoklamalarla karşılaştırıldığında daha objektiftir. Boşluk doldurma maddeleri, Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisi'ndeki alt basamaklardan bilgi, kavrama ve uygulama düzeylerindeki kazanımların ölçülmesi için uygundur (Karakuş, 2019).

2.3.5.5. Uzun Cevaplı Yazılı Yoklamalar

Yazılı yoklamalarda öğrenci cevabı verilenler arasından seçmez öğrenci cevabını kendi düşünüp yazılı şekilde cevaplamaktadır. Öğrenciler cevaplarını yazarken dilediği gibi yorumlayabilir. Yazılı yoklamalarda öğrencilerin verdikleri cevaplara tamamen doğru yanlış diyemeyiz, puanlayıcı doğruluk derecesini tayin eder. Yazılı yoklamalarda güvenilirliği düşürmemek için sorular açıkça ifade edilmelidir. (Turgut & Baykul, 2013, s. 144-155). Yazılı sınav soruları hazırlanırken, soruda yer alacak konunun önem seviyesi ve kullanılan programdaki yoğunluğuna dikkat edilmelidir. Cevaplama süresi de hazırlanan sorulara göre belirlenmelidir. Bu sınavlara kompozisyon tipi ya da klasik tip sınavlar da denilir. Öğrencilerden soruların cevaplarına düşünüp ulaşarak belli bir düzen içinde yazmaları istenir (Özçelik, 2010).

2.3.5.6. Sözlü Yoklamalar

Öğrencilere yöneltilen soruların sözlü olarak sorulduğu ve cevapların da sözlü olarak ifade edildiği sınav türüdür. Yazma becerisi olmayan kişilere de uygulanabilmektedir. Sözlü sınav öncesi öğrencilerin biraz rahatlatılması daha rahat cevap vermelerini ve streslerini azaltabilmelerini sağlar (Başol, 2019). Sözlü olarak uygulanan bu sınavlar özellikle öğrencinin kendisini sözel şekilde ifade etme becerisinin ölçüldüğü dil derslerinde oldukça önemli bir konuma sahiptir (Karakuş, 2019).

2.3.6. Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Araçları

2.3.6.1. Performans Değerlendirme

Öğrencilerin bireysel farklılıklarını önemseyerek, bilgi, yeteneklerini fiile dönüştürmelerini, hayata geçirmelerini sağlayacak ödevler vasıtası ile değerlendirme yapmaktır. Performans değerlendirme, dersin kazanımlarıyla ilişkili şekilde öğrencilerin günlük hayattaki problemleri hangi yolla çözebileceğini ve bu problemleri çözmek için sahip olduğu bilgi ve becerileri nasıl faaliyete geçirip kullanacağını göstermesini ister. Performans değerlendirme ile öğrenciler, süre bakımından sınırlandırılmadan büyük bir zaman diliminde çalışma ve tekrar yapma imkanlarına sahip olurlar. Süreç gözlenebilen bir performans ya da somut bir ürünle sonuçlanmaktadır (Kanatlı, 2008).

2.3.6.2. Portfolyo (Öğrenci Ürün Dosyası)

Kişisel gelişim dosyası olarak olarak da adlandırılan portfolyolar, öğrencilerin yaratıcı yönlerini de göstererek öğrenmeyi süreç olarak tanımayla fırsat sunar. Portfolyolarda, öğrencilerin hazırladığı, resim, proje, performans görevleri, şiir, mektup gibi bir çok çalışma bulunabilir. Bu nedenle kapsamı oldukça geniş ve öğrencilerin başarısını pek çok kaynaktan değerlendirme yapmaya olanak sağlar. Öğrenci ürün dosyaları öğrencilere aittir, öğretmen sadece yönlendiricidir (Başol, 2019, s. 79-80).

2.3.6.3. Proje

Proje, öğretmenin yol göstericiliği ile öğrencilerin bireysel veya grup şeklinde bir konuya ilişkin gerçekleştirdikleri detaylı ve zaman gerektiren çalışmalardır. Proje çalışmalarının öğrencilere pek çok olumlu katkısı vardır. Öğrenciler projeler sayesinde araştırma, yorum yapma, konu hakkında görüş geliştirme, çıkarımda bulunma gibi bir çok becerilerini geliştirebilirler (Çalışkan & Yiğittir, 2015).

Proje çalışmalarında projelerin nasıl yapıldığı tam olarak bilinemediği için yapılan puanlandırmanın geçerliliği düşüktür. Zaman çizelgesi ile süreç kontrolü sağlanmalıdır. Öğretmenlerin proje puanlandırması yaparken takdir hakkının olması güvenilirliğe olumsuz etki yapmaktadır (Şimşek'den aktaran Karakuş, 2019).

Projenin amacı, izlenecek olan yollar, projede kullanılacak malzemeler ile her hangi bir olası durumda karşılanabilecek durumlar daha önceden planlamalıdır. Bu planlamalar

eşliğinde öğrenciler, projeleri için bilgileri toplar ve istenilen şekilde sunarlar (Bahar vd.'den aktaran Karakuş, 2019).

2.3.6.4. Akran Değerlendirme

Öğrencilerin birçok performansını değerlendirebilmek için kullanılabilen akran değerlendirmesinin olumsuz yanı, öğrencilerin tarafsızlıklarını koruyamamalarıdır. Akran değerlendirmesinde hangi öğrencinin hangi öğrenciyi değerlendireceği saklanırsa arkadaşlık faktörü bu değerlendirmeyi çok fazla etkilemez. "Çoklu ve tekli seviyede gerçekleştirilebilecek bu değerlendirmede en etkin yol birden fazla değerlendirmecinin bir çalışmanın her öğrencinin veya bileşenini değerlendirmesidir. Bu şekilde tutarlılık sağlanabilir" (Okur'dan aktaran Duran, 2013).

2.3.6.5. Kavram Haritası

"Kavram haritası ilk olarak araştırma projesinin bir parçası olarak Joseph Novak adlı bir araştırmacı tarafından 1970'li yılların ortasında kavramlardan, kavramların birbiriyle bağlantısını sağlayan bağlantı çizgilerinden ve kavramlar arasındaki ilişkiyi belirten ibareden oluşan bir ağ olarak geliştirilmiştir" (Kaptan, Yin & Shavelson'dan aktaran Kantar, 2019). Kavram haritaları, öğrencilerin bilgiyi oluştururken ya da kullanırken kafalarında bu bilgi ile kavramları nasıl anlamlandırdıklarını gösteren iki boyutlu araçlardır (Yaman, Karamustafaoğlu & Karamustafaoğlu, 2005). Öğrencilerin yeni bilgiler ve mevcut bilgileri nasıl ilişkilendirdiklerini anlamaları sağlanır (Bahar, Nartgün, Durmuş & Bıçak, 2006). Kavram haritası ile öğrencilerin kavramlar arasındaki ilişkiler ve kavram yanlışlarını saptamalarını kolaylaştırır. Böylelikle kavram haritaları temel kavramların kazanılıp kazanılmadığını belirlemede etkili olarak kullanılan bir ölçme değerlendirme aracıdır (Demirtaş, 2012).

2.3.6.6. Yapılandırılmış Grid

"Yapılandırılmış grid, kutucuklardan (grid) oluşan bir şablon üzerinde, öğrencilerin bu kutucuklardaki maddeleri seçmesi ve gerekiyorsa bunları sıraya koyarak işaretlemesi ile soruları cevaplama mantığına dayanmaktadır" (Demirtaş, 2012). Yapılandırmacı yaklaşım anlayışı ile kullanılmaya başlanan yapılandırılmış gridde 8 ile 16 kutucuklu tablo oluşturulur. Her kutucuğa sıra numarası veya bir harf verilir ve çeşitli kavram, şekil, metin,

resim formatında cevap yerleştirilir. Bu yerleştirme yapıldıktan sonra tablonun altına sorular yazılır. Kutunun içerisine yerleştirilen kavramların bir veya birkaçının sorulara yanıt olmasına özen gösterilmelidir. Öğrenciler tabloyu inceleyerek buldukları cevabı sorunun yanına yazar (Başol, 2019, s. 94). Kapsamlı şekilde hazırlanan soruların yanıtı birden fazla kutucukta yer alabilir. zaman o sorunun cevabı birden fazla kutucukta olabilir (Demirtaş, 2012).

"Yapılandırılmış grid tekniğinin en önemli özelliklerinden biri; anlamlı öğrenmeyi ölçmeyi sağlaması, öğrencinin bilişsel yapısındaki kavram yanlışlarını, bilgi ağındaki eksiklik ve aksaklıkları ortaya koyması için bir teşhis aracı olarak kullanılmasıdır (Demirtaş, 2012)."

2.3.6.7. Tanılayıcı Dallanmış Ağaç (TDA)

Belirgin bir konuda öğrencilerin neleri öğrenip öğrenemediğini saptamak amaçlı kullanılır. Tanılayıcı dallanmış ağaçta, temelden detaya uzanan bir sıra ile doğru ve yanlış ifadelerden uygun olanlar belirtilerek öğrencinin doğru olan seçimi yapması beklenir. Sekiz ya da on altı seçimlik tanılayıcı dallanmış ağaç hazırlanır (Karahan'dan aktaran Demirtaş, 2012). Soruya verilen her doğru veya yanlış cevap bir başka soruya yönelterek çıkışa ulaştırır. Her bir çıkış noktasında bir numara ve belirli bir puan yer almaktadır. Tüm soruları doğru yanıtlayan öğrenci doğru çıkış kapısına ulaşarak 100 tam puan alır (Demirtaş, 2012).

2.3.6.8. Kelime İlişkilendirme Testleri (KİT)

"Kelime ilişkilendirme testleri, öğrencilere verilen terimlerin onlarda oluşturduğu çağrışımlar yoluyla kavramların anlaşılıp anlaşılmadığının belirlenmesinde ve aynı zamanda öğretimde konu dışında da bağlantılar kurulmasında kullanılmaktadır (Özen, 2014). Konuyla direkt alakalı olan temel kavramlar belirlenerek öğrenciden birer sayfada bu belirlenen kavramların çağrıştırdığı kelimeleri sıra ile yazmaları istenerek her bir kavram için 20-30 saniye süre tanınır. Öğrenci bu sürede aklına gelen kavramları sıra ile alt alta yazar. Bu aşamadan sonra da öğrencinin cümle içinde kavramları kullanması istenir. Verilen anahtar kavram ile öğrencinin bağdaştırdığı kavram sayısına göre konunun ne derece öğrenildiğine ilişkin fikre ulaşılır (Başol, 2019).

2.3.6.9. Zihin Haritası

Alternatif ölçme araçlarından biri olan zihin haritaları, beynin potansiyelini ortaya çıkarır. Merkezde bulunan resimden çıkan dallar üzerinde belirlenen konunun ana temaları bulunur. Bu dallar, birleştirilmiş çizgiler üzerinde yer alan anahtar resim ya da anahtar sözcüğü barındırır ve birbirleri aralarında ilgi kurulmuş, düğümlenmiş bir yapı şeklindedir. (Bütüner & Gür'den aktaran Demirtaş, 2012).

Beypinde depolanan bilgilerin, bilgiler arasındaki bağlantıların görüldüğü bu teknik ile beyinde oluşturulmuş olan bilgi ağı ayrıntılı bir şekilde gözlenebilir ve böylece oluşturulan yapıların doğruluğu kontrol edilebilir. Bu bilgiler ışığında zihin haritalarının yapılan hatanın kaynağını bulma noktasında öğretmene yardımcı olan bir alternatif ölçme aracı olduğu söylenebilir (Demirtaş, 2012).

2.3.6.10. Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubrik)

Öğrencilerin çalışmalarının hangi kriterler baz alınarak ve nasıl değerlendirileceğine ilişkin bilgi vererek performanslarının ne düzeyde olduğunu gösterir. Bütünsel puanlama ve analitik puanlama olarak iki şekilde dereceli puanlama vardır. Öğretmenlerin sürece ilişkin genel değerlendirme yapımları bütünsel, öğrencilere ilişkin ayrıntılı değerlendirme yapılması ise analitik puanlama şeklindedir (Çermik, 2011).

2.3.6.11. Kontrol Listeleri (Çeklist, Soru Listeleri)

Öğrencilerde sergilenmesi istenilen hedef davranışların ile performansların oluşma becerisini belirlemek amacıyla kullanılan ve genelde "evet-hayır" şeklinde verilen cevapların kontrolü yapılan, ayrıntılı ve karmaşık davranışları ölçen ölçme aracıdır. Tanılayıcı değerlendirmede kullanılan kontrol listeleri, spesifik özelliklerin varlığını veya yokluğunu göstermektedir. Bir beceri ya da konuya ilişkin performansların öğrencilerde ne kadarının olduğunu ve bunların ne kadarının öğrencilerce gösterileceğini belirlemek amacıyla bu araca başvurulur (Karakuş, 2019).

2.3.6.12. Gözlem Formları

Öğrencilerin bireysel şekilde ya da grup içinde yaptığı çalışmaların izlenerek değerlendirilmesidir. Tek başına veya başka etkinliklerle birlikte kullanılabilir. Dışarıdan gözlem ile katılarak gözlem olarak ikiye ayrılır. Dışarıdan gözlemlerde gözlenen öğrencinin gözlemciyi görme durumu olmaz. Gözlemin en değerli özelliklerinden bir tanesi, gözlem yapan kişinin doğal ortamda değişikliğe ya da müdahaleye gitmeden

gördüğü tüm durumları tarafsız olarak kayıt altına almasıdır. Gözlemin kayıt altına alınmasının zaman gerektirmesi ve güç olması bu ölçme aracının dezavantajlarından (Kantar, 2019).

2.3.6.13. Vee Diyagramları

Labaratuvar yöntemi olarak da bilinmektedir. Sürecin hem başında, hem ortasında hem de sonunda uygulanabilir ve kalıcı, anlamlı öğrenmelerin oluşmasına imkan sağlar. Kavram bilgisi ile soru ve yöntem bölümlerinden meydana gelmektedir. Çalışma esnasında öğrencilerin kavramsal bilgileriyle birlikte soru ve yöntem arasında bağlantı kurması sağlanır. Öğrenciye çalışma öncesinde hazırlık yapmasına da imkan verilir. (Nakiboğlu & Meriç, 2000).

2.3.6.14. Öz Değerlendirme

Öğrencinin bir konuya ilişkin eleştirel biçimde kendini değerlendirmesidir. Böylelikle öğrenci güçlü ve zayıf özelliklerini görerek kendini keşfederek farklı durumlarla karşılaştığında davranışlarını kontrol edebilmeyi ve yaşam boyu öğrenmeyi sağlar. Puanlama güvenirliliğinin düşük olması bu tekniğin dezavantajıdır (Özsevgeç'den aktaran Kantar, 2019).

2.3.6.15. Anlam Çözümleme Tablosu

İki boyuttan oluşan anlam çözümleme tablosunun bir boyutunda özellikleri çözümlenecek varlık ya da kavramlar yer alırken bir diğer boyutunda ise özellikler sıralanmaktadır. Öğrenciler ise sunulan kavram ya da varlıklar ile özellikleri eşleştirme yapmaktadır. Hangi varlık ya da kavrama hangi özellik eş geliyorsa ona çarpı (x) işareti koyar. Bu tekniğin asıl özelliği kavramların tanımlayıcı ve ayırt edici özelliklerini meydana çıkarmasıdır (Oğuz Tunç, 2019).

2.3.6.16. Balık Kılçığı Diyagramı

Sebeup-sonuç diyagramı şeklinde de anılan, belli bir problem ya da durumun muhtemel nedenleri ile alt nedenlerinin saptanması amacıyla uygulanır. Balık kılçığı diyagramı ile öğrenciler problemlerin çeşitli bölümleri arasındaki ilişkileri daha iyi gözlemler. Önemli

olan problem çözmekten ziyade ortaya konulan problemin neden ve sonuçları ile bunları etkileyen alt problemleri belirlemektir (Karakuş, 2019).

2.3.6.17. Bulmaca

Bulmacalar, insanların düşünmesini sağlatarak çeşitli şekillerde hazırlanan ve her yaş grubuna hitap eden, bireylerin zevkle uğraştığı bir oyun haline gelmiştir. Eğlenirken düşünmeye, akıl yürütmeye sevk etmesi, öğrenciler tarafından öğrenmenin hem kolay hem de kalıcı olmasını sağlaması açısından eğitim alanında da yer bulmuştur. Bulmacalar şekil ve tür bakımından iki gruba ayrılmıştır. Şekil açısından; klasik kare, İsveç tarzı kare, çizgili kare ile simetrik kare bulmaca şeklindedir. Tür açısından ise; sayı ve simetrik bulmaca şeklinde ikiye ayrılır (Karakuş, 2019). Derste işlenen konulara ilişkin bir çok bulmaca sorusu hazırlanarak öğrencilerin kutucuklara uygun harfleri yerleştirerek kavramları pekiştirmesi eğlenceli hale getirilir.

2.3.6.18. Grup Değerlendirmesi

Grup değerlendirme, öğrencilerin grupta bulunan arkadaşlarınca bir takım kriterlere göre değerlendirilmesidir. Bir grup öğrencinin, işbirliği (kubaşık) halinde gerçekleştirdikleri çalışmalar grup değerlendirme kapsamındadır. Grup değerlendirmelerinde öğrencilerin düşüncelerine önem verildiğinin onlara hissettirilmesi açısından da kıymetlidir. Ayrıca öğrenciye, öğrencide, aitlik hissiyatı ile birlikte takım olma bilincini de geliştirir (Başol, 2015'ten aktaran Önem, 2020). Sınıf içi performansa dayalı olarak gerçekleşen değerlendirmeler grup çalışmaları içerdiğinde verimli olabilmektedir. Grup çalışması şeklindeki performans görevlerinde öğrenciler grup üyeleri olarak değerlendirilmektedir. Öğrencilerin bireysel becerileri ile birlikte grup üyesi olabilme becerileri de çalışmanın içine dahil olmuş olur. Grup performansını grubun kendi üyeleri de değerlendirmelidir. Grup üyelerinin, bireysel şekilde gerçekleştirdikleri değerlendirmelerde adaletli olma bilincinde olmaları gerekir. Öz değerlendirme ve akran değerlendirme içeriklerini kapsayan grup değerlendirmeler, öğrencilerin öğrenmeleri ile gelişimlerine katkı sağlar (Önem, 2020).

2.3.6.19. Görüşme (Mülakat)

Öğretmen ile öğrenci arasında geçen görüşmede, öğrenciye konuya ilişkin sorular sorulur ve cevaplar alınır. Böylelikle öğrencilerin konuya, olaya ya da duruma ilişkin bilgilerinin ne seviyede olduğu derinlemesine incelenir ve varsa kavram yanlışları ve eksiklikler belirlenir (Bağcı, 2011).

Görüşme (mülakat) metodunun türleri (Karakuş, 2019);

1.Katılanların sayısına göre: Bireysel ya da grup şeklindedir. Bireysel mülakatta aynı ortamda yalnızca araştırmacı ile örneklem mevcuttur. Buradaki hedef bireye özel bilgilere ulaşmaktır. Grupça mülakatta ise aynı hedef için bir araya gelmiş bireylerle araştırmacının bir araya gelmesi ile sunulan sorulara yanıt vermeleri biçimindedir.

2.Mülakat yapılmak istenen kişiye göre: Önderlerle mülakat, uzmanlarla mülakat, halk ile yapılan mülakat şeklinde üç tanedir.

3.Uygulama kurallarının katılığına göre: Yapılandırılmış mülakatlar, yarı yapılandırılmış mülakatlar ile yapılandırılmamış mülakatlar şeklindedir. Gerçekleştirilecek görüşmenin etkili olabilmesi amacıyla öğretmen, soruları daha öncesinden oluşturmali, görüşmenin yapılacağı ortam düzenlenmeli ve hedefe hizmet edecek sorular sorulmalıdır.

2.3.6.20. Tutum Ölçekleri

Tutum; bilgi, duygu ve davranış öğelerini içerir. Duygu ögesi, bireylerin psikolojik bir objeyi değerlendirmesi ve fikre yüklenen histir. Müzik dinleyerek ders çalışmaya ilişkin pozitif ya da negatif bir his duyma örnek olabilir. Bilgi ögesi, psikolojik bir obje ile ilgisi bulunan bir bilgi ya da fikirdir. Davranışsal öge ise psikolojik bir objeye yönelmiş olan davranışı temsil eder. Gitar kursuna kayıt olma örnek verilebilir. Tutum ölçekleri görünen davranışların gözlemlenmesine dayanan ölçümler olmakla birlikte çoğunlukla derecelendirme ölçeklerini andırır. Derecelendirme ölçeklerinde derecelendirme işlemini öğretmen ya da puanlayıcı yapmakta iken, tutum ölçeklerinde puanlayıcılar hislerindeki derecelendirmeyi bizzat kendisi yapmaktadır. Öğretmenler de tutumlara ilişkin maddeler oluşturarak kendi puanlama araçlarını yapabilirler. Tutumların ölçülmesinde soru listeleri, gözlem, tamamlanmış cümleler ve hikâyeler anlatma gibi pek çok yöntem kullanılabilir (Tekindal'dan aktaran Karakuş, 2019).

2.3.6.21. Derecelendirme Ölçeği

Derecelendirme ölçekleri, nesnelerin ölçülen özelliklerinin ölçme sonucuna bağlı olarak performanslarını ortaya koyar ve tanımlama yapar. Bu tanımlamaları yapmak için önceden tayin edilen ölçütlerin ne derecede karşılandığını görmeye de olanak sağlar. Derecelendirme ölçekleri hazırlanması ve kullanılması bakımından kullanılışlıdır. Ancak yapılan gözlemin uzun bir sürece yayılması, gözlemi yapan kişinin tarafsız kalabilmesi oldukça önemlidir (Karakuş, 2019).

Derecelendirme ölçekleri; sayısal ölçekli, betimsel ölçekli, karşılaştırmalı, grafik ölçekli ve işaretleme listesi biçiminde olmak üzere beş çeşittir.

2.4. Bloom Taksonomisi

1948 yılında Bloom'un önderliğinde bir grup eğitimci bir araya gelmiştir. İçlerinde bir çok ölçme ve değerlendirme uzmanı bulunan bu grubun amacı bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanda sınıflandırma sistemi oluşturmaktır. 1956 yılında bilişsel alan sınıflandırmalarını daha sonraki yıllarda ise diğerlerini tamamlamışlardır (Huit'den aktaran Usluoğlu, 2020). "Bilişsel hedefler zihinsel etkinlikleri; psikomotor hedefler zihin ve kas koordinasyonunu gerektiren etkinlikleri; duyuşsal hedefler ise ilgi, tutum, özgüven, duygusal özellikleri kapsamaktadır" (Yılmaz, 2020). Zihinsel öğrenmelerin ve davranışlar farklı zihinsel yoğunluklar içerir. Zihinsel etkinlikleri birbirinden ayrı ele almak amacıyla Bloom ve diğer eğitimci arkadaşları altı farklı basamaktan oluşan taksonomiye oluşturmuşlardır. Bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme olmak üzere altı basamak belirlemişlerdir (Demirel'den aktaran, Yılmaz, 2020). Bilgi, kavrama, uygulama basamakları alt düzey olarak; analiz, sentez, değerlendirme basamakları ise üst düzey beceriler şeklinde kabul edilmiştir (Arı, 2018).

2.4.1. Bloom'un Bilişsel Taksonomisi

Tablo 2

Bloom'un Bilişsel Taksonomisi

Basamakları	Öğrenme Çıktısı	Öğrenme Çıktı Özellikleri
Bilgi	Öğrenilenlerin Hatırlanması	Bilme, söyleme, listeleme, tanıma, hatırlama, söyleme
Kavrama	Öğrenilenlerin anlamının kavranması	Açıklama, zıddını söyleme, özümseme, tahmin etme, tartışma, başka örneklerle uyarlama
Uygulama	Öğrenileni soyut ve somut durumda kullanma	Tamamlamak, çözmek, incelemek, hesap yapma, duruma uyarlama, göstermek
Analiz	Öğrenileni parçalara ayırma	Analiz etmek, açıklamak, araştırmak, soruşturmak, benzerlikleri sıralamak, farklılık ortaya koymak, ilişkileri çıkarma
Sentez	Öğrenilenleri birleştirebilme ve öğrenilenlerden bir bütün oluşturma	İcat etme, hayal etme, kıstaslara göre bir araya getirme, yeni bir bütün oluşturma, kişiye özgün ürün ortaya koyma
Değerlendirme	Öğrenileni değerlendirebilme	Değerlendirme, yargılama, doğrulama, özetleme, tavsiye etme

Krathwohl, 2002, s. 215'ten aktaran Özkaya, 2020, s. 17.

Öğrencinin bir üsteki basamağa geçebilmesi için bir alttaki basamağı / basamakları tamamlamış olması gerekmektedir. Kavrama basamağına erişebilmek öncelikle bilgi basamağına çıkmakla, uygulama basamağına erişebilmek ise kavrama basamağına çıkmak ile gerçekleşir. Taksonomideki en alt düzey, bilgi basamağıdır. Analiz basamağına erişebilmek için öncelikle uygulama basamağına, analizden sonra sentez basamağına ve en son değerlendirme basamağına ulaşılabilir. Değerlendirme basamağına çıkabilmek için diğer tüm basamakların üstünde zihinsel süreçlere ihtiyaç vardır.

2.4.1.1. Bilgi

"Bloom (1956)'a göre bilgi basamağı fikirlerin, materyallerin veya olguların hatırlanmasını kapsamaktadır. Öğrenme durumunda öğrenenden bazı bilgileri unutmaması ve gerektiğinde tekrar hatırlaması beklenir" (Özkaya, 2020). Öğrenilen bir bilgiyi hatırlama oranını ölçer. Genellikle bilgi düzeyindeki sorular ezber yapmaya dayanır ve çabuk unutulabilecek özelliktedir. Çoğunlukla tanımlayınız, kimdir, nedir gibi ifadeler bu basamakta yer alan sorularda kullanılır (Çepni'den aktaran Karaman, 2005).

2.4.1.2. Kavrama

Kavrama düzeyinde, daha önceden kazanılan bilgi ve beceriler ile bilginin ne anlam taşıdığını öğrenci kendi ifadeleri ile yorumlar ve farklı biçimlerde görünce tanır. Kavrama düzeyindeki sorular genellikle benzerlik ve zıtlıkları bulma, karşılaştırma ve açıklama yapmayı istemektedir (Çepni'den aktaran Karaman, 2005).

2.4.1.3. Uygulama

Uygulama düzeyinde, öğrencilerden öğrendikleri bilgileri hatırlayarak yeni ve farklı ortamlarda kullanmaları istenir. Böylelikle öğrencilerin daha önceden öğrendikleri bilgileri kullanabilme yeteneği ölçülür. Bu basamakta; “çözünüz”, “sınıflayınız”, “kullanınız” gibi ifadeler kullanılır (Çepni'den aktaran Karaman, 2005).

2.4.1.4. Analiz

Analiz basamağında, mevcut bulunan uygulamaların nasıl oluştuğu anlaşılmaya çalışılır.

Diğer bir ifade ile, bu seviye ile ilgili hedefler öğrenciden belli bir sistemin hangi alt sistemlerden oluştuğunu ve bu alt sistemler hangi yöntem ve ilkelere göre birlikte işlendiğini bulması beklenir. Bu ilkelerin ait olduğu sistemler arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarabilmesi için öğrencinin daha önceden bu ilkeleri uygun bir şekilde örgütleyebilmesi gerekir. Analiz seviyesinde olgular, yasalar, teoriler, hipotezler, ve verilen bir sınama durumunun neden – sonuç ilişkileri mantık ile birlikte irdelenebilir (Karaman, 2005).

2.4.1.5. Sentez

Sentez basamağında, belli öğeleri veya parçaları birleştirerek öğrencilerden yeni bir ürün ortaya koyması beklenir. Ortaya koyulan yeni ürün, daha evvel ortaya çıkarılmamış olmalıdır. Sentez seviyesi, zor ölçülür. Bu nedenle hedef ve davranış hazırlamak biraz zor olduğu için genelde ev ödevleri ve projeler ile ölçülmeye çalışılır. Çoktan seçmeli testler, zaman ve nitelik açısından bu seviyeye pek uygun değildir (Karaman, 2005).

2.4.1.6. Değerlendirme

Değerlendirme basamağında öğrencilerin belli bir sistem veya yönteme ilişkin olumlu veya olumsuz bir karara varabilme yeteneğinin ölçülmesi hedeflenir. Analiz ve sentez yeteneklerinin bu seviyede geliştirmesi istenir. Bloom taksonomisinde her bir basamak tamamlanmadan bir sonraki basamağa geçilmediği için öğrenci, belli bir olayı analiz ve

sentez yapamazsa o konuya ilişkin bir kanıya ulaşması zordur (Turgut'dan aktaran Karaman, 2005).

2.4.2. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi

Orijinal Bloom taksonomisinin yenilenmesinde başlıca iki tane faktör etkili olmuştur. Bu faktörlerden biri eğitimcilerin dikkatini tekrar taksonomide toplamak ve bu taksonomi günün ilerisinde bir kaynak şeklinde değerlendirmelerini sağlamaktır. Diğeri ise psikoloji ve bilimsel alanda yaşanan gelişmeler, eğitimde düşünce ve uygulamalarda farklılığa neden olmuş, yani eğitimciler, öğrenenlere ilişkin daha çok bilgiye ulaşmış, böylelikle öğretmenlerin planlama, öğretme süreci ve değerlendirme aşamalarında değişikliğe gitmişleri taksonominin güncellemesini gerektirmiştir (Arı, 2018). Orijinal Bloom taksonomisinin yayınlandığı 1956 yılında eğitimde davranışçı yaklaşımın benimsendiği fakat günümüzde ise öğrenciyi merkezli, bilginin keşfedilerek öğrenildiği yapılandırmacı yaklaşım benimsenmekte olduğu için bu yeni anlayışta yetersiz kalmaktaydı (Güney, 2019). Orijinal Bloom Taksonomisi uygulanırken bir takım noksanlıklar ve sınırlamalar görülmüştür. Sadece bilişsel süreç sınırlandırılmış ve bilgi kısmı eksik kalan kısımların ve sınırlamaların olduğu görülmüştür. Sadece bilişsel süreç sınıflandırması yapılmış bilgi boyutu arka plana atılmıştır (Akyürek, 2019). Bloom taksonomisinin yetersiz kalması ve yenilenmesi gerektiğine dair gelen eleştiri ile önerilerin üzerine 2001 yılında Bloom'un öğrencilerinden Anderson, Krathwohl ile birçok eğitimci ve psikolog tarafından tekrar düzenlenmiştir (Anderson & Krathwohl'den aktaran Özdemir, 2020). 2001 yılında "A Taxonomy For Learning, Teaching and Assessing: A Revision Of Bloom's Taxonomy Of Educational Objectives" (Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme ile İlgili Bir Sınıflama: Bloom'un Eğitimin Hedefleri ile İlgili Sınıflamasının Güncelleştirilmiş Biçimi) adı ile yapılan yenileme çalışmaları kitap olarak yayımlanmıştır. Bu kitap, 2010'da Durmuş Ali Özçelik tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir (Arı, 2018).

Yenilenmiş Bloom Taksonomisi ile eğitimin tüm kademelerine hitap eden şeffaf bir yapı sağlanarak ilkökul'dan üniversite düzeyine kadar uygun şekle getirilmiştir (Bümen'den aktaran Özdemir, 2020).

2001 yılında düzenlenen Bloom Taksonomisinde bilişsel alanın iki farklı boyutu ortaya çıkmaktadır. Boyutlardan biri, Bilgi Boyutunu (öğrenilecek bilgi türünü), diğeri ise Bilişsel Süreç Boyutunu (öğrenmek için kullanılan süreci) oluşturur (Huitt'den aktaran Usluoğlu, 2020).

Tablo 3

Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin Bilgi Boyutu ve Bilişsel Boyutu Basamakları

BİLİŞSEL SÜREÇ BOYUTU						
BİLGİ BOYUTU	Hatırlama	Anlama	Uygulama	Çözümleme	Değerlendirme	Yaratma
Olgusal Bilgi						
Kavramsal Bilgi						
İşlemsel Bilgi						
Üst Bilişsel Bilgi						

Özçelik, 2018, s.36.

2.4.2.1. Yenilenmiş Bloom Taksonomisinde Bilgi Boyutu

Anderson ve arkadaşları dikey sütunu oluşturan bilgi boyutlarını olgusal (factual), kavramsal (conceptual), işlemsel (procedural) ve metabilişsel (metacognitive) olmak üzere dört basamakta bilgi boyutunu kademeli biçimde sınıflandırmışlardır (Özdemir, 2020). Orijinal Bloom taksonomisinde olgusal, kavramsal, işlemsel bilgi türleri yer almaktaydı. Üst bilişsel bilgi haricindeki bilgi türleri orijinal bloom taksonomisinde bilgi boyutu altında yer alırken yenilenmiş taksonomide Krathwohl ile arkadaşları üst bilişsel bilgiyi de eklemişlerdir. Ayrıca üst biliş kavramını açık hale getirerek uygulanabilir şekle getirmişlerdir (Tutkun'dan aktaran Yılmaz, 2020). Bu ana basamakların dışında 11 alt kategoriye ayrılmaktadır. Bu basamaklar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 4

Yenilenmiş Bilişsel Taksonomi'deki Bilgi Boyutu ve Alt Kategorileri

Bilgi Boyutu	Alt Basamaklar
1. Olgusal Bilgi (Factual Knowledge)	1.1.Terminoloji Bilgisi 1.2.Özel Detaylar ve Unsurlar Bilgisi
2. Kavramsal Bilgi (Conceptual Knowledge)	2.1.Sınıflamalar ve Kategoriler Bilgisi 2.2.İlkeler ve Genellemeler Bilgisi 2.3. Kuramlar, Modeller ve Yapılar Bilgisi
3. İşlemsel Bilgi (Procedural Knowledge)	3.1.Konuya Özel Beceriler ve Algoritmalar Bilgisi 3.2.Konuya Özel Teknikler ve Metotlar Bilgisi 3.3.Uygun İşlemlerin Ne Zaman Kullanılacağıının Belirlenmesinde Kullanılan Kriterlerin Bilgisi
4. Üst Bilişsel Bilgi (Metacognitive Knowledge)	4.1.Stratejik Bilgi 4.2.Uygun Bağlamsal ve Koşulsal Bilgiyi İçeren Bilişsel Görevlerle İlgili Bilgi 4.3.Öz Bilgi

Kratwohl'den aktaran Emre, 2020.

2.4.2.1.1. Olgusal Bilgi

Olgusal bilgi tek başına anlam ifade eder ve bilgi parçalarına ayrılabilir (Anderson vd. 2001'den aktaran Gökler, 2012). Olgusal bilgi öğrencilerin bir konu alanını öğrenmelerine ilişkin gerekli ana unsurları barındırır ve “Terimler bilgisi” ile “Özel detaylar ve öğelerin bilgisi” olmak üzere iki alana ayrılmaktadır (Özdemir, 2020). Terminoloji bilgisi kelimeler, sayılar, işaretler gibi sözlü ve sözlü olmayan bilgileri içeren bilgiler bütünüdür (Gökler, 2012). Özel detaylar ve öğelerin bilgisi, Bir disipline ilişkin olay yer ve zaman gibi detaylandırılmış bilgiler bütünüdür (Anderson & Krathwohl'den aktaran Özdemir, 2020).

2.4.2.1.2. Kavramsal Bilgi

Karmaşık ve organize edilmiş bilgi formları arasındaki ilişkileri inceler ve daha anlaşılır hale getirmeyi içermektedir (Yakalı, 2016). Olgusal bilgi birbirinden farklı bilgi öğeleri için kullanılmakta iken, kavramsal bilgi organize edilmiş bilgiler için kullanılmaktadır. Kavramsal bilgi, bilgiyi daha derinlemesine kavratmayı amaçlar (Eroğlu, 2019). "Diğer bir ifadeyle kavramsal bilgi bir arada bir işlevsellik kazanan büyük bir yapıya ait temel elemanlar arasındaki içsel ilişkilerdir" (Bekdemir & Selim'den aktaran Özyalçın, 2019). Sınıflama ve Kategorilerin Bilgisi, İlke ve Genellemelerin Bilgisi ve Kuram, Yapı ve Modellerin Bilgisi olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır

2.4.2.1.3. İşlemsel Bilgi

İşlemsel bilgi "Basamaklar halinde veya sıralı olarak karşımıza çıkabilir. İşlemsel bilgi beceri, algoritma, yöntem ve teknikler bilgisi olarak da bilinir. İşlemsel bilgi “süreç” ile ilgilenirken “nasıl” sorusunun cevabını aramaktadır. Olgusal ve kavramsal bilgi ise “sonuç” ile ilgilenir ve “ne” sorusunun cevabını aramaktadırlar" (Şimşek, 2019). Matematik dersinde ikinci dereceden denklem çözme işlemsel bilgilere örnek verilebilir. İşlemsel bilgi 3 basamağa ayrılır. Bunlar; konuya özel beceri ve algoritma bilgisi, özel teknik ve yöntemlerin bilgisi ve uygun yöntemlerin ne zaman, nasıl kullanılacağıyla ilgili ölçütlerin bilgisidir (Demir, 2015).

2.4.2.1.4. Üstbilişsel Bilgi

Bireyin kendi bilişine ilişkin bilgisidir. Bireyin bilişsel anlamda kullandığı stratejilerin bilgisi ve ne zaman, nasıl kullanılacağı üst bilişsel bilgi basamağında bulunmaktadır. Orijinal taksonomide yer almayan üstbilişsel bilgiye zamanla yaşanan gelişmelerden sonra gerek duyulmuştur (Anderson vd.'den aktaran Yılmaz, 2020). Öğrencilerin biliş ötesi faaliyetlerini farketmeleri ve sonrasında da öğrenme yöntemlerine bu bilgiyi adapte etmeleri önemlidir (Arı'dan aktaran Akyürek, 2019). Üst bilişsel bilginin üç alt basamağı vardır ve bunlar; stratejik bilgi, uygun bağlam ve koşullarla ilgili olanlarda dahil olmak üzere, bilişsel görevlerle ilgili bilgi, ve kendi kendisi hakkında bilgidir (Anderson & Krathwohl'den aktaran Usluoğlu, 2020).

2.4.3. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu

Tablo 5

Yenilenmiş Bloom Taksonomisinde'deki Bilişsel Süreç Boyutu ve Alt Kategorileri

Kategori	Alt Kategori
1.Hatırlama	1.a. Tanıma 1.b. Hatırlama
2.Anlama	2.a. Yorumlama 2.b. Örneklendirme 2.c. Sınıflama 2.d. Özetleme 2.e. Sonuç Çıkarma 2.f. Karşılaştırma 2.g. Açıklama
3.Uygulama	3.a. İcra etme 3.b. Kullanma
4.Çözümleme	4.a. Ayırıştırma 4.b. Örgütlenme 4.c. İrdeleme
5.Değerlendirme	5.a. Denetleme 5.b. Eleştirme
6.Yaratma	6.a. Oluşturma 6.b. Planlama 6.c. Üretim

Anderson vd.'den aktaran Emre, 2020.

Orijinal taksonomideki gibi yenilenmiş taksonomide de 6 kategoride bulunmaktadır. Bu kategorilerde birtakım değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Mevcut kategoriler isim halden fiil hale dönüştürülerek üç kategorinin ismi değiştirilmiştir. Orijinal taksonomideki “bilgi” kategorisinin ismi “hatırlamak” olarak, “kavrama” kategorisinin ismi ise “anlama” olarak tekrar adlandırılmıştır. “Sentez” kategorisinin ismi de “yaratma” şeklinde tekrar adlandırılmıştır. Yeni bir şey oluşturmak mevcut olan bir şeyi değerlendirmekten çok daha

fazla ileri bilişsel düzey gerektirdiğinden “yaratmak” ile “değerlendirmek” basamakları yer değiştirmiştir (Yakalı, 2016).

2.4.3.1. Hatırlama

Öğrenciye verilen bilginin, öğrenilen materyalin veya öğretimle ilgili hedeflerin uzun süreli bellekten geri getirilmesidir. Hatırlama; olgusal, kavramsal, işlemsel ve üstbilişsel bilgi olabileceği gibi birkaçının bir araya gelmesiyle de oluşabilir (Anderson vd.'den aktaran Demir, 2015). Öğrenci, bilgiye varabilmek amacıyla uzun süreli belleğini tarar (Eroğlu, 2019). "Tanıma ve Hatırlama" şeklinde iki alt kategorisi vardır (Anderson'dan aktaran Demir, 2015)

a.Tanıma: Henüz daha yeni edinilen bilginin uzun süreli bellekte yer alan bilgiyle benzerliğini saptamaya çalışmaktır. Önceden öğrenilen bir bilgiyle eşleme sağlanıp sağlanamayacağına bakılır (Yakalı, 2016). Eşleştirme, çoktan seçmeli testler, doğru-yanlış gibi değerlendirme araçlarıyla ölçülebilmesi mümkündür (Dalak, 2015).

b.Hatırlama: Öğrenci karşılaştığı bilgiyi bulmak amacıyla uzun süreli belleği tarar daha sonra da aktif olan belleğe getirir (Yakalı, 2016). Açık uçlu sorular, boşluk doldurma soruları gibi değerlendirme araçları kullanılabilir (Dalak, 2015).

2.4.3.2. Anlama

Öğrencinin yeni bir bilgiyi daha önceden öğrendikleriyle bağdaştırarak bu bilgileri söz, yazı veya grafik şeklinde tekrar yapılandırmasını kapsar (Akyürek, 2019). Öğrenci, sunulan bir öğretim materyalinden bilgi transferi ile geçerli bir anlam oluşturabildiği zaman anlama basamağına ulaşmış olmaktadır. "Bu basamakta öğrencinin edindiği yeni bilgiler, öncelikle zihinde eskiden var olan bilgiler, *şemalar* ve bakış açılarıyla bütünleşmekte, sonrasında bütünleşen yeni şemalar ve daha geniş bakış açıları sayesinde öğrenci, kavrama basamağı için sağlam bir temel oluşturmaktadır" (Emre, 2020).

Anlama basamağı; yorumlama, örneklendirme, sınıflama, özet çıkarma, sonuç çıkarma, karşılaştırma ve açıklama şeklinde alt kategorilerden oluşur (Akyürek, 2019).

a. *Yorumlama*: Metne veya söze dayalı olan bir iletişimdeki ilişkiyi, gizli anlamı meydana çıkarmak, iletişime bir anlam kazandırmaktır. Yorumlamanın genelleme veya özetleme içeren maddelerle yoklanması mümkündür (Yılmaz'dan aktaran Eroğlu, 2019).

b. Örneklendirme: Öğrencinin bilgiyi somut şekilde ifade edebilmesi amacıyla özel örnekler vermesi veya benzerlerinin sunulmasıdır (Özyalçın, 2019).

c. Sınıflama: Bir durum veya örneğin gruplardan hangisinde olduğunun bulunmasıdır. Sınıflama kategorisi örneklendirmeyi tamamlayan süreç şeklinde de açıklanabilir. Öğrenci ona verilen örneklerin benzer ya da farklı özelliklerini bulup uygun olan kategoriye yerleştirir (Yakalı, 2016). Sınıflama ile örneklendirme aynı zamanda birbirlerini tamamlayan süreçlerdir.

"Örneklendirmede genel bir durumdan özele gidiş varken sınıflandırmada özel bir durumdan genele gidiş vardır. Kategorileme, bir başlık altına alma gibi isimlendirmeler de yapılmıştır. Psikolojik rahatsızlığı bulunan kişinin videosunu izleyip rahatsızlığını belirlemek, özel canlı türlerinin gruplara ayırmak örnek olarak gösterilebilir" (Anderson vd'den aktaran Yılmaz, 2020).

d. Özetleme: Genel bir konunun ana birimlerinin ya da sunulan bir bilginin kısa, net şekilde ifade edilme durumudur. Verilen metnin temasını belirlemek bu kategoriye örnektir (Emre, 2020).

e. Sonuç Çıkarma: "Bir seri örnekten veya durumdan bir model bulmayı içerir. Öğrenci durumlara ait bilgileri kodlayarak, durumların veya örnekler arasındaki ilişkileri görerek, bunları açıklayan kavram ve ilkelere ulaştığı zaman sonuç çıkarma gerçekleştirmiş olur" (Dalak, 2015).

f. Karşılaştırma: Öğrenciden iki ya da daha çok nesne, olay veya kavramlar arasındaki benzerlik ile farklılıkları bulmasının beklenmesidir (Anderson & Krathwohl'den aktaran, Özdemir, 2020).

g. Açıklama: Öğretime katılan öğrencinin bilgiye ilişkin sebep-sonuç bağlantısını oluşturup bununla ilgili bir bilgiyi yapılandırabilmesidir (Özçelik, 2018). Öğrenciden bilgiler arasında neden-sonuç ilişkisi istenir. Öğrenci bir olayın nedenini sorguladığında ağırlıklı olarak bu bilişsel süreçtedir (Yılmaz, 2020).

2.4.3.3. Uygulama

"Uygulama basamağında, bireyden öğrendiği ilkeler, genellemeler ve kavramları bir sorunu çözerken kullanması beklenmektedir (Özdemir, 2020)."

Öğrencilerin alıştırmaları yapma ile problemleri çözme işlemini kullanmayı kapsar. Uygulama basamağı işlemsel bilgiyle yakından ilişkilidir (Keray, 2012). Uygulama basamağı yapma ve yararlanma olarak iki alt kategoriden meydana gelmektedir (Özdemir, 2020).

a. *Yapma (Executing) Düzenleme (Yürütme)*: "Yapmada, öğrenciler aşına olduğu bir durum veya problemle karşılaştığında çözüm yollarını hatırlamada zorluk yaşamaz ve gerekli işlemleri rutin olarak gerçekleştirirler (Emre, 2020)." Yapma, teknik, yöntemden ziyade beceriler ile algoritmaların kullanılması durumuyla ilişkilidir (Anderson & Krathwohl'den aktaran Keray, 2012).

b. *Yararlanma (Implementing) Sağlama (Kullanma)*: "Öğrencinin aşına olmadığı bir problem veya durumla karşılaştığında ve hangi işlemleri kullanacağını bilmeden, sadece problem tipi ve önceki deneyimleriyle ilişkilendirerek uygun bir işlemi seçip kullanmasıdır (Emre, 2020)." Bu nedenle takip edilecek sabit sıra yoktur ve değişkenlik gösterebilir. Beceri ile algoritmalarından daha çok yöntem ve tekniklerin kullanılması ana plandadır. Sebebi ise yöntem ve tekniklerin esnek bir akış şeması biçiminde olmasıdır (Emre, 2020).

2.4.3.4. Çözümleme

"Çözümleme, materyali kendisini oluşturan parçalara ayırmayı ve bir parçanın diğer parçayla veya tümüyle bağlantısının nasıl olduğunu açıklamayı içerir (Mayer'den aktaran Keray, 2012).

Çözümleme basamağında; bir bütünü oluşturan ögeler ile bu ögelerin arasındaki ilişkileri ve bütünü meydana getirirken kullanılan yolları belirlemede kullanılan zihinsel beceriler öne çıkar, bütünden parçalara gidilir. Çözümleme basamağındaki davranışlar, bütünün içerik ve biçimsel açıdan çözümlenmesini gerektiren davranışlardır. "Davranışlar, ayırt etme, parçalara ayırma, ana hatları gösterme, bölümlere ayırma, şematik olarak gösterme ve saptama davranışlarını içerir" (Eroğlu, 2019). Çözümleme basamağı, ayırıştırma, örgütleme, irdeme alt kategorilerinden meydana gelmektedir (Usluoğlu, 2020).

a. *Ayırıştırma*: Öğrenci, bütünün bölümlerini ilişkililik ve önem bakımından ayırır (Usluoğlu, 2020). Bütünde bulunan küçük mesajlar belirlenmeli, ilişkili ya da ilişkisiz veya önemli ya da önemsiz şeklinde sınıflandırılmalıdır (Dalak, 2015). Ayırt etme, seçme, üzerinde durma, ayırma gibi isimlerle de anılmaktadır (Usluoğlu, 2020).

b. *Örgütleme*: "Organize etme, yapılandırma ve entegre etme olarak da isimlendirilen örgütleme seviyesi ayrıştırma düzeyi ile ilişkili olup bir problem ya da konu içerisindeki parçalardan anlamlı bir bütün oluşturmaktır (Anderson & Krathwohl'den aktaran Özdemir, 2020)." Örgütleme, bütün haliyle görme, yapılandırma, ana hatları çizme ve öz haline getirme olarak da anılmaktadır (Usluoğlu, 2020).

c. *İrdeleme*: "İrdeleme, öğrencinin kendisine sunulan materyali anlamaya, kavramaya çalıştığı yorumlamadan farklı olarak irdelemede, sunulan materyalde yansıyan şekliyle yazarın ya da bakış açısını belirlemek amacıyla temel anlama ve kavramanın ilerisine geçmeyi kapsar" (Şimşek, 2019). Öğrenci akademik yazı veya bir metnin ana düşüncesini bu basamakta belirleyebilir (Anderson & Krathwohl'den aktaran Özdemir, 2020). İrdeleme, yapıyı bozma, ilişkilendirme, atfetme, yükleme gibi terimlerle de anılmaktadır (Usluoğlu, 2020).

2.4.3.5. Değerlendirme

Değerlendirme basamağı, standartlar ile ölçütlere dayanan yargılamaları içerir. Değerlendirme basamağında kullanılan ölçütler, kalite, etkinlik, etkililik ve tutarlılık ile ilgili kriterlerdir. Burada bilişsel süreçlerden karar verme süreci görülmektedir (Demir, 2015). Öğrenci karar verirken öznel de olabilir bazı kriterler eşliğinde de karar verebilir (Yılmaz, 2020). Yargıların değerlendirmeye dönük olup olmadığının kontrolü yapılmalı ve ona göre karara varılmalıdır. Ulaşılan her yargı değerlendirme unsuru olmadığı için iyice kontrolü yapıp karara bağlanmalıdır (Demir, 2015). Çözümleme basamağındaki gibi değerlendirme basamağında da öğrencinin üst düzey düşünme becerisine yer verilir (Yılmaz, 2020). Değerlendirme basamağının denetleme ve eleştirme olarak iki tane alt kategorisi bulunmaktadır (Yakalı, 2016).

a. *Denetleme*: Bir işlem ya da ürünün kendi içinde uyumsuzluk ya da herhangi bir yanlışlık veya yanlışlık bulunup bulunmadığının denetlenmesidir. Öğrencilere tutarsızlıkların ve yanlışların olup olmadığını belirleyebilmeleri için onlara materyaller sunulur ve bu materyallerin birbirleriyle tutarsız bölümler içerip içermediği sınanır (Yakalı, 2016). Denetleme basamağı, sinama, bulma, izleme gibi terimlerle de adlandırılmaktadır (Keray, 2012).

b. Eleştirme: "Bu basamakta bir işlem ve ürünün ölçütlere ve standartlara göre yargılanmasını içerir. Bir ürünün olumlu ve olumsuz yanları dikkate alınır ve bu yanlara dayalı bir yargıya varılır" (Yakalı, 2016).

Örnek olarak nükleer enerji santrallerinin olumlu ve olumsuz özelliklerinin ifade edilmesi verilebilir.

2.4.3.6. Yaratma

"Yaratıcı düşünme temeline dayanarak bireyin tutarlı ve işlevsel özellikteki öğeleri bir araya getirerek yeni forma dönüştürmesi düzeyini temsil eder" (Anderson & Krathwohl'den aktaran, Özdemir, 2020). Öğrenciden önceki bilgilerinden yola çıkarak yeni bir ürün meydana getirmesi beklenir. Öğrenci yaratma basamağında yaratıcı düşünme becerisi geliştirir ve özgün bir ürün ortaya koyar (Demir, 2015). Yaratma basamağı oluşturma, planlama ve üretme olarak üç alt kategoriden oluşmaktadır (Özdemir, 2020).

a. Oluşturma: Bir problemin çözülmesi amacıyla alternatif çözümler veya hipotezlere varılmasını sağlayan süreçtir. Öğrenciye bir problem verilerek bu probleme ilişkin alternatif çözümler oluşturmaları beklenir. Açık uçlu bir düşünme biçimi mevcuttur ve böylelikle yaratıcı düşünmenin çekirdeği oluşmuş olur (Emre, 2020).

b. Planlama: "Planlama problemdeki ölçütleri karşılayan bir çözüm yöntemi, problemi çözmek için bir plan geliştirme sürecidir. Öğrencilerden kendi ürünleri olan çözümler geliştirmeleri, çözüm planlarını anlatmaları ya da verilen bir problem için çözüm seçmeleri istenebilir" (Yakalı, 2016).

Planlama basamağında, öğrenci özel ve sınırlı hedefler belirleyebilir veya görevi bölümlere ayırabilir. Planlama, tasarlama ve düzenleme olarak da adlandırılmaktadır (Keray, 2012).

c. Üretme: Bir problemi çözmek amacıyla geliştirilmiş olan planı uygulama sürecini kapsamaktadır. Yaratmada olduğu gibi üretme basamağında da özgünlük gerekmez. Üretme basamağında olgusal, kavramsal, işlemsel, üst bilişsel bilginin işbirliğini gerektirmektedir. Öğrenciye verilen problem için geliştirdiği planları uygulaması beklenir (Yakalı, 2016).

2.5. İlgili Araştırmalar

2.5.1. Ölçme ve Değerlendirme Araçları ile İlgili Araştırmalar

Oğuz Tunç (2019), "Alternatif ölçme değerlendirme etkinliklerinin sosyal bilgilerde başarı ve kalıcılığına etkisi" adlı çalışmasında, 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi "Yeryüzünde Yaşam Ünitesi"nde alternatif ölçme-değerlendirme etkinliklerine dayalı etkinliklerle desteklenen öğretimin öğrencilerin derslerdeki başarısı, öğrenilen bilgilerin kalıcı olma durumu etkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre; grupların öntest-sontest puanlarında deney grubu lehine anlamlı farklılık bulunurken; her iki grupta da kalıcılık puanlarında sontest puanlarına göre anlamlı düzeyde düşüş gözlenmiştir.

Karakuş (2019), " Tarih öğretmenlerinin alternatif ölçme-değerlendirme yöntemlerine yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi (Gümüşhane ili örneği)" adlı çalışmasında, lise tarih öğretmenlerinin alternatif ölçme-değerlendirme yöntemlerine yönelik görüşlerinin belirlenip değerlendirilmesini amaçlamıştır. Anket ve görüşme formlarından elde edilen veriler birlikte değerlendirildiğinde tarih öğretmenlerinin daha çok performans görevi ve proje yöntemini kullandıkları, ankette verilen alternatif ölçme-değerlendirme yöntemlerinin işlevlerini genel olarak kabul ettikleri, görüşme verilerinde öğretmenlerin bu yöntemlerin daha çok öğrencilerin araştırma yapma becerilerini geliştirdiği, tarih dersine ilgiyi artırdığı ve bir konu hakkında öğrencinin bilgi seviyesinin artmasına katkı sağladığı yönünde görüş bildirdikleri belirlenmiştir.

Karakuş (2019), "6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının alternatif ölçme ve değerlendirme anlayışı açısından incelenmesi" adlı çalışmasında MEB Yayınevi tarafından hazırlanmış 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri nelerdir ve bunlara inceleme alanlarında (hazırlık kısımları, öğrenme alanları içerisi ve değerlendirme çalışmaları kısmında) nasıl yer verildiği gibi durumları belirlemeye çalışmıştır. İncelenen hazırlık sorularında daha çok öğrencinin derse hazırlanmasını, ön bilgilerin yoklamasını amaçlayan ve kazandırılacak kazanımlar hakkında yeni bilgiler vermesine yönelik sorular sorulduğu için alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin hiç yer almadığı belirlenmiştir. Değerlendirme çalışmaları kısmında yer alan sorulardan bir soru haricinde verilen soruların geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun olarak verildiği belirlenmiştir. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrenme alanları içerisinde yer alan alternatif ölçme değerlendirme teknikleri incelemesinde ise toplam 48 soru alternatif ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verilirken, diğer verilen 238 sorunun da

geleneksel ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği belirlenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular ışığında hazırlık kısmı, öğrenme alanı içerisi ve değerlendirme çalışmalarında verilecek soruların çeşitliliği artırılabilceği ve alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri ile desteklenebileceği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Kantar (2019), " Alternatif ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin 6. sınıf öğrencilerinin fen bilimleri dersindeki başarısına ve tutumuna etkisi" adlı çalışmasında alternatif ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin (kavram haritası, tanılayıcı dallanmış ağaç, yapılandırılmış grid, poster çalışması ve drama), 6. sınıf öğrencilerinin Vücudumuzdaki Sistemler ünitesindeki başarısı ve fen bilimleri dersine yönelik tutumları üzerindeki etkisini incelemektedir. Araştırmanın sonucunda, alternatif ölçme ve değerlendirme etkinliklerinde yapılandırılmış grid, tanılayıcı dallanmış ağaç, kavram haritası, poster ve drama kullanımının kırsal kesimde yaşayan öğrencilerin Vücudumuzda Sistemler ünitesindeki başarısını ve fen dersine karşı tutumunu olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yunus (2018), " Alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin 6. sınıf bitki ve hayvanlarda üreme, büyüme ve gelişme ünitesinde kullanılmasının öğrencilerin akademik başarı ve görüşlerine etkisi" adlı çalışmasında 6. sınıf Fen Bilimleri dersindeki“Bitki ve Hayvanlarda Üreme, Büyüme ve Gelişme” ünitesinde alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin kullanılmasının öğrencilerin akademik başarılarına etkisi ve öğrencilerin derse ilişkin görüşlerinin alınmasını amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin deney grubunda kullanılması başarının artmasında etkili olmuştur. Ayrıca bu tekniklerin fen bilimleri dersinde kullanılmasına yönelik öğrencilerin olumlu görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir.

2.5.2. Soruları Bloom Taksonomisi'ne Göre Değerlendiren Araştırmalar

Özdemir (2020), "2018 Lise fizik, kimya ve biyoloji öğretim programlarının yeni bloom taksonomisine göre karşılaştırmalı analizi " adlı araştırmasında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2018 yılında geliştirilen ve uygulamaya konulan Fizik, Kimya ve Biyoloji Öğretim Programlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Bilişsel Alan Basamaklarına göre analizleri yapılarak karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda toplam 431 kazanım analiz edilmiştir. Bu kazanımların %87,2'si bilgi boyutunun kavramsal düzeyini kapsarken bilişsel alan basamakların anlama basamağına göre %66,3'ünü oluşturmaktadır. Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin bilgi boyutlarına göre fizik eğitiminde bilgi boyutlarından %84,9 kavramsal bilgi boyutu, bilişsel alan basamaklarına göre %58,6

anlama seviyesi, kimya eğitiminde %88,1'i kavramsal bilgi, %77,9'u anlama seviyesi ve biyoloji eğitiminde de %91,2'si kavramsal bilgi ile %68 anlama basamağını kapsamaktadır. Üst düzey düşünme becerilerine yeteri kadar yer verilmediği görülmüştür. Yılmaz (2016), " Öğretmen Yapımı Sosyal Bilgiler Dersi Sınav Sorularının Soru Türleri, Kapsam Geçerliği Ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi " adlı araştırmasında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınavlarda sordukları soruları soru türlerine, kapsam geçerliğine ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin Bilişsel Süreç Boyutu ve Bilgi Boyutu basamaklarına göre analiz etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınavlarda çok yüksek oranda alt bilişsel düzeye karşılık gelen sorular sorduklarını, üst bilişsel düzeye karşılık gelen sorulara ise çok fazla yer vermediklerini göstermiştir.

Demir (2015), "Yenilenmiş Bloom Taksonomisi"Ne Göre 2005 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlar" adlı çalışmada, 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (SBÖP) genel amaçları, kazanımları ve Seviye Belirleme Sınavı (SBS)"nda sorulan Sosyal Bilgiler sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi (YBT) açısından nasıl bir dağılım gösterdiğinin belirlenmesini amaçlamıştır. Nitel durum incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmada, 16 genel amaç, 149 kazanım ve 2008-2013 yılları arasında sorulan 227 SBS Sosyal Bilgiler sorusu YBT"ye göre sınıflandırılmıştır. Araştırma sonucunda, YBT"nin bilişsel süreç basamakları açısından amaçların, kazanımların ve SBS sorularının dağılımlarının örtüşmediği sonucuna varılmıştır. Programın amaçlarının ve kazanımlarının SBS sorularına kıyasla daha üst basamaklarda yer aldığı görülmüştür. SBS sorularının %80'e yakınının alt düzey bilişsel basamaklarda yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bilgi birikimi açısından ise olgusal ve kavramsal bilgiye ağırlık verildiği işlemsel ve üst bilişsel bilginin ise ihmal edildiği sonucuna varılmıştır.

Dalak (2015), " TEOG sınav soruları ile 8. sınıf öğretim programlarındaki ilgili kazanımların yenilenmiş bloom taksonomisine göre incelenmesi" adlı çalışması 2013-2014 eğitim öğretim yılından uygulanmaya başlayan Temel Öğretimden Orta Öğretime Geçiş sınavlarında yer alan sorular ile 8. Sınıf öğretim programında yer alan sorularla ilgili kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre paralellliğini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Yakalı (2016), "Teog Sınavlarındaki Matematik Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Ve Öğretim Programına Göre Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında, 2013-2014 ve 2014-2015 eğitim öğretim yıllarında güz ve bahar dönemi uygulanan TEOG

matematik testlerindeki 80 sorunun tamamı ve bu sorularla ilgili 52 kazanım, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi çerçevesinde incelenmiştir. Araştırma sonucunda, TEOG 2013-2014 ve 2014-2015 matematik sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi çerçevesinde alt bilişsel basamaklara yığıldığı, değerlendirme ve yaratma basamağında soru bulunmadığı görülmüştür. Sınav sorularının, öğretim programının kazanımları açısından paralellik gösterdiği ancak eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini ölçmediği ortaya çıkmıştır. Bu durum, matematik öğretim programının genel amacı ile örtüşmediğini ortaya koymuştur.

Özyalçın (2019), "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretenlerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Metin Altı Soru Yazma Becerileri Üzerine Bir Değerlendirme" adlı çalışmada, yabancı dil olarak Türkçe öğretenlerin hazırladıkları metin altı sorularını Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelemiştir.

Akyürek (2019), "Lgs Ve Teog Sınavlarının Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı Ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi" adlı çalışmada, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında yapılan TEOG sınavları ve ilk kez 2018 yılında gerçekleştirilen LGS sınavının Fen Bilimleri testinde yer alan soruların 8. sınıf 2013 Fen Bilimleri öğretim programı ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi (YBT)'ne göre incelenmesini amaçlayarak toplamda 60 adet Fen Bilimleri sorusu ve bu soruların ölçmeyi hedeflediği 78 adet kazanım incelemiştir. İncelenen sınavlarda soruların çoğunlukla YBT'nin bilişsel süreç boyutunda anla basamağı; bilgi boyutunda ise işlemsel bilgi basamağında bulunduğu görülmüştür. Soruların bazı bilişsel basamaklardan hiç sorulmadığı, üstbilişsel bilgiyi ölçen bir soru bulunduğu tespit edilmiştir. Kazanımların sınav sorularıyla uyumlu olduğu belirlenmiş, soruların ve soruları ölçen kazanımların alt düzey bilişsel basamaklarda yığıldığı görülmüştür.

Güney (2019), "Yabancılar Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Bulunan Metin Altı Soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi" adlı çalışmada, yabancılar için Türkçe öğretimi alanında kullanılan ders kitaplarında bulunan okuma ve dinleme metinlerine ait metin altı soruları yenilenmiş Bloom taksonomisine göre analiz etmeyi amaçlamıştır. Her bir temada bulunan okuma ve dinleme metinlerindeki metin altı soruların "İstanbul Yabancılar İçin Türkçe" setinde daha çok alt düzey bilişsel becerilere, "Yedi İklim Türkçe Yunus Emre Enstitüsü Öğretim Seti"nde ise buna nazaran soruların alt düzey ve üst düzey bilişsel becerilere daha eşit oranda hizmet ettiği tespit edilmiştir. Her iki kitapta da tek bir metin altındaki soruların alt düzey bilişsel basamaklardan üst düzey bilişsel basamaklara doğru kademeli şekilde hazırlanmadığı görülmüş ve taksonominin en

üst düzey basamağı olan “yaratmak” basamağına uygun soru azlığı dikkate değer bulunmuştur.

Şimşek (2019), "2017 Taslak Fizik Öğretim Programının Ve 2016 ÖABT Fizik Öğretmenliği Sınavının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi" adlı çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB)’nın 2017 yılında yayınlamış olduğu taslak Ortaöğretim Fizik Dersi Öğretim Programı kazanımlarını ve MEB’in öğretmen atamada değerlendirmeye aldığı Öğretmenlik Alan Bilgisi Testi (ÖABT) fizik öğretmenliği sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine (YBT) göre sınıflandırmayı amaçlamıştır. Yapılan analizin sonuçlarına göre 2017 yılındaki Fizik Öğretim Programında, bilgi boyutu basamaklarından daha çok kavramsal bilgiye yönelik kazanımlar yer alırken en az üst bilişsel bilgiye yer verilmiştir. Program kazanımları bilgi boyutunda %12,65’i olgusal bilgi, %61’i kavramsal bilgi, %25,31’i işlemsel bilgi ve %0,46’sı üst bilişsel bilgi boyutunda bulunmaktadır. Bilişsel süreç boyutunda ise %4,21’i hatırlama, %45,51’i anlama %15,95’i uygulama, %23,93’ü çözümleme, %6,55’i değerlendirme ve %3,27’si yaratma basamağında bulunmaktadır. 2016 ÖABT Fizik Öğretmenliği sorularının analizinin sonuçlarına göre bilgi boyutuna %6’sı olgusal bilgi, %40’ı kavramsal bilgi, %50’si işlemsel bilgi, %4’ü üst bilişsel bilgi boyutunda bulunmaktadır. Bilişsel süreç boyutunda %12’si hatırlama, %20’si anlama, %24’ü uygulama, %18’i analiz, %24’ü değerlendirme ve %2’sinin yaratma basamağında olduğu tespit edilmiştir.

Emre (2020), "Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi" adlı çalışmada, Türkiye Maarif Vakfı tarafından geliştirilen Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesi ve değerlendirilmesini amaçlamıştır. Araştırma sonucunda Maarif Vakfı tarafından yayımlanan Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı kazanımlarının, Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dil becerileri ve dil düzeyleri bakımından oldukça tutarlı olduğu ortaya çıkmıştır ve üst bilişsel bilgiye yönelik 2 kazanım dışında başka kazanımın yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gökler (2012), "İlköğretim İngilizce dersi hedefleri kazanımları SBS soruları ve yazılı sınav sorularının yeni Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi" adlı araştırmasında, 2006 yılında güncellenen İlköğretim İngilizce dersi öğretim programı 8. sınıf hedefleri ve kazanımları, 2009 yılı itibarıyla Seviye Belirleme Sınavı (SBS) kapsamına alınan İngilizce soruları ve Düzce ilinde 2010-2011 eğitim öğretim yılının birinci dönemi sonunda

İngilizce öğretmenlerinin uyguladığı yazılı sınav sorularının Yeni Bloom Taksonomisi (YBT)ne göre değerlendirilmesini amaçlamıştır. Araştırma kapsamına İlköğretim 8. Sınıf İngilizce dersi hedefleri ve kazanımları ile SBS sorularının hepsi alınmıştır. Araştırma sonucunda, hedefler, kazanımlar, SBS soruları ve yazılı sınav sorularının YBT bilişsel basamaklarına göre alt düzey bilişsel basamaklarda toplandığı görülmüştür. Ayrıca, bilgi boyutunda üstbilişsel bilgiye sadece hedeflerde yer verildiği, kazanımlar, SBS soruları ve yazılı sınav sorularında bu bilgi türüne yer verilmediği görülmüştür.

Arı (2018), "2015 ve 2017 ortaokul Türkçe öğretim programlarındaki kazanımların yenilenmiş Bloom taksonomisine ve öğretmen görüşlerine göre incelenmesi" adlı çalışmada 2015 ve 2017 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı kazanımlarını Yenilenmiş Bloom Taksonomine göre analiz etmek ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı ve kazanımları ile ilgili olarak öğretmenlerin görüşlerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı kazanımlarının 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı kazanımlarından taksonomik olarak bir farklılık göstermediği, her iki programda da taksonominin bilgi boyutunda "Kavramsal" ve "İşlemsel" bilgiye ağırlık verildiği, üst bilişsel bilgiye yer verilmediği; bilişsel süreç boyutunda ise "Hatırlama" ve "Değerlendirme" ye yeterince verilmediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Eroğlu (2019), "6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin altı okuma-anlama soru ve etkinliklerinin güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre değerlendirilmesi" adlı çalışmada Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları tarafından hazırlanmış olan 2015 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı ve 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metin altı okuma-anlama soru ve etkinlikleri Güncellenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelemiştir. Çalışmanın amacı, iki kitapta yer alan okuma-anlama sorularının hangi bilişsel düzeyde olduğunu tespit etmektir. Yapılan inceleme sonucunda elde edilen bulgulara göre 2015 ve 2018 6. Sınıf Türkçe Ders Kitapları'nın üst düzey bilişsel becerileri geliştirme açısından yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. İki kitapta incelenen soru ve etkinliklerin %93,70'i alt düzey bilişsel becerilere yönelik olarak hazırlandığı tespit edilmiştir. Temalara göre yapılan değerlendirmede, tema konularının değişmesi anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmüştür. Metin türlerine göre yapılan değerlendirmede ise anlamlı bir farka rastlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dündar (2019), "İlkokul üçüncü sınıf fen bilimleri ders kitabındaki ünite sonu değerlendirme sorularının revize edilmiş bloom taksonomisi bağlamında kapsam

geçerliliği" adlı çalışmasında İlkokul üçüncü sınıf Fen Bilimleri ders kitaplarındaki ünite değerlendirme sorularının revize edilmiş Bloom Taksonomisi bağlamındaki kapsam geçerliliğini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucuna göre hem öğretim programı kazanımları hem de ders kitabındaki sorular Bilgi Birikimi Boyutunda olgusal ve kavramsal bilgiyle, bilişsel süreç boyutunda ise alt düzey bilişsel kategorilerle ilgili olduğuna ancak soruların kazanımlara dağılımının dengeli olmadığı, bazı kazanımlarla ilgili hiç soru sorulmadığı, bazı sorularla ilgili de kazanım olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Özkaya (2020), "5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki dil bilgisi kazanımlarının ve sorularının yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre değerlendirilmesi" adlı çalışmasında 2018 Türkçe Öğretim programı kapsamındaki dil bilgisi kazanımları ile Çankırı'da okutulan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan dil bilgisi sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesi, bilgi boyutu ve bilişsel alan basamakları açısından sınıflandırılması yapılarak dağılımlarının belirlenmesi ve YBT'ye uygunluğunun değerlendirilmesini amaçlamıştır. Doküman analizi sonucunda, Türkçe dersi öğretim Programında yer alan kazanımla doğrultusunda hazırlanan dil bilgisi soruları bilişsel süreç boyutu bakımından incelendiğinde, önemli bir bölümünün (%71,90); hatırlama (%29,75) anlama (%19,01) ve uygulama (%23,14) gibi alt bilişsel basamaklarında olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık, üst bilişsel beceriler yani üst düzeyde düşünme becerisi gerektiren analiz, değerlendirme ve yaratma basamağındaki kazanımların oranı toplamda (%28,10) olarak belirlenmiştir.

Usluoğlu (2020), "İlkokul 3 ve 4. sınıf matematik ders kitaplarındaki etkinliklerin yenilenmiş bloom taksonomisine göre incelenmesi" adlı çalışmasını Bloom Taksonomisi için daha en başında eğitim hedeflerini ve öğrenme çıktılarını tanımlamak için ortak bir dil olmak amacıyla oluşturulmuştur. Araştırmacı, uzmanlarla birlikte yapılan sınıflandırmalar sonucunda alınan ortak kararlardan elde ettiği tüm etkinlik analizlerini tek bir çatı altında toplamış ve değerlendirmiştir. Genel anlamda elde edilen bulgular etkinliklerin bilgi boyutunda işlemsel; bilişsel beceri boyutunda ise anlama ve uygulamada olduğu üzerindedir. Her ne kadar yapılandırmacı yaklaşım ile hazırlanmış olan 2009 yılı matematik öğretim programı YBT'nin değerlendirme ve yaratma basamağını içeren etkinlikler olması gerektiği üzerinde dursa da yapılan çalışmanın bulguları etkinliklerin yaklaşık %65'inin anlama boyutunda olduğunu gösteren sonuçlara ulaşılmıştır. 2018 yılı matematik öğretim programı ise öğrencileri üst bilişsel bilgi ve yaratma kazanımları elde

edilmek için hazırlansa da ders kitaplarındaki etkinliklerde öğrencilere bu fırsatların çok verilmediği gözlemlenmiştir.

Yılmaz (2020), "Ortaokul düzeyindeki soruların yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreçlerine göre incelenmesi" adlı çalışmasında 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki soruların ve 8. Sınıf öğrencilerinin yazmış olduğu soruların bilişsel düzeylerini Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre tespit edilmesini amaçlamıştır. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin toplam 2068 adet soru sordukları belirlenirken öğrencilerin sordukları soruların %22,24'ünün hatırlama düzeyi, %53,68'inin anlama düzeyi, %0,63'ünün uygulama düzeyi, %8,51'inin çözümleme düzeyi, %14,17'sinin değerlendirme düzeyi ve %0,77'sinin yaratma düzeyiyle alakalı olduğu tespit edilmiştir. Ders kitabındaki soruların düzeylerine bakıldığında ise 229 adet metin altı sorunun 72'sinin (%32) hatırlama basamağına, 81'inin (%35) anlama basamağına, 25'inin (%11) çözümleme basamağına ve 41'inin (%18) değerlendirme basamağına ve 10'unun (%4) yaratma basamağına uygun olduğu tespit edilmiştir. Uygulama basamağına uygun soru tespit edilememiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, verilerin toplanması, verilerin analizi ve kullanılan tanımlara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, genel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. "Tarama, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle tespit etmeyi amaçlayan araştırma modelidir" (Karasar, 2020, s. 109). Tarama araştırmacısı, inceleme yaptığı nesneyi bizzat kendisi inceleyebileceği gibi, daha önceden oluşturulmuş birtakım kayıt ve verileri gözlemleri ile bir düzen içinde bütünleştirerek yorumlayabilir. Tarama modelinde veri bulma ve kontrol zordur. Geçmişteki nesnelere veya bireylere ya da olaylara dair kayıtlar tutulmamış olabilir. Ulaşılan belgelerin de ne şartlarda oluştuğu bilinmeyebilir. Bu sebeplerden ötürü tarama modeli yapılan araştırmalarda kanıtların dikkatle toplanması ve değerlendirilmesi gerekmektedir (Karasar, 2020, s. 109-110).

Araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek üzere tarama modeli yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. "Doküman incelemesi yöntemi, fiziksel kaynakların sınırlarını belirlemek, kategorize etmek, araştırmak ve yorumlamak için kullanılan teknikler olarak tanımlanmaktadır" (Payne & Payne'den aktaran Özkan, 2019, s. 3). Doküman incelemesi, basılı ve elektronik materyalleri inceleyen aynı zamanda da değerlendiren sistematik bir işlemdir (Özkan, 2019, s. 2). "Doküman incelemesinde analitik işlem süreci, dokümanlarda yer alan verilerin bulunmasını, seçilmesini, değerlendirilmesini (anlamlandırılmasını) ve sentezlenmesini içermektedir (Bowen'dan aktaran Özkan, 2019, s. 2). "Eğitim bilimlerinde yararlı ve az kullanılan bir yaklaşım olan

doküman incelemesi yöntemi, araştırma protokolüne sıkı sıkıya bağlılık gerektiren bilimsel bir yöntemdir. Doküman incelemesi, genel bir alan yazın taraması yapmayı ifade etmemektedir. Doküman inceleme hem bir veri toplama yöntemini hem de bir analiz biçimini ifade etmektedir" (O'leary'den aktaran Özkan, 2019, s. 3). Doküman incelemesi araştırması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesi gözlem ve görüşme gibi diğer veri toplama yöntemleriyle birlikte kullanıldığında verinin çeşitlendirilmesi amacına hizmet edecek ve araştırmanın geçerliliğini büyük ölçüde artıracaktır (Yıldırım & Şimşek, 2016).

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini ders kitapları, örneklemi ise 1998-2005-2018 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programına göre hazırlanan; 1999, 2006 ve 2018 yıllarında kullanılan 5., 6. ve 7.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitapları oluşturmaktadır. 1998 öğretim programına göre hazırlanan; 1999 yılı 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı, 2000 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı, 1999 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı, 2005 öğretim programına göre hazırlanan; 2006 yılı 5., 6. ve 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitapları, 2018 öğretim programına göre hazırlanan; 2018 yılı 5., 6. ve 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitapları olmak üzere toplam 9 adet kitap araştırmanın veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Talim Terbiye Kurulu, MEB Ferit Ragıp Tuncor Arşiv ve Dokümantasyon Kütüphanesi'nde 1999 yılına ait 6.Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı bulunmadığı için 6.sınıf 1999 yılının MEB ders kitabı yerine 2000 yılının 6.sınıf MEB ders kitabı araştırmada veri kaynağı olarak kullanılmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında belirlediğimiz problem durumunun cevabına ulaşmak derinlemesine araştırma yapabilmek gayesi ile amaçlı örneklem kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, sınırlı olan kaynakların en etkin şekilde kullanımını gerçekleştirmek için bilgi açısından zengin alanların belirlenmesi ve seçilmesi amacıyla nitel çalışmalarda yaygın şekilde kullanılır (Yağar & Dökme, 2018). Bu doğrultuda verilerin toplanmasında belirlenen materyaller; 1999 yılı 5.sınıf ve 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitapları, 2000 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı, 2006 yılı 5.sınıf, 6.sınıf ve 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitapları, 2019 yılı 5.sınıf, 6.sınıf ve 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarıdır. Araştırmada incelenen kitaplara Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Ferit Ragıp Tuncor Arşiv ve Dokümantasyon Kütüphanesi'nden ulaşılmıştır. 1999 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders

kitabına ulaşamadığı için, 1998 yılı öğretim programına göre hazırlanan 2000 yılı MEB ders kitabı kullanılmıştır.

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Ragıp Tuncor Arşiv ve Dokümantasyon Kütüphanesi'nden araştırma için gerekli izin alınmış ve eser kullanım formu doldurulmuştur (Ek. 1, 2, 3). Araştırmanın sınırlılıkları çerçevesinde erişilmiş olan 9 adet ders kitabı kütüphanede bulunan tarayıcıdan flash-belleğe pdf dosyası olarak kopyalanmıştır ve veri toplamada kullanılmıştır.

Verilerin toplanması kısmında yaptığımız doküman incelemesinde Talim Terbiye Kurulu onaylı MEB sosyal bilgiler ders kitaplarının içerisinde bulunan her soru ifadesi araştırmanın amacı doğrultusunda incelenerek soruların geleneksel ölçme değerlendirme teknikleri ve alternatif ölçme değerlendirme tekniklerinden hangisine uygun şekilde hazırlandığı ve ünite sonu değerlendirme sorularının Bloom Taksonomisi'nin Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'nden hangi düzeye göre hazırlandığı tespit edilmiştir.

Tablo 6

Verilerin Toplanılmasında Kullanılan Kitaplar

No	Kitap Adı	Yayın Yılı	Yayın Evi	Yazar/Yazarlar
1	Sosyal Bilgiler 5.Sınıf	1999	Milli Eğitim Basımevi	Güler Şenünver, Ezdihar Karabulut, H. Samim Kesim, Rifat Turgut, Nesime Ercan, Mustafa Küçükbaycan, Hasan Uslu, Aliye Akay
2	Sosyal Bilgiler 5.Sınıf	2006	Saray Matbaacılık	Demet Karagöz, Meltem Tekerek, Niyazi Kaya, Hikmet Azer, Melek Derya Alıç, Bekir Yılbat, Miyase Koyuncu, Kadir Ulusoy
3	Sosyal Bilgiler 5.Sınıf	2018	Anadol Yayıncılık	Erhan Şahin
4	Sosyal Bilgiler 6.Sınıf	2000	Milli Eğitim Basımevi	Güler Şenünver, Ezdihar Karabulut, H. Samim Kesim, Rifat Turgut, Nesime Ercan, Mustafa Küçükbaycan, Hasan Uslu, Aliye Akay
5	Sosyal Bilgiler 6.Sınıf	2006	Milsan Basım San. A.Ş.	Emine Genç, Mecit Mümin Polat, Samettin Başol, Niyazi Kaya, Hikmet Azer, Sevil Gökçe, Miyase Koyuncu, Abdülcelil Gök, Abdullah Yıldız, Dilek Yılmaz, Adem Özcan
6	Sosyal Bilgiler 6.Sınıf	2018	Netbil Basım ve Yayıncılık	Faruk Gökalp Yılmaz, Hasan Bayraktar, Mustafa Kemal Özden, Murat Akpınar, Ömer Evin
7	Sosyal Bilgiler 7.Sınıf	1999	Milli Eğitim Basımevi	Güler Şenünver, Ezdihar Karabulut, H. Samim Kesim, Rifat Turgut, Nesime Ercan, Mustafa Küçükbaycan, Hasan Uslu, Aliye Akay
8	Sosyal Bilgiler 7.Sınıf	2006	Devlet Kitapları Müdürlüğü	Emine Genç, Mecit Mümin Polat, Niyazi Kaya, Hikmet Azer, Miyase Koyuncu, Adem Özcan.
9	Sosyal Bilgiler 7.Sınıf	2018	Netbil Basım ve Yayıncılık	Gökhan Gültekin, Murat akpınar, Mustafa Nohutcu, Pınar Özerdoğan, Seher Aygün

Tablo 7

İncelenen 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Üniteler

	1999 Yılı 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı	2006 Yılı 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı	2019 Yılı 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı
Ünite 1	Vatan ve Millet	Haklarımı Öğreniyorum	Birey Ve Toplum
Ünite 2	Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk	Adım Adım Türkiye	Kültür Ve Miras
Ünite 3	Güzel Yurdumuz Türkiye	Bölgemizi Tanıyalım	İnsanlar Yerler Çevreler
Ünite 4	İslamiyet'in Doğuşu, Yayılışı ve Türkler	Ürettiklerimiz	Bilim Teknoloji Ve Toplum
Ünite 5		Gerçekleşen Düşler	Üretim, Dağıtım Ve Tüketim
Ünite 6		Toplum İçin Çalışanlar	Etkin Vatandaşlık
Ünite 7		Bir Ülke Bir Bayrak	Küresel Bağlantılar
Ünite 8		Hepimizin Dünyası	

Tablo 8

İncelenen 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Üniteler

	2000 Yılı 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı	2006 Yılı 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı	2019 Yılı 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı
Ünite 1	Demokratik Hayat	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	Birey ve Toplum
Ünite 2	Coğrafya ve Dünyamız	Yeryüzünde Yaşam	Kültür ve Miras
Ünite 3	Türkiye Tarihi	Ülkemizin Kaynakları	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Ünite 4	Moğollar ve Diğer Türk Devletleri	Ülkemiz ve Dünya	Bilim, Teknoloji ve Toplum
Ünite 5	Türkiyemiz	İpek Yolunda Türkler	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Ünite 6	Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu	Demokrasinin Serüveni	Etkin Vatandaşlık
Ünite 7		Elektronik Yüzyıl	Küresel Bağlantılar

Tablo 9

İncelenen 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Üniteler

	1999 Yılı 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı	2006 Yılı 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı	2019 Yılı 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı
Ünite 1	Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri	İletişim ve İnsan İlişkileri	Birey ve Toplum
Ünite 2	İstanbul'un Fethi ve Sonrası	Ülkemizde Nüfus	Kültür ve Miras
Ünite 3	Avrupa'da Yenilikler	Türk Tarihinde Yolculuk	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Ünite 4	17. Ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti	Ekonomi ve Sosyal Hayat	Bilim, Teknoloji ve Toplum
Ünite 5	19. Ve 20. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti	Zaman İçinde Bilim	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Ünite 6	Osmanlı Kültür ve Uygarlığı	Yaşayan Demokrasi	Etkin Vatandaşlık
Ünite 7	Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası	Ülkeler Arası Köprüler	Küresel Bağlantılar

3.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmanın veri analizinde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Gelişen bilişim teknolojileri ile birlikte araştırmaların sayılarında da artışlar gözlenmektedir. Daha önceden yalnızca nicel veri toplama teknikleri, analizleri ve sayısal, genellenebilir ifadelerin olduğu araştırmalar yapılırken; 21. yüzyıldan itibaren olguları, olayları, durumları anlamlandırmaya dönük ve yorumlayıcı yeni bir araştırma yöntemi kullanılmaya başlanmıştır. Birçok alanda tercih edilen bu araştırma yöntemi nitel araştırmalardır. Nitel araştırmalarda araştırılan olay ya da olguların sayısı, miktarı gibi ölçülebilen özellikler yerine, “nasıl, niçin” gibi sorulara yer veren araştırmalardır. Nitel araştırmalar, insanların davranışlarını, tutumlarını, görüşlerini daha detaylı bir yaklaşımla anlamayı, betimlemeyi ve yorumlamayı hedefleyen, derin bir incelemeye imkân sunan araştırma modeli olarak ifade edilmektedir (Kıral, 2020, s. 3). Nitel araştırmalarda analiz yapılma sebebi; düşünceleri, anlamları, şablonları, açıklamaları keşfetmektir. Bu çalışmada sosyal bilgiler ders kitapları içerisinde yer alan sorular kullanılan ölçme değerlendirme tekniklerine göre geleneksel ölçme değerlendirme teknikleri ve alternatif ölçme değerlendirme teknikleri olarak iki kategoride incelenmiştir. Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'ne göre ise sadece ünite sonu değerlendirme soruları incelenmiştir. Doküman incelemesi şeklinde gerçekleştirilen bu araştırmanın verileri daha öncesinde belirlemiş olduğumuz kriterlere göre nitel araştırma tekniklerinden doküman analizi kullanılarak analiz edilmiştir.

Esasında "kitaplık araştırması" biçiminde her türlü araştırmanın olmazsa olmazı olarak karşımıza çıkan doküman analizi yöntemi, eğitim bilimleri de dahil olmak üzere pek çok sosyal bilim alanında yalnızca farklı yöntemler üzerine inşa edilmiş bir araştırmanın destekleyicisi

olarak değil, araştırmanın bütününde merkeze oturtulmuş bir yöntem olarak da kullanılmaktadır (Karasa'dan aktaran Ulutaş, 2017, s. 279).

Eğitim bilim araştırması yapılırken konunun tarihsel bir dönemle bağlantılı olma durumunda araştırmacı doküman analizine yönelmektedir. Araştırmacı böyle bir durumda doküman analizi yöntemi ile araştırmasını planlayabilir. Dokümanlar genellikle yazılı ve görsel/işitsel olarak gruplandırılmaktadır. Pek çok arşiv, kütüphane, internet tabanlı kaynak indirme siteleri dokümanlara ulaşılmasına katkı sağlar (Ulutaş, 2017, s. 288-289).

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde 1999-2018 yılları arasında incelenen sosyal bilgiler MEB ders kitaplarının içerik analizi tekniği ile ortaya çıkan bulguları yer almaktadır. Bu doğrultuda sosyal bilgiler ders kitabında geleneksel ve alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından hangilerinin yer aldığı ve bunlara nerelerde yer verildiği incelenmiştir.

4.1. 1999 Yılı 5. Sınıf, 2000 Yılı 6.Sınıf ve 1999 Yılı 7.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitapları İçinde Yer Alan Soruların Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları Bakımından İncelenmesi ve Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisine Göre Dağılımı

4.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi "1999 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları nelerdir?" şeklinde ifade edilmiş olup bu alt probleme ilişkin veriler Tablo 10'da verilmiştir.

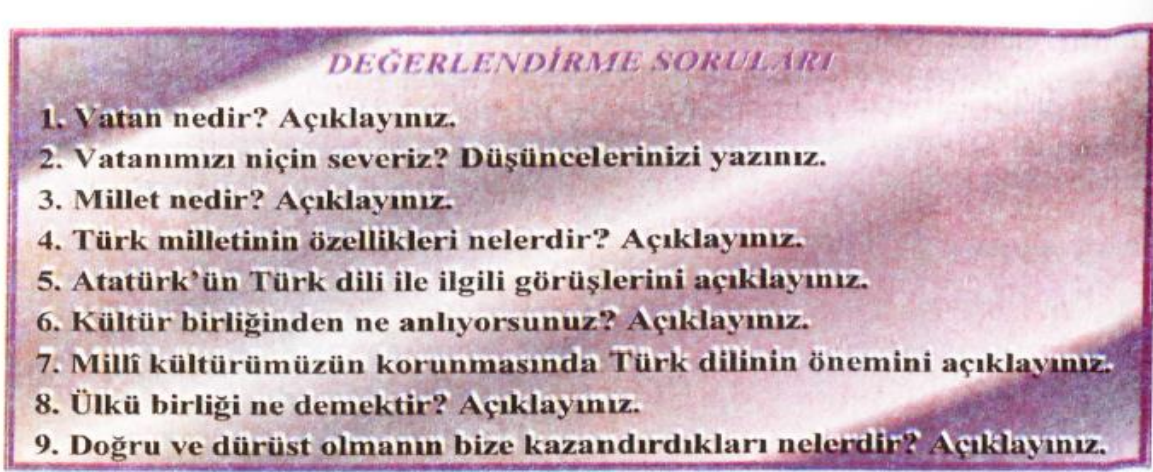
Tablo 10

1999 Yılı 5.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları

Ölçme Değerlendirme Teknikleri		1999 Yılı Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Üniteler			
GELENEKSEL ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI		1.Ünite	2.Ünite	3.Ünite	4.Ünite
	ALT BASAMAKLAR	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı
	Kısa-Uzun Cevaplı-Açık Uçlu Sorular	9	15	7	15
	Toplam	9	15	7	15
ALTERNATİF ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	Performans Ödevi Değerlendirme	4	8	3	7
	Tartışma	1	-	1	-
	Toplam	5	8	4	7

Tablo 10'da 1999 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçlarının dağılımı verilmiştir. Tablo 10'a göre 1999 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 4 ünite bulunmaktadır. Tüm ünitelerin hazırlık aşamasında yer verilen sorular, öğrenme alanı içinde yer alan ve ünite sonu değerlendirmelerinde bulunan sorular, kullanılan ölçme değerlendirme araçları bakımından incelenmiştir. 1999 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerisinde toplam 69 soru bulunmaktadır. 69 sorunun 45 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları kategorisinde, 23 tanesi ise alternatif ölçme değerlendirme araçları kategorisinde yer almıştır.

1.Ünite içerisinde toplam 14 adet soru bulunmaktadır. 5 soru ünite hazırlık aşamasında, 9 soru ise ünite sonu değerlendirme bölümünde öğrencilere sunulmuştur. 14 sorunun 9 tanesi kısa cevaplı sorular olup geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde yer alırken, 4 performans ve 1 tartışma sorusu ile toplam 5 adet soru da alternatif ölçme değerlendirme araçları kategorisinde yer almaktadır.

Şekil 1. 1999 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite sonu değerlendirme sorularından örnekler. Şenünver, G., Karabulut, E., Kesim, H. S., Turgut, R., Ercan, N., Küçükbaycan, M., Uslu, H. & Akay, A. (1999). İlköğretim Sosyal Bilgiler 5.Sınıf, İstanbul: Milli Eğitim.

Şekil 1'de verilen örnek sorular geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından kısa-uzun cevaplı sorulara örnektir.

2.Ünite içerisinde toplam 23 adet soru bulunmaktadır. 8 soru ünite hazırlık aşamasında, 15 soru ise ünite sonu değerlendirme bölümünde öğrencilere sunulmuştur. 23 sorunun 15 tanesi kısa cevaplı sorular olup geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde yer alırken, 8 performans sorusu ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır.

3.Ünite içerisinde toplam 11 adet soru bulunmaktadır. 5 soru ünite hazırlık aşamasında, 6 soru ise ünite sonu değerlendirme bölümünde öğrencilere sunulmuştur. 3.Ünite içerisinde yer alan 11 sorunun 7 tanesi kısa cevaplı sorulardan oluşup geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde yer alırken, 3 performans ve 1 tartışma sorusu ile 4 soru da alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır.

4.Ünite içerisinde toplam 22 adet soru bulunmaktadır. 7 soru ünite hazırlık aşamasında, 15 soru ise ünite sonu değerlendirme bölümünde öğrencilere sunulmuştur. 22 sorunun 15 tanesi kısa cevaplı açıklamalar olup geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer alırken, 7 performans sorusu da alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Arapların ve Türklerin İslâmiyetten önceki yaşayışlarını karşılaştırınız.
2. İslâm kültür ve uygarlığının gelişmesinde Türklerin rolünü araştırınız.
3. İslâm kültür ve uygarlığına hizmet eden Türk bilginleri kimlerdir? Araştırınız.
4. Kaşgarlı Mahmut hakkında bilgi toplayınız.
5. Sultan Alp Arslan hakkında bilgi edininiz.
6. Sultan Melikşah hakkında bilgi edininiz.
7. Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılma nedenlerini araştırınız.

Şekil 2. 1999 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 4.ünite hazırlık çalışmalarından örnekler. Şenünver, G., Karabulut, E., Kesim, H. S., Turgut, R., Ercan, N., Küçükbaycan, M., Uslu, H. & Akay, A. (1999). İlköğretim Sosyal Bilgiler 5.Sınıf, İstanbul: Milli Eğitim.

Şekil 2'de görülen "İslamiyet'in doğuşu, Yayılışı ve Türkler" ünitesinin başında yer alan 1. soru geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından kısa - uzun cevaplı - açık uçlu soru şeklinde değerlendirilirken, 2., 3., 4., 5., 6. ve 7. sorular ise öğrencileri konu öncesi araştırma yaparak bilgi toplamaya yönelten performans ödevi soruları şeklinde değerlendirilmiştir.

1999 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında içerisindeki sorulara ünitelerin başında bulunan "Hazırlık Çalışmaları" ve ünitelerin sonunda yer alan "Değerlendirme Soruları" bölümlerinde yer verilmiştir. Hazırlık çalışmalarında genellikle öğrencileri konuya ilişkin araştırma yapmaya yönelten performans sorularına yer verilmiştir. Ünite sonunda yer alan kısa - uzun cevaplı - açık uçlu soruların ise genellikle öğrencinin ünite içinde yer alan konuları öğrenip öğrenmediklerini kontrol eden bilgi odaklı sorular olduğu tespit edilmiştir.

4.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi "2000 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları nelerdir?" şeklinde ifade edilmiş olup bu alt probleme ilişkin veriler Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11

2000 Yılı 6.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları

	Ölçme Değerlendirme Teknikleri	2000 Yılı Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Üniteler					
		1.Ünite	2.Ünite	3.Ünite	4.Ünite	5.Ünite	6.Ünite
GELENEKSEL ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	ALT BASAMAKLAR	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı
	Kısa-Uzun Cevaplı - Açık Uçlu Sorular	13	14	10	10	8	10
	Harita İnceleme	-	-	1	-	-	-
	Toplam	13	14	11	10	8	10
ALTERNATİF ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	Performans Ödevi Değerlendirme	9	10	4	5	5	6
	Görüşme	1	-	-	-	-	-
	Tartışma	-	-	-	-	1	-
	Toplam	10	10	4	5	5	6

Tablo 11'de 2000 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçlarının dağılımı verilmiştir. Tablo 11'e göre 2000 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 6 ünite bulunmaktadır. Tüm ünitelerin hazırlık aşaması, öğrenme alanı ve ünite sonu değerlendirmelerinde bulunan sorular kullanılan ölçme değerlendirme araçları bakımından incelenmiştir. 2000 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerisinde toplam 105 soru bulunmaktadır. 105 sorunun 65 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları kategorisinde yer alırken, 40 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer alır.

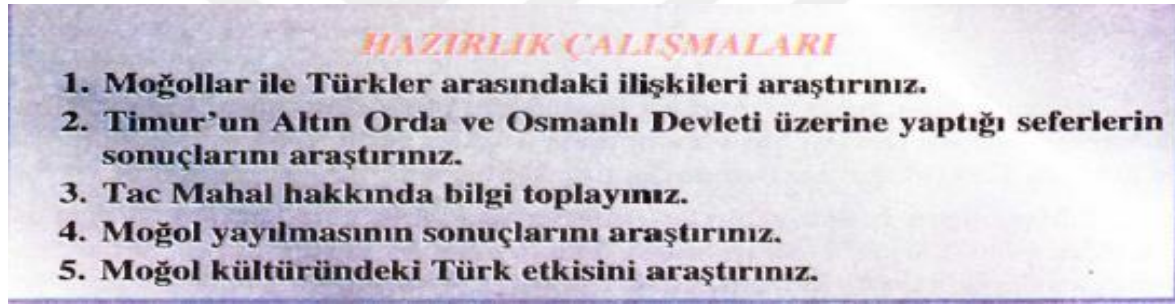
1.Ünite içerisinde toplam 23 adet soru bulunmaktadır. 10 soru ünite hazırlık aşamasında, 13 soru ise ünite sonu değerlendirme bölümünde öğrencilere sunulmuştur. 1.Ünite içerisindeki 23 sorunun 13 tanesi kısa cevaplı sorular olup geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde yer alırken, 9 performans ve 1 görüşme sorusu ile toplam 10 adet soru da alternatif ölçme değerlendirme araçları kategorisinde yer almaktadır.

2.Ünite içerisinde toplam 24 adet soru bulunmaktadır. 10 soru ünite hazırlık aşamasında, 14 soru ise ünite sonu değerlendirme bölümünde öğrencilere sunulmuştur. 2.Ünite içerisindeki 24 sorunun 14 tanesi kısa cevaplı sorular olup geleneksel ölçme ve

değerlendirme araçları içerisinde yer alırken, 14 performans sorusu ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır.

3.Ünite içerisinde toplam 15 adet soru bulunmaktadır. 5 soru ünite hazırlık aşamasında, 10 soru ise ünite sonu değerlendirme bölümünde öğrencilere sunulmuştur. 3.Ünite içerisindeki 15 sorunun 10 tanesi kısa cevaplı sorular ve 1 tanesi harita inceleme olarak geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde yer alırken 4 tane performans ödevi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları kategorisinde yer almaktadır.

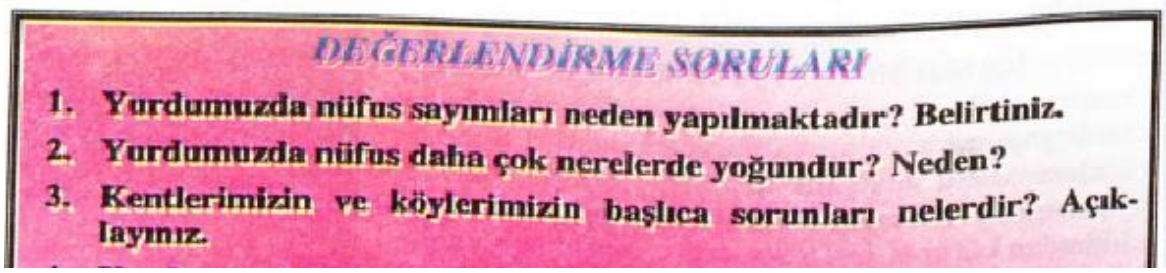
4.Ünite içerisinde toplam 15 adet soru bulunmaktadır. 5 soru ünite hazırlık aşamasında, 10 soru ise ünite sonu değerlendirme bölümünde öğrencilere sunulmuştur. 4.Ünite içerisindeki 15 sorunun 10 tanesi kısa cevaplı sorular olup geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde yer alırken 5 performans ödevi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları kategorisinde yer almaktadır.

Şekil 3. 2000 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 4.ünite hazırlık çalışmalarından örnekler. Şenünver, G., Karabulut, E., Kesim, H. S., Turgut, R., Ercan, N., Küçükbaycan, M., Uslu, H. & Akay, A. (2000). İlköğretim Sosyal Bilgiler 6.Sınıf, İstanbul: Milli Eğitim.

Şekil 3'te görülen "Moğollar ve Diğer Türk Devletleri" ünitesinin başında yer alan sorular alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından performans ödevi kategorisinde ele alınmıştır. Bu sorular öğrencileri işlenecek konuya ilişkin ünite öncesi araştırma yapmaya teşvik etmiştir.

5.Ünite içerisinde toplam 14 adet soru bulunmaktadır. 6 soru ünite hazırlık aşamasında, 8 soru ise ünite sonu değerlendirme bölümünde öğrencilere sunulmuştur. 5.Ünite içerisindeki 14 sorunun 8 tanesi kısa cevaplı sorular olup geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde yer alırken 5 performans ve 1 tartışma sorusu ile toplam 6 soru ise alternatif ölçme ve araçları kategorisinde yer almaktadır.

Şekil 4. 2000 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite sonu değerlendirme sorularından örnekler. Şenünver, G., Karabulut, E., Kesim, H. S., Turgut, R., Ercan, N., Küçükbaycan, M., Uslu, H. & Akay, A. (2000). İlköğretim Sosyal Bilgiler 6.Sınıf, İstanbul: Milli Eğitim.

Şekil 4'te "Türkiyemiz" ünitesinin sonunda yer alan sorulardan örnekler verilmiş olup geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından kısa - uzun cevaplı - açık uçlu sorular şeklinde değerlendirilmiştir

6.Ünite içerisinde toplam 17 adet soru bulunmaktadır. 7 soru ünite hazırlık aşamasında, 10 soru ise ünite sonu değerlendirme bölümünde öğrencilere sunulmuştur. 6.Ünite içerisindeki 17 sorunun 10 tanesi kısa cevaplı sorular olup geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde yer alırken 7 performans sorusu ise alternatif ölçme ve değerlendirme kategorisinde yer almaktadır.

2000 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında içerisindeki sorulara ünitelerin başında bulunan "Hazırlık Çalışmaları" ve ünitelerin sonunda yer alan "Değerlendirme Soruları" bölümlerinde yer verilmiştir. Hazırlık çalışmalarında genellikle öğrencileri konuya ilişkin araştırma yapmaya yönelten performans sorularına yer verilmiştir. Ünite sonunda yer alan kısa - uzun cevaplı - açık uçlu soruların ise genellikle öğrencinin ünite içinde yer alan konuları öğrenip öğrenmediklerini kontrol eden bilgi odaklı sorular olduğu tespit edilmiştir.

4.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi "1999 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları nelerdir?" şeklinde ifade edilmiş olup bu alt probleme ilişkin veriler Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12

1999 Yılı 7.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları

GELENEKSEL ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	Ölçme Değerlendirme Teknikleri	1999 Yılı 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Üniteler						
		1.Ünite	2.Ünite	3.Ünite	4.Ünite	5.Ünite	6.Ünite	7.Ünite
	ALT BASAMAKLAR	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı
	Kısa-Uzun Cevaplı-Açık Uçlu Sorular	8	10	8	10	4	5	15
	Harita İnceleme							1
	Toplam	8	10	8	6	4	5	16
ALTERNATİF ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	Performans Ödevi Değerlendirme	5	5	6	9	6	5	11
	Toplam	5	5	6	9	6	5	11

Tablo 12'de 1999 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçlarının dağılımı verilmiştir. Tablo 12'ye göre 1999 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 7 ünite bulunmaktadır. Tüm ünitelerin hazırlık aşaması, öğrenme alanı ve ünite sonu değerlendirmelerinde bulunan sorular kullanılan ölçme değerlendirme araçları bakımından incelenmiştir. Tüm ünitelerin içindeki sorular ölçme değerlendirme araçları açısından incelenmiştir. 6 ünite toplamında bulunan 93 sorunun 52 sorusu geleneksel ölçme değerlendirme araçları kategorisinde, 41 sorunun ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları kategorisinde yer aldığı görülmüştür.

1.Ünite içerisinde toplam 13 adet soru bulunmaktadır. 5 soru ünite hazırlık aşamasında, 8 soru ise ünite sonu değerlendirme bölümünde öğrencilere sunulmuştur. 1.Ünite içerisindeki 13 sorunun 8 tanesi kısa cevaplı soru olup geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları grubunda iken, 5 performans sorusu ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları kategorisinde yer almaktadır.

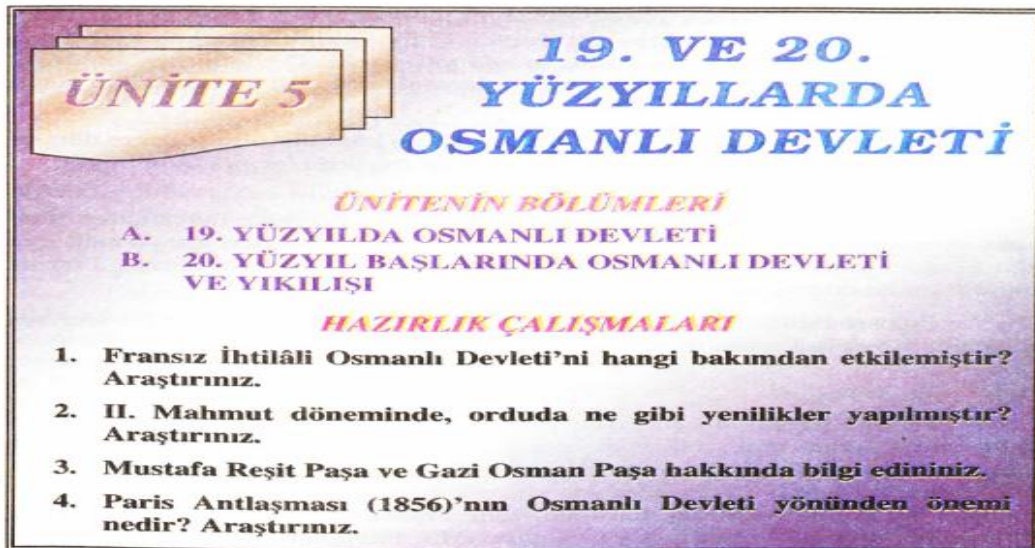
2.Ünite içerisinde toplam 15 adet soru bulunmaktadır. 5 soru ünite hazırlık aşamasında, 10 soru ise ünite sonu değerlendirme bölümünde öğrencilere sunulmuştur. 2.Ünite içerisindeki

15 sorunun 10 tanesi kısa cevaplı sorular olup geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde yer alırken, 5 soru ise performans ödevi şeklinde olup alternatif ölçme ve değerlendirme araçları kategorisinde yer almaktadır.

3.Ünite içerisinde toplam 14 adet soru bulunmaktadır. 6 soru ünite hazırlık aşamasında, 8 soru ise ünite sonu değerlendirme bölümünde öğrencilere sunulmuştur. 3.Ünite içerisindeki 14 sorunun 8 tanesi kısa cevaplı sorular olup geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde yer alırken 6 performans ödevi ise alternatif ölçme ve değerlendirme kategorisinde yer almaktadır.

4.Ünite içerisinde toplam 15 adet soru bulunmaktadır. 9 soru ünite hazırlık aşamasında, 10 soru ise ünite sonu değerlendirme bölümünde öğrencilere sunulmuştur. 4.Ünite içerisindeki 15 sorunun 10 tanesi kısa cevaplı sorular olup geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde yer alırken, 9 performans ödevi ise alternatif ölçme ve değerlendirme kategorisinde yer almaktadır.

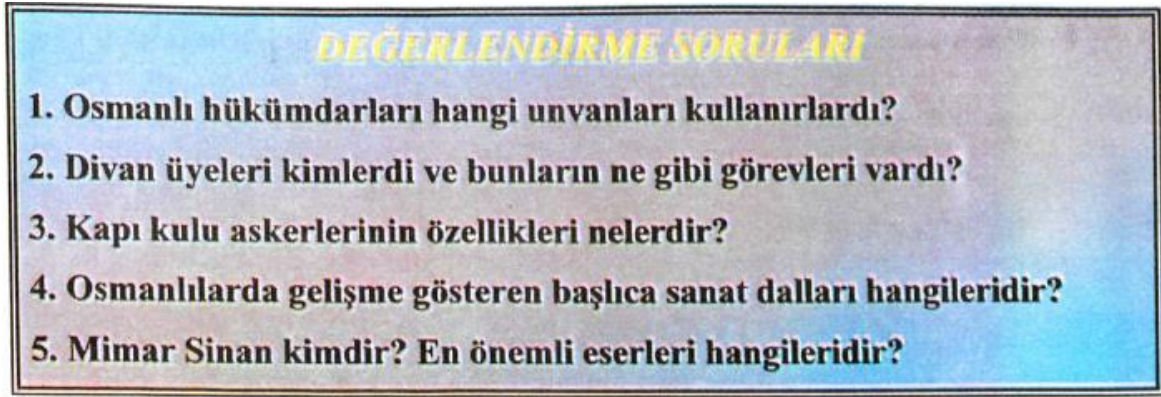
5.Ünite içerisinde toplam 10 adet soru bulunmaktadır. 4 soru ünite hazırlık aşamasında, 6 soru ise ünite sonu değerlendirme bölümünde öğrencilere sunulmuştur. 5.Ünite içerisindeki 5 soru kısa cevaplı sorular olup geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde yer alırken 5 performans ödevi ise alternatif ölçme değerlendirme araçları kategorisinde yer almaktadır.

Şekil 5. 1999 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite hazırlık çalışmalarından örnekler. Şenünver, G., Karabulut, E., Kesim, H. S., Turgut, R., Ercan, N., Küçükbaycan, M., Uslu, H. & Akay, A. (1999). İlköğretim Sosyal Bilgiler 7.Sınıf, İstanbul: Milli Eğitim.

Şekil 5'de görülen "19. ve 20. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti" ünitesinin başında yer alan hazırlık çalışmaları bölümündeki sorular öğrencileri araştırma ve bilgi toplamaya yönelten performans ödevi şeklinde değerlendirilmiştir.

6.Ünite içerisinde toplam 10 adet soru bulunmaktadır. 5 soru ünite hazırlık aşamasında, 5 soru ise ünite sonu değerlendirme bölümünde öğrencilere sunulmuştur. 6.Ünite içerisindeki 10 sorunun tamamı geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde kısa - uzun cevaplı - açık uçlu sorular kategorisinde yer almaktadır.

Şekil 6. 1999 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 6.ünite değerlendirme sorularından örnekler. Şenünver, G., Karabulut, E., Kesim, H. S., Turgut, R., Ercan, N., Küçükbaycan, M., Uslu, H. & Akay, A. (1999). İlköğretim Sosyal Bilgiler 7.Sınıf, İstanbul: Milli Eğitim.

Şekil 6'da görülen "Osmanlı Kültür ve Uygarlığı" ünitesinin sonunda yer alan değerlendirme bölümündeki sorular geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından kısa - uzun cevaplı - açık uçlu sorular şeklinde değerlendirilmiştir.

7.Ünite içerisinde toplam 27 adet soru bulunmaktadır. 12 soru ünite hazırlık aşamasında, 15 soru ise ünite sonu değerlendirme bölümünde öğrencilere sunulmuştur. 7.Ünite içerisindeki 27 sorunun 15 tanesi kısa cevaplı sorular ve 1 tane harita yorumlama olup geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde yer alırken, 11 tanesi performans ödevi olarak alternatif ölçme ve değerlendirme kategorisinde yer almaktadır.

1999 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisindeki sorulara ünitelerin başında bulunan "Hazırlık Çalışmaları" ve ünitelerin sonunda yer alan "Değerlendirme Soruları" bölümlerinde yer verilmiştir. Hazırlık çalışmalarında genellikle öğrencileri konuya ilişkin araştırma yapmaya yönelten performans sorularına yer verilmiştir. Ünite sonunda yer alan kısa - uzun cevaplı - açık uçlu soruların ise genellikle öğrencinin ünite içinde yer alan

4.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi "1999 yılı 5.sınıf, 2000 yılı 6.sınıf ve 1999 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitapları içlerinde yer alan ünite sonu değerlendirme sorularının Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisine göre dağılımı nasıldır?" şeklinde ifade edilmiş olup bu alt probleme ilişkin veriler Tablo 13'te verilmiştir

Tablo 13

1998 Yılı Öğretim Programına Göre Hazırlanan Sosyal Bilgiler 5,6 ve 7.Sınıf Ders Kitaplarının Ünite Sonu Değerlendirme Bölümünde Yer Alan Soruların Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisine Göre Dağılımı ve Yüzdeleri

Bilişsel Düzey Basamakları	1999 Yılı 5.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı		2000 Yılı 6.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı		1999 Yılı 7.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı	
	Soru Sayısı	Yüzdesi (%)	Soru Sayısı	Yüzdesi (%)	Soru Sayısı	Yüzdesi (%)
Hatırlama Düzeyi	7	%15,55	16	%24,61	17	%27,86
Anlama Düzeyi	27	%59,99	43	%66,15	38	%62,29
Uygulama Düzeyi	0	%0	0	%0	0	%0
Çözümleme Düzeyi	8	%17,77	4	%6,15	3	%4,91
Değerlendirme Düzeyi	3	%6,66	2	%3,07	3	%4,91
Yaratma Düzeyi	0	%0	0	%0	0	%0
Toplam Soru Sayısı	45		65		61	

1999 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde toplam 4 ünite bulunmaktadır. Bu 4 ünitenin sonunda yer alan 45 ünite değerlendirme soruları Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisine göre incelenmiştir. 45 sorunun 7 sorusu %15,55'lik oranla hatırlama, 27 sorusu %59,99'luk oranla anlama, 8 sorusu %17,77'lik oranla çözümleme, 3 sorusu ise %6,66'lık oranla değerlendirme düzeyindedir. 1999 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisindeki ünite sonu değerlendirme sorularında uygulama ve yaratma düzeyinde soru tespit edilmemiştir.

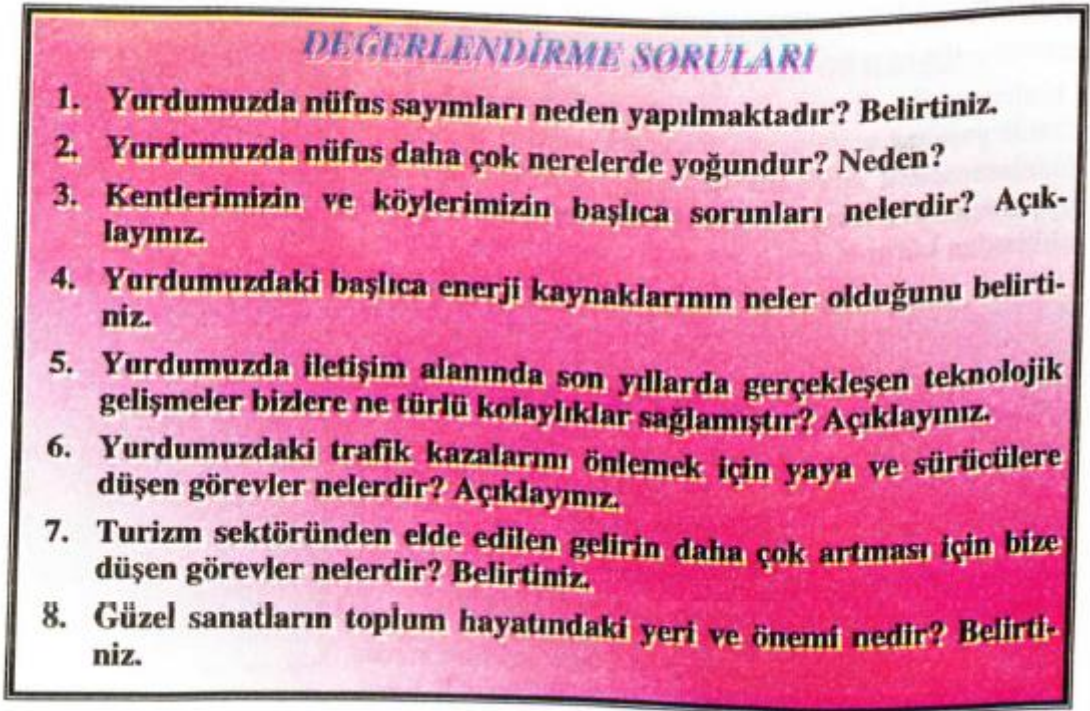
DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Türkiye'nin Dünya üzerindeki yerini ve önemini belirtiniz.
2. Yurdumuzda etkili olan iklimler ile doğal bitki örtüsü arasındaki ilişkiyi açıklayınız.
3. Hava kirliliğinin insan ve diğer canlılara verdiği zararların neler olduğunu belirtiniz.
4. Suların kirlenmesi durumunda canlılar için oluşacak tehlikelerin neler olduğunu açıklayınız.
5. Doğal afetler nelerdir? Bunlardan nasıl korunmamız gerektiğini kısaca açıklayınız.
6. Özellikle orman yangınlarını önlemek neden önemlidir? Açıklayınız.

Şekil 7. 1999 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 3.ünite değerlendirme sorularından örnekler. Şenünver, G., Karabulut, E., Kesim, H. S., Turgut, R., Ercan, N., Küçükbaycan, M., Uslu, H. & Akay, A. (1999). İlköğretim Sosyal Bilgiler 5.Sınıf, İstanbul: Milli Eğitim.

Yukarıdaki şekilde 1999 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 3.ünite değerlendirme sorularından örnekler görülmektedir. 1.soru değerlendirme düzeyine örnektir. Çünkü Türkiye'nin Dünya üzerindeki diğer ülkelerle karşılaştırılarak yeri ve önemi hakkında bir değerlendirme yapılması hedeflenmiştir. 2.soru çözümleme düzeyine örnektir. Çünkü aradaki ilişki durumunun açıklanması istenmiştir. 3., 4., 5. ve 6. soru ise anlama düzeyine örnektir. Çünkü açıklama yapma ve sonuç çıkarmaya ilişkin yorumlayıcı cevaplar istenmiştir.

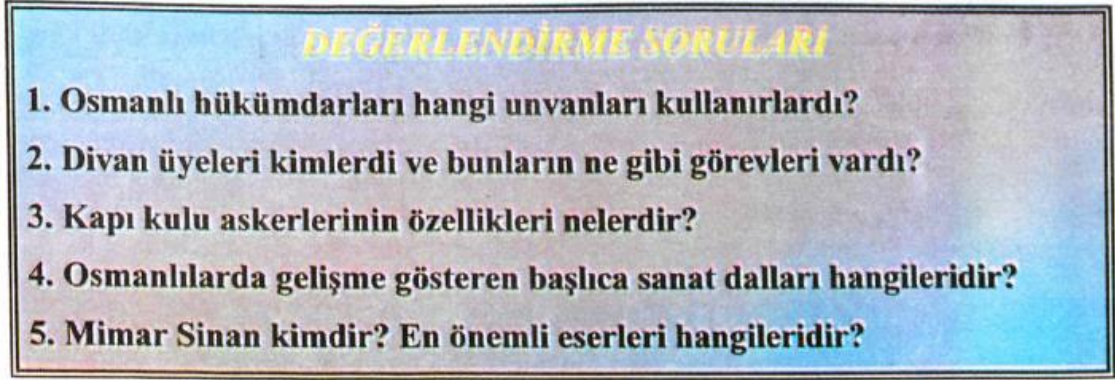
2000 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde toplam 6 ünite bulunmaktadır. Bu 6 ünitenin sonunda yer alan 65 ünite değerlendirme soruları Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisine göre incelenmiştir. 65 sorunun 16 sorusu %24,61'lik oranla hatırlama, 43 sorusu %66,15'lik oranla anlama, 4 sorusu %6,15'lik oranla çözümleme, 2 sorusu ise %3,07'lik oranla değerlendirme düzeyindedir. 2000 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisindeki ünite sonu değerlendirme sorularında uygulama ve yaratma düzeyinde soru tespit edilmemiştir.

Şekil 8. 2000 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite değerlendirme sorularından örnekler. Şenünver, G., Karabulut, E., Kesim, H. S., Turgut, R., Ercan, N., Küçükbaycan, M., Uslu, H. & Akay, A. (2000). İlköğretim Sosyal Bilgiler 6.Sınıf, İstanbul: Milli Eğitim.

Yukarıdaki şekilde 2000 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 5.ünite değerlendirme sorularından örnekler görülmektedir. 1., 3., 4., 6., 7. ve 8. sorular anlama düzeyine örnektir. Çünkü açıklama, yorumlama, nitelikleri sınıflandırma gibi cevaplar istenmiştir. 2. ve 5. soru ise değerlendirme düzeyine örnektir. 2.soruda kullanılan daha çok ifadesi bir karşılaştırma anlamı ile değerlendirme yapılmasına ulaştırırken 5.soruda da son yıllar ile önceki yıllara göre değerlendirme yapılması hedeflenmiştir.

1999 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde toplam 7 ünite bulunmaktadır. Bu 7 ünitenin sonunda yer alan 61 ünite değerlendirme soruları Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisine göre incelenmiştir. 61 sorunun 17 sorusu %27,86'lık oranla hatırlama, 38 sorusu %62,29'luk oranla anlama, 3 sorusu %4,91'lik oranla çözümleme, 3 sorusu ise %4,91'lik oranla değerlendirme düzeyindedir. 1999 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisindeki ünite sonu değerlendirme sorularında uygulama ve yaratma düzeyinde soru tespit edilmemiştir

Şekil 9. 1999 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 6.ünite değerlendirme sorularından örnekler. Şenünver, G., Karabulut, E., Kesim, H. S., Turgut, R., Ercan, N., Küçükbaycan, M., Uslu, H. & Akay, A. (1999). İlköğretim Sosyal Bilgiler 7.Sınıf, İstanbul: Milli Eğitim.

Yukarıdaki şekilde 1999 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 6.ünite değerlendirme sorularından örnekler görülmektedir. 1., 4. ve 5.sorular hatırlama düzeyinde sorular olup, bilgi isteyen kısa cevaplı sorulardır. 2. ve 3. sorular ise anlama düzeyinde sorular olup, özellik, nitelik gibi açıklama isteyen sorulardır.

4.2. 2006 Yılı 5. Sınıf, 6.Sınıf ve 7.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitapları İçinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları Bakımından İncelenmesi ve Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisine Göre Dağılımı

4.2.1. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi "2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları nelerdir?" şeklinde ifade edilmiş olup bu alt probleme ilişkin veriler Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14

2006 Yılı 5.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları

	Ölçme Değerlendirme Teknikleri	2006 Yılı 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Üniteler							
		1.Ünite	2.Ünite	3.Ünite	4.Ünite	5.Ünite	6.Ünite	7.Ünite	8.Ünite
GELENEKSEL ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	ALT BASAMAKLAR	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı
	Çoktan Seçmeli Test	4	4	4	4	4	5	5	3
	Doğru Yanlış Soruları	-	-	-	-	4	5	-	-
	Eşleştirme Soruları	5	6	4	6	5		5	6
	Tamamlama Soruları	6	6	5	5	-	5	4	5
	Kısa-Uzun Cevaplı Açıklamalar	5	8	16	8	7	10	12	7
	Konuyu Pekiştirmek Amacı İle Öğrenme Alanları İçinde Yer Alan Metinlerin Başında Veya Sonunda Kullanılan Sınıf İçi Tartışma Ve Pekiştirme Soruları	14	23	20	26	17	11	15	19
	Öğrenme Alanı İçinde Kullanılan Fotoğrafların Yorumlanmasına Yönelik Sorular	1	6	7	-	2	3	-	3
	Öğrenme Alanı İçinde Yer Verilen Tablolara Yönelik Sorular	-	-	-	-	-	1	-	-
	Öğrenme Alanı İçinde Yer Verilen Haritalar Veya Grafiklere Yönelik Sorular	-		1	-	-	-	-	-
	Şiir, Kompozisyon, Dilekçe, Metin Oluşturma	-	-	-	-	-	-	1	-
	Toplam	35	53	57	49	39	40	42	43
ALTERNATİF ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	Performans Değerlendirme	-	1	-	1	1	1	3	-
	Kavram Haritası	-	-	-	-	-	-	1	-
	Toplam	-	1	-	1	1	1	4	-

Tablo 14'te 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçlarının dağılımı verilmiştir. Tablo 14'e göre 2006 yılı 5.sınıf sosyal

bilgiler ders kitabında 8 ünite bulunmaktadır. Tüm ünitelerin hazırlık aşamasında yer verilen sorular, öğrenme alanı içinde yer alan ve ünite sonu değerlendirmelerinde bulunan sorular kullanılan ölçme değerlendirme araçları bakımından incelenmiştir. 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerisinde toplam 366 soru bulunmaktadır. 366 sorunun 358 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları kategorisinde, 8 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme kategorisinde yer almaktadır. 8 ünite içerisinde bulunan 358 sorunun geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 33 soru çoktan seçmeli test, 9 soru doğru - yanlış, 37 soru doğru olanla eşleştirme, 36 soru boşluk doldurma - tamamlama, 145 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanı içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 22 soru öğrenme alanı içinde işlenen konuya ilişkin olarak kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular, 1 soru öğrenme alanı içerisinde yer verilen tablo yorumu, 1 soru öğrenme alanı içinde verilen harita yorumlama sorusu, 1 soru ise konuya ilişkin şiir yazdırma şeklindedir. 8 ünite içerisinde bulunan alternatif ölçme ve değerlendirme sorularının dağılımı ise şu şekildedir; 7 performans değerlendirme ve 1 tane de kavram haritası sorusu bulunmaktadır. 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerisinde bulunan 366 sorunun ünite içerisinde ölçme değerlendirme araçları bakımından dağılımına ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır;

1.Ünite içerisinde bulunan 35 sorunun tamamı geleneksel ölçme değerlendirme araçları şeklinde sunulmuştur. 35 sorunun geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı ise şu şekildedir; 4 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru olanla eşleştirme, 6 soru boşluk doldurma - tamamlama, 5 soru kısa cevaplı açıklama sorusu, 14 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 1 öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik soru olarak verilmiştir.

III. ÇOKTAN SEÇMELİ

Aşağıdaki soruların cevaplarını seçenekler arasında bulup işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi devletin vatandaşlara karşı olan sorumluluklarından biri **değildir**?

- A) Vatandaşların yaşamını kolaylaştırmak
- B) Vatandaşların yaşam kalitesini yükseltmek
- C) Vatandaşların ilişkilerini düzenlemek
- D) Vatandaşlara vergi vermek

IV. DÜŞÜN - YAZ

1. Çocuk hakları sözleşmesini siz yazsaydınız ilk on maddesine ne yazardınız?

2. Sorumluluk sahibi olduğu hâlde sorumluluğunu yerine getirmekten kaçan insanların yaşamlarını nasıl değerlendirirsiniz? Bir örnekle açıklayınız.

3. Hangi gruplar ya da kurumlar içinde yer alıyorsunuz? Bu gruplar ve kurumlar içindeki rolünüz nedir? Bu rollerinizin gerektirdiği hak ve sorumluluklar nelerdir?

Şekil 10. 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite sonu değerlendirmelerinden örnekler. Karagöz, D., Tekerek, M., Kaya, N., Azer, H., Alıç, M. D., Yılbat, B., Koyuncu, M., & Ulusoy, K. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5.sınıf. Ankara: Saray.

Şekil 10'da görülen "Haklarımı Öğreniyorum" ünitesinin sonunda yer alan değerlendirme bölümündeki bu örnek, geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından çoktan seçmeli test ve kısa - uzun cevaplı - açık sorular şeklinde değerlendirilen örneklerdendir. Bu örnekte olduğu gibi çoktan seçmeli test ve kısa-uzun cevaplı sorulara genellikle ünite sonlarında yer verilmiştir.

2. Ünite içerisinde toplam 54 soru bulunmaktadır. 53 soru geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları kategorisinde yer alırken 1 soru ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları kategorisinde yer almaktadır. 53 sorunun geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı ise şu şekildedir; 4 soru çoktan seçmeli test, 6 soru doğru olanla eşleştirme, 6 soru boşluk doldurma - tamamlama, 8 soru kısa - uzun cevaplı açılama, 23 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 6 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik soru olarak verilmiştir. 1 soru da performans ödevi değerlendirme şeklinde olarak alternatif ölçme ve değerlendirme aracı olarak verilmiştir.

Şekil 11. 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite içerisinde örnek soru. Karagöz, D., Tekerek, M., Kaya, N., Azer, H., Alıç, M. D., Yılbat, B., Koyuncu, M., & Ulusoy, K. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5.sınıf. Ankara: Saray.

Şekil 11'de görülen "Adım Adım Türkiye" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu örnek soru, geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik soru olarak değerlendirilmiştir. Yukarıdaki örnekte öğrencilerin fikir ve düşünceleri konuşmacının yerine kendilerini koymaları istenerek öğrenilmeye çalışılmıştır.

3.Ünite içerisinde toplam 57 soru bulunmaktadır. 57 sorunun tamamı geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları olup dağılımı şu şekildedir; 4 soru çoktan seçmeli test, 4 soru doğru olanla eşleştirme, 5 soru boşluk doldurma - tamamlama, 16 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 20 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 7 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular, 1 soruya ise öğrenme alanı içinde verilen harita yorumlanması şeklinde yer verilmiştir.

4. Ünite içerisinde toplam 50 soru bulunmaktadır. 50 sorunun 49 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları 1 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları kategorisinde yer almaktadır. 49 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 4 soru çoktan seçmeli test, 6 soru doğru olanla eşleştirme, 5 soru boşluk doldurma - tamamlama, 8 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 26 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları olarak verilmiştir. Performans

ödevi değerlendirme şeklinde 1 tane de alternatif ölçme ve değerlendirme aracına yer verilmiştir.

5. Ünite içerisinde toplam 40 soru bulunmaktadır. 40 sorunun 39 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 1 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 39 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 4 soru çoktan seçmeli test, 4 soru doğru - yanlış, 5 soru doğru olanla eşleştirme, 7 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 17 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 2 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak verilmiştir. Performans ödevi değerlendirme şeklinde 1 tane de alternatif ölçme ve değerlendirme aracına yer verilmiştir.

6. Ünite içerisinde toplam 41 soru bulunmaktadır. 41 sorunun 40 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 1 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 40 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 5 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru - yanlış, 5 soru boşluk doldurma - tamamlama, 10 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 11 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 3 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak, 1 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik sorular olarak verilmiştir. Performans ödevi değerlendirme şeklinde 1 tane de alternatif ölçme ve değerlendirme aracına yer verilmiştir.

Şekil 12. 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 6.ünite içerisinden örnek soru. Karagöz, D., Tekerek, M., Kaya, N., Azer, H., Alıç, M. D., Yılbat, B., Koyuncu, M., & Ulusoy, K. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5.sınıf. Ankara: Saray.

Şekil 12'de görülen "Toplum İçin Çalışanlar" ünitesinin öğrenme alanı içerisinde yer alan bu soru geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik soru şeklinde değerlendirilmiştir.

7. Ünite içerisinde toplam 46 soru bulunmaktadır. 46 sorunun 42 sorusu geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer alırken 4 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 42 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı ise şu şekildedir; 5 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru olanla eşleştirme, 4 soru boşluk doldurma - tamamlama, 12 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 15 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 1 şiir yazma olarak verilmiştir. Alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarına ise 3 performans ödevi değerlendirme ve 1 kavram haritası şeklinde yer verilmiştir.

Şekil 13. 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 7.ünite içerisinde örnek soru. Karagöz, D., Tekerek, M., Kaya, N., Azer, H., Alıç, M. D., Yılbat, B., Koyuncu, M., & Ulusoy, K. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5.sınıf. Ankara: Saray.

Şekil 13'de görülen "Bir Ülke Bir Bayrak" ünitesinin öğrenme alanı içerisinde yer alan bu soru alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından kavram haritası şeklinde değerlendirilmiştir.

II. BOŞLUK DOLDURMA

Aşağıdaki kutucuklar içerisinde verilen sözcükleri cümledeki uygun olan boşluklara yerleştiriniz.

1. Oy vermek
..... görevidir.

2. Bayrağımız
sembollerimizdendir.

3. ilçelerde İç İşleri
Bakanlığı adına çalışan merkezî yönetim
görevlilerindendir.

4. Devlet biçimi
olan ülkelerde devlet başkanı belli bir süre
için seçilir.

vatandaşlık vali
bağımsızlık kaymakam
cumhuriyet monarşi

176

Şekil 14. 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 7.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek. Karagöz, D., Tekerek, M., Kaya, N., Azer, H., Alıç, M. D., Yılbat, B., Koyuncu, M., & Ulusoy, K. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5.sınıf. Ankara: Saray.

Şekil 14'te görülen "Bir Ülke Bir Bayrak" ünitesinin sonunda yer alan değerlendirme bölümündeki bu örnek, geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından boşluk doldurma - tamamlama soruları şeklinde değerlendirilmiştir. Bu örnekte olduğu gibi boşluk doldurma - tamamlama sorularına ünite sonlarında yer verilmiştir.

8. Ünite içerisinde toplam 43 soru bulunmaktadır. 46 sorunun tamamı geleneksel ölçme değerlendirme araçları olup soruların dağılımı ise şu şekildedir; 3 soru çoktan seçmeli test, 6 soru doğru olanla eşleştirme, 5 soru boşluk doldurma - tamamlama, 7 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 19 soru 15 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 3 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak verilmiştir.

Şekil 15. 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 8.ünite içerisinden örnek soru. Karagöz, D., Tekerek, M., Kaya, N., Azer, H., Alıç, M. D., Yılbat, B., Koyuncu, M., & Ulusoy, K. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5.sınıf. Ankara: Saray.

Şekil 15'te görülen "Hepimizin Dünyası" ünitesinin öğrenme alanı içerisinde yer alan bu soru geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular şeklinde değerlendirilmiştir. Buradaki örnek soru, kitabın genelinde kullanılan verilen görsellere ilişkin cevap isteyen soruları temsil etmektedir.

2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde her ünitenin başında "Neler Öğreneceğiz?" bölümü bulunmaktadır. Bu bölümde öğrencilere neler öğreneceklerine dair güdüleme amaçlı cümleler kullanılmıştır, herhangi bir ölçme ve değerlendirme durumu olmamıştır. Ölçme değerlendirme aracı olarak kullanılan sorulara ise ünitelerin öğrenme alanlarında ve ünitelerin sonunda bulunan değerlendirme soruları bölümlerinde yer verilmiştir. Öğrenme alanlarında bulunan sorular genellikle verilen okuma parçası, görseller, tablolar veya haritaların yorumlanması ve konuyu pekiştirmek amacıyla öğrencileri aktif tutmaya yönelik sorulardır. Konuya ilişkin öğrencilerin kendi yaşantılarından örnekler vermesinin sağlanması istenmiştir. Ünite sonunda yer alan soruların ise genellikle öğrencinin ünite içinde yer alan konuları öğrenip öğrenmediklerini kontrol eden bilgi odaklı sorular olduğu tespit edilmiştir.

4.2.2. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi "2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları nelerdir?" şeklinde ifade edilmiş olup bu alt probleme ilişkin veriler Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15

2006 Yılı 6.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları

	Ölçme Değerlendirme Teknikleri	2006 Yılı 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Üniteler						
		1. Ünite	2. Ünite	3. Ünite	4. Ünite	5. Ünite	6. Ünite	7. Ünite
GELENEKSEL ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	ALT BASAMAKLAR	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı
	Çoktan Seçmeli Test	5	6	6	5	3	5	5
	Doğru Yanlış Soruları	5	7	8	7	5	5	6
	Eşleştirme Soruları	-	4	-	-	-	-	-
	Tamamlama Soruları	-	-	4	-	5	-	5
	Kısa-Uzun Cevaplı - Açık Uçlu Sorular	12	7	15	10	12	12	7
	Konu Pekiştirmek Amacı İle Öğrenme Alanları İçinde Yer Alan Metinlerin Başında Veya Sonunda Kullanılan Sınıf İçi Tartışma Ve Pekiştirme Soruları	28	19	35	42	64	30	34
	Öğrenme Alanı İçinde Kullanılan Fotoğrafların Yorumlanmasına Yönelik Sorular	3	7	2	1	5	3	4
	Öğrenme Alanı İçinde Yer Verilen Tablolara Yönelik Sorular	-	-	2	2	-	-	-
	Öğrenme Alanı İçinde Yer Verilen Haritalar Veya Grafiklere Yönelik Sorular	-	8	2	1	5	-	-
	Şiir, Kompozisyon, Dilekçe, Metin Oluşturma	1	-	-	-	-	-	2
	Toplam	57	58	74	68	99	55	63
ALTERNATİF ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	Performans Değerlendirme	-	1	-	-	2	5	1
	Öğrenci Ürün Dosyası (Portfolyo)	-	-	-	1	-	-	-
	Proje	-	-	1	-	-	-	-
	Tartışma	-	-	-	-	1	-	-
	Toplam	-	1	1	1	3	5	1

Tablo 15'te 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçlarının dağılımı verilmiştir. Tablo 15'e göre 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 7 ünite bulunmaktadır. Tüm ünitelerin hazırlık aşamasında yer verilen sorular, öğrenme alanı içinde yer alan ve ünite sonu değerlendirmelerinde bulunan sorular kullanılan ölçme değerlendirme araçları bakımından incelenmiştir. 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerisinde toplam 483 soru bulunmaktadır. 483 sorunun 471

tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları kategorisinde, 12 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme kategorisinde yer almaktadır. 7 ünite içerisinde bulunan 471 sorunun geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 35 soru çoktan seçmeli test, 43 soru doğru - yanlış, 75 soru kısa-uzun cevaplı sorular, 252 soru konuyu pekiştirmek amacı öğrenme alanı içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 25 soru öğrenme alanı içinde işlenen konuya ilişkin olarak kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular, 4 soru öğrenme alanı içerisinde yer verilen tablo yorumu, 16 soru öğrenme alanı içinde verilen harita yorumlama, 3 soru ise şiir, kompozisyon, dilekçe, metin oluşturma şeklindedir. 7 ünite içerisinde bulunan 12 sorunun alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı ise şu şekildedir; 9 performans değerlendirme, 1 soru öğrenci ürün dosyası (portfolyo), 1 soru tartışma, 1 soru da proje olarak bulunmaktadır. 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerisinde bulunan 483 sorunun ünite içerisinde ölçme değerlendirme araçları bakımından dağılımına ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır;

1.Ünite içerisinde bulunan 57 sorunun tamamı geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde kategorisinde yer almaktadır. 57 sorunun geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 5 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru-yanlış yerleştirimi, 12 soru kısa-uzun cevaplı açıklama sorusu, 28 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 3 öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik soru, 1 soru ise şiir, kompozisyon, dilekçe, metin oluşturma olarak verilmiştir.

ÜNİTEYE HAZIRLIK

- Doğal ya da toplumsal bir olay karşısında insanların farklı duygu ve düşüncelere sahip olmasının nedenleri nelerdir?
- Okuduğunuz bir yazının doğru bilgileri mi yoksa yazarın düşüncesini mi yansıttığını nasıl anlarsınız?
- Bir konuda araştırma yaparken hangi aşamaları takip edersiniz?
- Toplumsal sorunlara çözüm önerirken nelere dikkat edersiniz?
- Sosyal Bilgiler dersinin okunmasının ne gibi yararları vardır?
- Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi gibi kurumları Atatürk neden açmıştır?

Şekil 16. 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite hazırlık sorularından örnekler. Genç, E., Polat, M. M., Başol, S. Kaya, N., Azer, H., Gökçe, S., Koyuncu, M., Gök, A. Yıldız, A., Yılmaz, D. & Özcan, A. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. Ankara: Milsan.

Şekil 16'da görülen "Sosyal Bilgiler Öğreniyorum" ünitesinin hazırlık çalışmalarında yer alan bu soru geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından kısa - uzun cevaplı - açık uçlu sorular şeklinde değerlendirilmiştir.

	Toplam	Okuma Yazma Bilmeyen	Okuma Yazma Bilen	Okuma Yazma Bilenlerin Yüzdesi	Okuma Yazma Bilmeyenlerin Yüzdesi
Toplam	12.862.754	10.387.105	2.475.649	%80.75	%19.25
Erkek	6.213.276	4.389.967	1.823.309	%70.65	%29.35
Kadın	6.649.478	5.997.138	652.340	%90.19	%9.81

B Kaynağı : TÜİK, 2004

Yukarıdaki tablo 1935 yılında ülkemizin okur-yazarlık durumunu göstermektedir. 1928 yılında yapılan Harf İnkılabından sonra okuma yazma seferberliği başlatılmıştır. Okuma-yazma bilenlerin sayısının artması Türk dilinin gelişimini nasıl etkiler?

Şekil 17. 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite içerisinde örnek soru. Genç, E., Polat, M. M., Başol, S. Kaya, N., Azer, H., Gökçe, S., Koyuncu, M., Gök, A. Yıldız, A., Yılmaz, D. & Özcan, A. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. Ankara: Milsan.

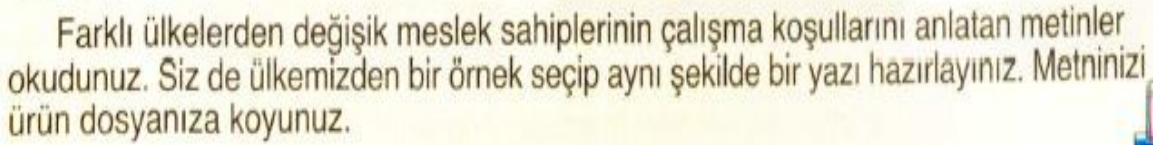
Şekil 17'de görülen "Sosyal Bilgiler Öğreniyorum" ünitesinin öğrenme alanı içerisinde yer alan bu soru geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından verilen tablodan yola çıkarak açıklama getiren uzun cevaplı sorular şeklinde değerlendirilmiştir. Buradaki örnek soruda öğrencilerin verilen tablodaki bilgilerden yararlanarak cevaplaması istenen bir soruya yer verilmiştir.

2. Ünite içerisinde bulunan 58 sorunun 57 sorusu geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer alırken, 1 sorusu ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 57 sorunun geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı ise şu şekildedir; 6 soru çoktan seçmeli test, 4 soru doğru olanla eşleştirme, 7 soru doğru - yanlış yerleştirimi, 7 soru ise kısa - uzun cevaplı - açık uçlu açıklama soruları, 19 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 7 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik soru, 8 soruya ise öğrenme alanı içinde verilen harita yorumlanması şeklinde yer verilmiştir. Performans ödevi değerlendirme şeklinde 1 tane de alternatif ölçme ve değerlendirme aracına yer verilmiştir.

3. Ünite içerisinde toplam 75 soru bulunmaktadır. 75 sorunun 74 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 1 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 74 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları

içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 6 soru çoktan seçmeli test, 8 soru doğru - yanlış yerleştirimi, 4 soru boşluk doldurma - tamamlama, 15 soru kısa - uzun cevaplı - açık uçlu açıklama soruları, 35 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 2 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak, 2 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik sorular, 2 soruya ise öğrenme alanı içinde verilen harita yorumlanması şeklinde yer verilmiştir. Proje şeklinde 1 tane de alternatif ölçme ve değerlendirme aracına yer verilmiştir.

4. Ünite içerisinde toplam 69 soru bulunmaktadır. 69 sorunun 68 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 1 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 68 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 5 soru çoktan seçmeli test, 7 soru doğru - yanlış yerleştirimi, 10 soru kısa - uzun cevaplı - açık uçlu açıklama soruları, 42 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 1 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak, 2 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik sorular, 1 soruya ise öğrenme alanı içinde verilen harita yorumlanması şeklinde yer verilmiştir. 1 soru ise alternatif ölçme değerlendirme araçlarından biri olan portfolyo (öğrenci ürün dosyası) olarak verilmiştir.

Şekil 18. 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 4.ünite içerisinden örnek soru. Genç, E., Polat, M. M., Başol, S. Kaya, N., Azer, H., Gökçe, S., Koyuncu, M., Gök, A. Yıldız, A., Yılmaz, D. & Özcan, A. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. Ankara: Milsan.

Şekil 18'de görülen "Ülkemiz ve Dünya" ünite içi öğrenme alanında yer alan bu soru alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından portfolyo (öğrenci ürün dosyası) olarak değerlendirilmiştir.

5. Ünite içerisinde toplam 102 soru bulunmaktadır. 102 sorunun 99 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 3 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 99 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 3 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru - yanlış

yerleştirimi, 5 soru boşluk doldurma - tamamlama, 12 soru kısa - uzun cevaplı - açık uçlu açıklama soruları, 64 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 5 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular, 5 soruya ise öğrenme alanı içinde verilen harita yorumlanması şeklinde yer verilmiştir. Alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının dağılımı ise şu şekildedir; 2 soru performans değerlendirme ödevi, 1 soru ise tartışma olarak verilmiştir.

6. Ünite içerisinde toplam 60 soru bulunmaktadır. 60 sorunun 55 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 5 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 55 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 5 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru - yanlış, 12 soru kısa - uzun cevaplı - açık uçlu açıklama soruları, 30 konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 3 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak yer verilmiştir. Alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının dağılımı ise şu şekildedir; 5 soru performans değerlendirme ödevi olarak verilmiştir.

7. Ünite içerisinde toplam 64 soru bulunmaktadır. 64 sorunun 63 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 1 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 64 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 5 soru çoktan seçmeli test, 6 soru doğru - yanlış yerleştirimi, 5 soru boşluk doldurma - tamamlama, 7 soru kısa - uzun cevaplı - açık uçlu açıklama soruları, 34 konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 4 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular, 2 Şiir, Kompozisyon, Dilekçe, Metin Oluşturma olarak yer verilmiştir. Alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının dağılımı ise şu şekildedir; 1 soru performans değerlendirme ödevi olarak verilmiştir.

Bu haberde yasanın uygulanmasındaki sıkıntılar neler olabilir?

ISBN 975-11-2037-3

Sizce barkod uygulamasının korsanı önlemede rolü nedir?

Ürünlere üretici firma tarafından verilen barkod değişik kalınlıktaki çizgilerden ve bu çizgiler arasındaki boşluklardan oluşur. Barkod bilgisayara okutulunca o ürüne ait bilgilere ulaşılır. Barkod bir ürünün kimlik kartı sayılabilir.

ders kitabı olarak kabul edilmiş. Yayımlar Dairesi Başkanlığının 30.07.2004 gün ve 6030 sayılı onayı ile beşinci defa 60.000 adet basılmıştır.

Yukarıdaki yazı ve şekiller ne ifade etmektedir? Tartışınız.

Yandaki korsan konulu resimden ne anlıyorsunuz? Bu konuda bir resim de siz çizecek olsanız ne ifade etmek isterdiniz?

Şekil 19. 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 7.ünite içerisinde örnek sorular. Genç, E., Polat, M. M., Başol, S. Kaya, N., Azer, H., Gökçe, S., Koyuncu, M., Gök, A. Yıldız, A., Yılmaz, D. & Özcan, A. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. Ankara: Milsan.

Şekil 19'da görülen "Elektronik Yüzyıl" ünitesinin öğrenme alanı içerisinde yer alan bu sorular ölçme ve değerlendirme araçlarından öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular şeklinde değerlendirilmiştir. Buradaki örnek sorular kitabın genelinde kullanılan verilen görsellere ilişkin cevap isteyen soruları temsil etmektedir. Öğrencilerin görsellerden yararlanarak düşünceleri öğrenilmek istenmiştir.

Geleneksel ölçme değerlendirme araçları içinde yer alan çoktan seçmeli test, eşleştirme, doğru - yanlış yerleştirimi, boşluk doldurma - tamamlama sorularına sadece ünite sonu değerlendirmelerinde yer verildiğine ulaşılmıştır. Kısa - uzun cevaplı - açık uçlu sorulara ise ünite başında bulunan hazırlık çalışmaları bölümünde, öğrenme alanı içerisinde ve ünite sonu değerlendirme bölümünde yer verilmiştir. Ünite hazırlık bölümlerinde yer alan kısa - uzun cevaplı - açık uçlu soruların, öğrenciyi ünite öncesi araştırma yapmaya yönelten ve hazır bulunuşluklarını ölçmeye çalışan sorular olduğu görülmüştür. Öğrenme alanı içerisinde yer alan soruların ise genellikle kitap içerisinde verilen görselleri yorumlama ya da konuya ilişkin kendi yaşantılardan örnek verilmesini ve düşüncelerini açıklamalarını isteyen, konu başlıklarını yorumlatan, konuları pekiştirmeye yönelik sınıf içinde öğrenciler arasında fikir paylaşımı yapılmasını hedefleyen sorular olduğu tespit edilmiştir.

Alternatif ölçme değerlendirme araçlarından portfolyo, performans ödevi değerlendirme, proje, tartışma gibi araçlara ise ünite hazırlık ve ünite içi öğrenme alanlarında yer verildiği tespit edilmiştir.

4.2.3. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci alt problemi "2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları nelerdir?" şeklinde ifade edilmiş olup bu alt probleme ilişkin veriler Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16

2006 Yılı 7.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları

GELENEKSEL ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	Ölçme Değerlendirme Teknikleri	2006 Yılı 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Üniteler						
		1. Ünite	2. Ünite	3. Ünite	4. Ünite	5. Ünite	6. Ünite	7. Ünite
	ALT BASAMAKLAR	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı
	Çoktan Seçmeli Test	6	5	13	5	7	8	7
	Doğru Yanlış Soruları	5	5	7	6	5	5	4
	Kısa-Uzun Cevaplı Açıklamalar	11	12	8	12	9	7	14
	Konuyu Pekiştirmek Amacı İle Öğrenme Alanları İçinde Yer Alan Metinlerin Başında Veya Sonunda Kullanılan Sınıf İçi Tartışma Ve Pekiştirme Soruları	19	20	86	28	34	27	36
	Öğrenme Alanı İçinde Kullanılan Fotoğrafların Yorumlanmasına Yönelik Sorular	4	1	4	2	-	-	-
	Öğrenme Alanı İçinde Yer Verilen Tablolara Yönelik Sorular	-	2	-	3	-	-	-
	Öğrenme Alanı İçinde Yer Verilen Haritalar Veya Grafiklere Yönelik Sorular	-	2	-	-	-	-	-
	Toplam	45	47	118	56	55	47	61
ALTERNATİF ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	Performans Ödevi Değerlendirme	1	2	-	-	2	4	2
	Öğrenci Ürün Dosyası (Portfolyo)	2	2	5	2	3	2	2
	Tartışma	-	-	-	2	-	-	-
	Toplam	3	4	5	4	5	6	4

Tablo 16'da 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçlarının dağılımı verilmiştir. Tablo 16'ya göre 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 7 ünite bulunmaktadır. Tüm ünitelerin hazırlık aşamasında yer verilen sorular, öğrenme alanı içinde yer alan ve ünite sonu değerlendirmelerinde bulunan sorular kullanılan ölçme değerlendirme araçları bakımından incelenmiştir. 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerisinde toplam 460 soru bulunmaktadır. 460 sorunun 429

tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları kategorisinde, 31 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme kategorisinde yer almaktadır. 7 ünite içerisinde bulunan 460 sorunun geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 51 soru çoktan seçmeli test, 37 soru doğru - yanlış, 73 soru kısa-uzun cevaplı sorular, 250 soru konuyu pekiştirmek amacı öğrenme alanı içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 11 soru öğrenme alanı içinde işlenen konuya ilişkin olarak kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular, 5 soru öğrenme alanı içerisinde yer verilen tablo yorumu, 2 soru öğrenme alanı içinde verilen harita yorumlama sorusu şeklindedir. 7 ünite içerisinde bulunan alternatif ölçme ve değerlendirme sorularının dağılımı ise şu şekildedir; 11 performans değerlendirme, 18 soru öğrenci ürün dosyası (portfolyo), 2 adet de tartışma sorusu bulunmaktadır. 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerisinde bulunan 460 sorunun ünite içerisinde ölçme değerlendirme araçları bakımından dağılımına ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır;

1.Ünite içerisinde bulunan 48 sorunun 45 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 3 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları kategorisinde yer almıştır. 45 sorunun geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 6 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru-yanlış yerleştirimi, 11 soru kısa-uzun cevaplı açıklama sorusu, 19 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 4 öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik soru olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 1 performans ödevi değerlendirme, 2 soru portfolyo (öğrenci ürün dosyası) olarak sunulmuştur.

Bir konuda farklı kişilerin görüşlerini açıklamaları nevin aösterqesi olabilir?

Şekil 20. 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite içerisinde örnek soru. Genç, E., Polat, M. M., Kaya, N., Azer, H., Koyuncu, M. & Özcan, A. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler 7.Sınıf.Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Şekil 20'de görülen "İletişim Ve İnsan İlişkileri" ünitesinin öğrenme alanı içerisinde yer alan bu soru geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin ya da görsellerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme sorusu şeklinde değerlendirilmiştir.

▲ Mustafa Kemal Atatürk, 24 Ocak 1933 günü uğradığı Kütahya istasyonunda, bir vatandaşın uzattığı dilekçesiyi dikkatle okuyor.

▲ Atatürk dilekçeyi okuduktan sonra vatandaşı yanına çağırıp, sorun konusunda ayrıntılı bilgi alıyor.

Yukarıdaki fotoğraflar Atatürk'ün yurt gezilerinin nedenlerine ilişkin nasıl bir ipucu vermektedir?

Şekil 21. 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite içerisinde örnek soru. Genç, E., Polat, M. M., Kaya, N., Azer, H., Koyuncu, M. & Özcan, A. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler 7.Sınıf.Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Şekil 21'de görülen "İletişim Ve İnsan İlişkileri" ünitesinin öğrenme alanı içerisinde yer alan bu soru geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik soru olarak değerlendirilmiştir. Buradaki örnek soru kitabın genelinde kullanılan fotoğraflardan hareketle cevap isteyen soruları temsil etmektedir. Öğrencilerin görsellerden yararlanarak düşünceleri öğrenilmek istenmiştir.

2. Ünite içerisinde bulunan 51 sorunun 47 sorusu geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde, 4 sorusu ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 47 sorunun geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; ; 5 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru - yanlış yerleştirimi, 12 soru kısa - uzun cevaplı açıklama sorusu, 20 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 1 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik soru, 2 soru öğrenme alanı içinde verilen harita yorumlanması, 2 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik sorular olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 2 performans ödevi değerlendirme, 2 soru portfolyo (öğrenci ürün dosyası) olarak sunulmuştur.

EREĞLİ

Nüfus :159808
Yüzölçümü : 972 km²

İlçede 15 ağır sanayi kuruluşu vardır. Karadeniz Ereğli müzesinde 3000'i aşkın arkeolojik eser sergilenmektedir. İlçenin %56'sı ormanlarla kaplıdır.

80 km'lik kıyısı boyunca yükleme ve boşaltma yapılan limanları ve tersaneleri vardır.

İlçe merkezinde nüfus gündüz saatlerinde 100 bini aşmaktadır. Bunun nedeni ne olabilir?

Şekil 22. 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite içerisinden örnek soru. Genç, E., Polat, M. M., Kaya, N., Azer, H., Koyuncu, M. & Özcan, A. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler 7.Sınıf.Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Şekil 22'de görülen "Ülkemizde Nüfus" ünitesinin öğrenme alanı içerisinde yer alan bu soru geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları olarak değerlendirilmiştir. Bu örnek soru kitabın genelinde

yer verilen metin veya görsellere ilişkin cevap isteyen soruları temsil etmektedir. Öğrencilerin verilen bilgiler veya görsellerden yararlanarak düşünceleri öğrenilmek istenmiştir.

3. Ünite içerisinde bulunan 123 sorunun 118 sorusu geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde, 5 sorusu ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 128 sorunun geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 13 soru çoktan seçmeli test, 7 soru doğru - yanlış yerleştirimi, 8 soru kısa - uzun cevaplı açıklama sorusu, 86 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 4 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 5 soru portfolyo (öğrenci ürün dosyası) olarak sunulmuştur.

4. Ünite içerisinde bulunan 60 sorunun 56 sorusu geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde, 4 sorusu ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 56 sorunun geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 5 soru çoktan seçmeli test, 6 soru doğru - yanlış yerleştirimi, 12 soru kısa - uzun cevaplı soru, , 28 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 2 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik soru, 3 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik sorular olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 2 soru portfolyo (öğrenci ürün dosyası), 2 soru ise tartışma sorusu olarak sunulmuştur.

5. Ünite içerisinde bulunan 60 sorunun 55 sorusu geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde, 5 sorusu ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 55 sorunun geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 7 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru - yanlış yerleştirimi, 9 soru kısa - uzun cevaplı soru, , 34 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 2 soru performans ödevi değerlendirme, 3 soru portfolyo (öğrenci ürün dosyası) olarak sunulmuştur.

6. Ünite içerisinde bulunan 53 sorunun 47 sorusu geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde, 6 sorusu ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 47 sorunun geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu

şekildedir; 8 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru - yanlış yerleştirimi, 7 soru kısa - uzun cevaplı soru, , 27 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 4 soru performans ödevi değerlendirme, 2 soru portfolyo (öğrenci ürün dosyası) olarak sunulmuştur.

7. Ünite içerisinde bulunan 65 sorunun 61 sorusu geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde, 4 sorusu ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 61 sorunun geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 7 soru çoktan seçmeli test, 4 soru doğru - yanlış yerleştirimi, 14 soru kısa - uzun cevaplı soru, , 36 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 2 soru performans ödevi değerlendirme, 2 soru portfolyo (öğrenci ürün dosyası) olarak sunulmuştur.

ÜNİTE DEĞERLENDİRMESİ

Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına 'D' , yanlış olanların başına 'Y' harfi yazınız. Yanlış olan cümlelerin doğrularını yazınız.

- () 1) Tımarlı Sipahilerin görevi yalnızca tarım alanındaki üretimi devam ettirmektir.
.....
- () 2) Coğrafi keşifler, mevcut ticaret yollarının önemini azaltmıştır.
.....
- () 3) Sanayi İnkılabı, insan ve hayvan gücüne dayalı üretime geçiştir.
.....
- () 4) Vakıflar toplumda sosyal dayanışmayı sağlayan kuruluşlardır.
.....
- () 5) Osmanlı Devleti'nde medreselerden mezun olanların hepsi saray hizmetinde görev alırlardı.
.....
- () 6) Bireylerin meslek seçiminde yakınlarının istekleri kendi ilgi ve yeteneklerinden daha önemlidir.
.....

Şekil 23. 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 4.ünite sonu değerlendirmelerinden örnek sorular. Genç, E., Polat, M. M., Kaya, N., Azer, H., Koyuncu, M. & Özcan, A. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler 7.Sınıf.Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Şekil 23'te görülen "Ekonomi Ve Sosyal Hayat" ünitesinin değerlendirme bölümünde yer alan bu sorular geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından doğru - yanlış soruları kategorisinde yer almaktadır.

2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde her ünitenin başında "Üniteye Hazırlık" bölümü bulunmaktadır. Bu bölümde öğrencilere öğrenecekleri konulara ön hazırlık yapmaları için genellikle araştırma ödevleri verilmiştir. Öğrenme alanlarında bulunan sorular genellikle verilen okuma parçası, görseller, tablolar veya haritaların

yorumlanması ve konuyu pekiştirmek amacıyla öğrencileri aktif tutmaya yönelik sorulardır. Konuya ilişkin öğrencilerin kendi yaşantılarından örnekler vermesinin sağlanması istenmiştir. Ünite sonunda yer alan soruların ise genellikle öğrencinin ünite içinde yer alan konuları öğrenip öğrenmediklerini kontrol eden bilgi odaklı sorular olduğu tespit edilmiştir.

4.2.4. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın sekizinci alt problemi "2006 yılı 5.sınıf, 2006 yılı 6.sınıf ve 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitapları içlerinde yer alan ünite sonu değerlendirme sorularının Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisine göre dağılımı nasıldır? şeklinde ifade edilmiş olup bu alt probleme ilişkin veriler Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17 2005 Yılı Öğretim Programına Göre Hazırlanan Sosyal Bilgiler 5, 6 ve 7.Sınıf Ders Kitaplarının Ünite Sonu Değerlendirme Bölümünde Yer Alan Soruların Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisine Göre Dağılımı

Bilişsel Düzey Basamakları	2006 Yılı 5.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı		2006 Yılı 6.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı		2006 Yılı 7.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı	
	Soru Sayısı	Yüzdesi (%)	Soru Sayısı	Yüzdesi (%)	Soru Sayısı	Yüzdesi (%)
Hatırlama Düzeyi	43	%34,12	14	%12,28	7	%6,79
Anlama Düzeyi	28	%22,22	52	%45,61	16	%15,53
Uygulama Düzeyi	23	%18,25	15	%13,15	39	%37,86
Çözümleme Düzeyi	27	%21,42	12	%10,52	22	%21,35
Değerlendirme Düzeyi	1	%0,79	13	%11,40	16	%15,53
Yaratma Düzeyi	4	%3,17	8	%7,01	3	%2,91
Toplam Soru Sayısı	126		114		103	

2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde toplam 8 ünite bulunmaktadır. Bu 8 ünitenin sonunda yer alan 126 ünite değerlendirme soruları Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisine göre incelenmiştir. 126 sorunun 43 sorusu %34,12'lik oranla hatırlama, 28 sorusu %22,22'lik oranla anlama, 23 sorusu %18,25'lik oranla uygulama, 27 sorusu %21,42'lik oranla çözümleme, 1 sorusu %0,79'luk oranla değerlendirme, 4 sorusu ise %3,17'lik oranla yaratma düzeyindedir. Soru sayıları dikkate alındığında Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisine göre hatırlama, anlama, uygulama düzeylerinde yani daha çok alt düzey bilgi ölçen düzeydeki sorulara ağırlık verildiği görülmüştür. Üst düzey becerilerden değerlendirme ve yaratma düzeyindeki soruların oranının yüzdelik dağılıma göre oldukça az olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda örnek sorular verilmiştir.

II. BOŞLUK DOLDURMA

Bir öğrenci olarak sahip olduğunuz haklar ve sorumluluklardan bazıları aşağıda verilmiştir. Bunlardan hangilerinin hak hangilerinin sorumluluk olduğunu karşılıklarına yazınız.

1. Her gün okula gitmek.....
2. Okuldaki spor tesislerinden faydalanmak.....
3. Ödevlerini zamanında yapmak.....
4. Okul eşyalarını korumak.....
5. Gerektiğinde labaratuvardaki araçları kullanmak.....
6. Okulda eğitim ve öğrenim görmek.....

Şekil 24. 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite sonu değerlendirme sorularından örnekler. Karagöz, D., Tekerek, M., Kaya, N., Azer, H., Alıç, M. D., Yılbat, B., Koyuncu, M., & Ulusoy, K. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5.sınıf. Ankara: Saray.

Yukarıdaki şekilde 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 3.ünite değerlendirme sorularından örnekler görülmektedir. Görmekte olduğumuz sorular Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde uygulama düzeyine örnektir. Öğrenciden cümlelerin karşısına öğrendiği bilgiyi uygulaması, icra etmesi istenmiştir.

IV. DÜŞÜN VE YAZ

1. Yeni Türk alfabesinin ne gibi faydaları olmuştur? Yazınız.

Şekil 25. 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek soru. Karagöz, D., Tekerek, M., Kaya, N., Azer, H., Alıç, M. D., Yılbat, B., Koyuncu, M., & Ulusoy, K. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5.sınıf. Ankara: Saray.

Yukarıdaki şekilde 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 2.ünite değerlendirme sorularından örnek görülmektedir. Görmekte olduğumuz soru Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde değerlendirme düzeyine örnektir. Öğrencinin eski alfabeyi gözden geçirerek Yeni Türk alfabesinin sağladığı faydaları değerlendirmesi amaçlanmıştır.

II. BOŞLUK DOLDURMA

Aşağıdaki kutucuklar içerisinde verilen sözcükleri cümledeki uygun olan boşluklara yerleştiriniz.

1. İnsanların çeşitli kaynakları işleyerek ürünler elde etmesine denir.

2. Bir ülkenin dış ülkelere ürünlerini satmasına denir.

3. Devletler tarafından çıkarılan üzerinde değeri yazılı olan, kâğıt veya madenden yapılmış alışveriş aracına denir.

4. Kazanç amacıyla her türlü mal ve hizmetin alınıp satılmasına denir.

5. İnsanların dinlenmek, eğlenmek ve gezmek için yaptıkları geziler ve bu gezilerin doğurduğu ekonomik etkinliğe denir.

tarım

ticaret

para

üretim

turizm

ihracat

Şekil 26. 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 4.ünite sonu değerlendirme sorularından örnekler. Karagöz, D., Tekerek, M., Kaya, N., Azer, H., Alıç, M. D., Yılbat, B., Koyuncu, M., & Ulusoy, K. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5.sınıf. Ankara: Saray.

Yukarıdaki şekilde 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 4.ünite değerlendirme sorularından örnekler görülmektedir. Görmekte olduğumuz sorular Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde hatırlama düzeyine örnektir. "Ürettiklerimiz" ünitesindeki kavram bilgisini hatırlayıp boşlukların doldurulması istenmiştir.

2. Bir gemi yolculuğu sırasında 10 kişiyle birlikte ıssız bir adaya çıkmak zorunda kaldınız. Adada huzurlu yaşamak için bir takım yasalara ihtiyacınız var. Bu yasaları siz hazırlayaaksınız. Yasalarda en çok hangi konulara değinirdiniz?

Şekil 27. 2006 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 7.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek soru. Karagöz, D., Tekerek, M., Kaya, N., Azer, H., Alıç, M. D., Yılbat, B., Koyuncu, M., & Ulusoy, K. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5.sınıf. Ankara: Saray.

Yukarıdaki şekilde 1999 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 7.ünite değerlendirme sorularından örnekler görülmektedir. Görmekte olduğumuz soru Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde yaratma düzeyine örnektir. Öğrencinin "Bir Ülke Bir Bayrak" ünitesinde öğrendiklerinden yola çıkarak adada uygulanacak yeni bir yasa planlaması istenmiştir.

2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde toplam 6 ünite bulunmaktadır. Bu 6 ünitenin sonunda yer alan 114 ünite değerlendirme soruları Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisine göre incelenmiştir. 114 sorunun 14 sorusu %12,28'lik oranla hatırlama, 52 sorusu %45,61'lik oranla anlama, 15 sorusu %13,15'lik oranla uygulama, 12 sorusu %10,52'lik oranla çözümleme, 13 sorusu %11,40'lık oranla değerlendirme, 8 sorusu ise %7,01'lik oranla yaratma düzeyindedir. Soru sayıları dikkate alındığında Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisine göre hatırlama, anlama, uygulama düzeylerinde yani daha çok alt düzey bilgi ölçen düzeydeki sorulara ağırlık verildiği görülmüştür. Üst düzey becerilerden çözümleme, değerlendirme ve yaratma düzeyindeki soruların oranının alt düzey becerileri ölçen sorulara göre daha az olduğu tespit edilmiştir.

- 5. Türkiye'de Akdeniz kıyıları, kar yağışının en az görüldüğü yerdir? Aşağıdakilerden hangisi bu duruma yol açan etmenlerden biridir?**
- A) Yer şekillerinin dağlık ve engebeli olması
 - B) Ortalama yükseltinin fazla olması
 - C) Ekvator'a yakın olması
 - D) Akdeniz kıyılarının Asya kıtasında yer alması

Şekil 28. 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek soru. Genç, E., Polat, M. M., Başol, S. Kaya, N., Azer, H., Gökçe, S., Koyuncu, M., Gök, A. Yıldız, A., Yılmaz, D. & Özcan, A. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. Ankara: Milsan.

Yukarıdaki şekilde 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 2.ünite değerlendirme sorularından bir örnek görülmektedir. Görmekte olduğumuz soru Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde analiz düzeyine örnektir. Öğrencinin kar yağışının en az görüldüğü yeri diğer bilgilerinden ayırıştırıp analiz edip yol açan etmeni bulması istenmiştir.

ÜNİTE DEĞERLENDİRMESİ

Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına 'D' , yanlış olanların başına 'Y' harfi yazınız. Yanlış olan cümlelerin doğrularını yazınız.

- () 1. Petrol ve doğal gaz önemli ihraç ürünlerimizdendir.
.....
- () 2. Ticaret, turizm ve ulaşım, hizmet sektöründeki faaliyetlerdir.
.....
- () 3. Ülkemizin en büyük yatırım projesi GAP'tır.
.....
- () 4. Mesleğimizde başarılı olabilmek için mesleğimizin gerektirdiği eğitimi almamız gerekir.
.....
- () 5. Ülkemizde herkesten aynı oranda vergi alınır.
.....

Şekil 29. 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 3.ünite değerlendirme sorularından örnek sorular. Genç, E., Polat, M. M., Başol, S. Kaya, N., Azer, H., Gökçe, S., Koyuncu, M., Gök, A. Yıldız, A., Yılmaz, D. & Özcan, A. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. Ankara: Milsan.

Yukarıdaki şekilde 2006 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 3.ünite değerlendirme sorularından bir örnek görülmektedir. Görmekte olduğumuz soru Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde uygulama düzeyine örnektir. Öğrencinin verilen cümlelerin doğru mu ya da yanlış mı olduğunun ayırt edip yanlış ise doğru olanı yazması, yani öğrendiği bilgileri icra etmesi, kullanması istenmiştir.

2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde toplam 7 ünite bulunmaktadır. Bu 7 ünitenin sonunda yer alan 103 ünite değerlendirme sorusu Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisine göre incelenmiştir. 103 sorunun 7 sorusu %6,79'luk oranla hatırlama, 16 sorusu %15,53'lük oranla anlama, 39 sorusu %37,86'luk oranla uygulama, 22 sorusu %21,35'lik oranla çözümleme, 16 sorusu %15,53'lük oranla değerlendirme, 3 sorusu ise %2,91'lik oranla yaratma düzeyindedir. Soru sayıları dikkate alındığında Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisine göre hatırlama, anlama, uygulama düzeylerinde yani daha çok alt düzey bilgi ölçen düzeydeki sorulara ağırlık verildiği görülmüştür. Özellikle uygulama düzeyindeki sorular daha çok orana sahiptir. Üst düzey becerilerden yaratma düzeyindeki soruların çözümleme, değerlendirme düzeylerine göre daha az olduğu tespit edilmiştir.

2) Yazıyı ilk bulan uygarlık aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sümerler

B) Hititler

D) Uygurlar

D) Lidyalılar

Şekil 30. 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite değerlendirmelerinden örnek soru. Genç, E., Polat, M. M., Kaya, N., Azer, H., Koyuncu, M. & Özcan, A. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler 7.Sınıf.Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Yukarıdaki şekilde 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 5.ünite değerlendirme sorularından bir örnek görülmektedir. Görmekte olduğumuz soru Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde hatırlama düzeyine örnektir. Yazıyı bulan ilk uygarlık bilgisinin hatırlanması hedeflenmiştir.

Düşün ve yaz

Aşağıdaki soruların cevaplarını bir dosya kâğıdına yazarak öğrenci ürün dosyanıza koyun.

1) Çevrenizde sık yaşanan iletişim sorunlarına üç örnek veriniz. Bu sorunların çözümü için siz neler önerirsiniz? Neden?

2) Kurtuluş Savaşı'nda bugünkü haberleşme teknolojisine sahip bir komutansınız. Hangi haberleşme araçlarını niçin kullanırdınız? Kurtuluş Savaşı'nın sonuçlarını bu şartları değerlendirerek tahmin ediniz.

Şekil 31. 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite değerlendirme sorularından örnekler. Genç, E., Polat, M. M., Kaya, N., Azer, H., Koyuncu, M. & Özcan, A. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler 7.Sınıf.Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Yukarıdaki şekilde 2006 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 1.ünite değerlendirme sorularından bir örnek görülmektedir. Görmekte olduğumuz 1. soru örneklendirme, açıklama ve yorumlama istemesinden dolayı Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde anlama düzeyine, 2.soru ise haberleşme araçlarının öncesini ve günümüzdekini karşılaştırıp öğrencinin değerlendirme yapmasını istemesinden dolayı değerlendirme düzeyine örnektir.

4.3. 2018 Yılı 5. Sınıf, 6.Sınıf ve 7.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitapları İçinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları Bakımından İncelenmesi ve Ünite Sonu Değerlendirme Soruların Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisine Göre Dağılımı

4.3.1. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci alt problemi "2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları nelerdir?" şeklinde ifade edilmiş olup bu alt probleme ilişkin veriler Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18

2018 Yılı 5.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları

	Ölçme Değerlendirme Teknikleri	2018 Yılı 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Üniteler						
		1. Ünite	2. Ünite	3. Ünite	4. Ünite	5. Ünite	6. Ünite	7. Ünite
GELENEKSEL ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	ALT BASAMAKLAR	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı
	Çoktan Seçmeli Test	5	10	11	10	10	11	6
	Doğru Yanlış Soruları	8	8	8	7	7	8	8
	Eşleştirme Soruları	-	30	16	10	-	8	-
	Tamamlama Soruları	8	8	8	7	8	8	8
	Kısa-Uzun Cevaplı Açıklamalar	10	15	14	17	17	13	21
	Konuyu Pekiştirmek Amacı İle Öğrenme Alanları İçinde Yer Alan Metinlerin Başında Veya Sonunda Kullanılan Sınıf İçi Tartışma Ve Pekiştirme Soruları	15	3	5	7	12	5	3
	Öğrenme Alanı İçinde Yer Verilen Tablolara Yönelik Sorular	1	3	2	-	3	-	-
	Öğrenme Alanı İçinde Yer Verilen Haritalar Veya Grafiklere Yönelik Sorular	-	-	6	-	-	-	-
	Öğrenme Alanı İçinde Kullanılan Fotoğrafların Yorumlanmasına Yönelik Sorular	-	-	-	-	1	-	-
	Şiir, Kompozisyon, Dilekçe, Metin Oluşturma	-	-	-	-	-	2	1
	Toplam	47	77	70	58	58	55	47
ALTERNATİF ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	Performans Değerlendirme	2	11	5	2	3	4	2
	Kavram Haritaları	1	-	-	-	-	-	-
	Yapılandırılmış Grid	-	-	-	1	-	-	-
	Proje	-	-	-	-	1	-	-
	Görüşme	-	-	-	-	-	1	-
	Anlam Çözümleme Tablosu	1	-	2	1	-	-	-
	Tartışma	-	-	-	-	-	-	1
	Toplam	4	11	7	3	4	5	3

Tablo 18'de 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçlarının dağılımı verilmiştir. Tablo 18'e göre 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 7 ünite bulunmaktadır. Tüm ünitelerin hazırlık aşamasında yer verilen sorular, öğrenme alanı içinde yer alan ve ünite sonu değerlendirmelerinde bulunan sorular kullanılan ölçme değerlendirme araçları bakımından incelenmiştir. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerisinde toplam 450 soru bulunmaktadır. 450 sorunun 412

sorusu geleneksel ölçme değerlendirme araçları kategorisinde, 38 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme kategorisinde yer almaktadır. 7 ünite içerisinde bulunan 412 sorunun geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 63 soru çoktan seçmeli test, 54 soru doğru - yanlış, 55 soru tamamlama (boşluk doldurma) sorusu, 70 soru eşleştirme sorusu, 107 soru kısa-uzun cevaplı sorular, 50 soru konuyu pekiştirmek amacı öğrenme alanı içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 1 soru öğrenme alanı içinde işlenilen konuya ilişkin olarak kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular, 9 soru öğrenme alanı içerisinde yer verilen tablo yorumu, 6 soru öğrenme alanı içinde verilen harita yorumlama sorusu, 3 şiir, kompozisyon, dilekçe, metin oluşturmaya yönelik ölçme değerlendirme aracına yer verilmiştir. 7 ünite içerisinde bulunan 38 sorunun alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içindeki dağılımı ise şu şekildedir; 29 performans değerlendirme, 1 soru kavram haritası, 1 soru yapılandırılmış grid, 1 soru proje, 1 soru görüşme, 4 soru anlam çözümleme tablosu, 1 tane de tartışma sorusu bulunmaktadır. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerisinde bulunan 449 sorunun ünite içerisinde ölçme değerlendirme araçları bakımından dağılımına ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır;

1. Ünite içerisinde toplam 51 soru bulunmaktadır. 51 sorunun 47 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 4 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 47 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 5 soru çoktan seçmeli test, 8 soru doğru - yanlış, 8 soru boşluk doldurma - tamamlama, 10 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 15 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 1 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik sorular olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 2 performans ödevi değerlendirme, 1 tane kavram haritası, 1 tane de anlam çözümleme tablosu ölçme değerlendirme aracı olarak sunulmuştur.

Ç. Aşağıdaki tabloda verilen durumların hak mı yoksa sorumluluk mu olduğunu örnekteki gibi işaretleyiniz.

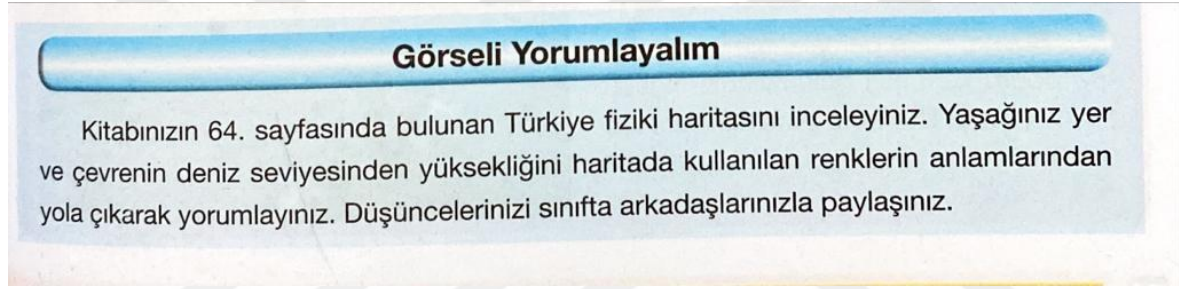
	Durum	Hak	Görev ve sorumluluk
1.	Okul eşyalarını korumak, onlara zarar vermemek		✓
2.	Hastanede tedavi olmak		
3.	Planlı ve düzenli çalışmak		
4.	Düşüncelerini özgürce ifade etmek		
5.	Okul çantasını akşamdan hazırlamak		
6.	Beslenme ihtiyacını karşılamak		
7.	Okulda eğitim görmek		
8.	Başkalarının hakkına saygı duymak		
9.	Barınma ihtiyacını karşılamak		
10.	Oyun oynarken kurallara uymak		

Şekil 32. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite içerisinde örnek soru. Şahin, E. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5.Sınıf. Ankara: Anadol.

Şekil 32'de görülen "Birey ve Toplum" ünitesinin ünite değerlendirme çalışmalarında yer alan bu soru alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından anlam çözümleme tablosuna örnektir.

2. Ünite içerisinde toplam 88 soru bulunmaktadır. 88 sorunun 77 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 11 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 77 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 10 soru çoktan seçmeli test, 8 soru doğru - yanlış, 8 soru boşluk doldurma - tamamlama, 30 soru eşleştirme, 15 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 3 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 3 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik sorular olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 11 performans ödevi ölçme değerlendirme aracı olarak sunulmuştur.

3. Ünite içerisinde toplam 77 soru bulunmaktadır. 77 sorunun 70 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 7 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 70 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 11 soru çoktan seçmeli test, 8 soru doğru - yanlış, 8 soru boşluk doldurma - tamamlama, 16 soru eşleştirme, 14 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 5 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 2 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik sorular, 6 öğrenme alanı içinde yer verilen haritalar veya grafiklere yönelik sorular olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 5 performans ödevi, 2 tane de anlam çözümleme tablosu ölçme değerlendirme aracı olarak sunulmuştur.

Şekil 33. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 3.ünite içerisinden örnek soru. Şahin, E. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5.Sınıf. Ankara: Anadol.

Şekil 33'te görülen "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" ünitesindeki bu soru geleneksel ölçme ve değerlendirme kategorisine dahil ettiğimiz öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik bir sorudur.

4. Ünite içerisinde toplam 62 soru bulunmaktadır. 61 sorunun 58 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 4 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 58 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 10 soru çoktan seçmeli test, 7 soru doğru - yanlış, 7 soru boşluk doldurma - tamamlama, 10 soru eşleştirme, 17 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 7 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 2 tane performans ödevi, 1 tane anlam çözümleme tablosu, 1 tane de yapılandırılmış grid ölçme ve değerlendirme aracı olarak sunulmuştur.

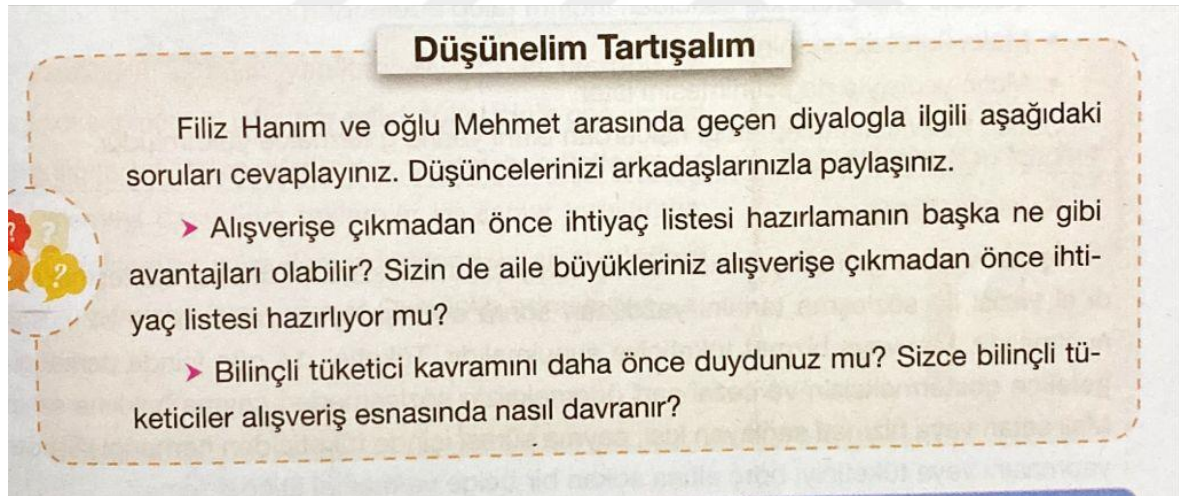
- C.** Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu aşağıdaki tabloda belirtiniz.

	Teknoloji Kullanımının Sosyalleşme ve Toplumsal İlişkiler Üzerindeki Etkisi	Olumlu	Olumsuz
1.	Teknolojiyi kontrollü kullanmayan insanlar teknoloji bağımlısı hâline gelebilmektedir.		✓
2.	Sağlık alanında kullanılan teknolojik cihazlar sayesinde hastalıklar kısa sürede teşhis ve tedavi edilebilmektedir.		
3.	Sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımlar insanlarda şiddet ve saldırganlık duyguları uyandırabilmektedir.		
4.	Cep telefonları sayesinde uzakta olan kişilerle konuşabilmekteyiz.		
5.	İnsanlar yaşadıkları sıkıntıları yetkili mercilere rahatça iletebilmektedir.		
6.	Bilinçsiz teknoloji kullanımı yüzünden insanlar arasında yüz yüze iletişim azalmaktadır.		
7.	Veliler okula gitmeden öğrenci notları hakkında bilgi sahibi olabilmektedir.		
8.	Sosyal medya hesaplarını sık sık kontrol eden bir öğrencinin ders çalışma verimi azalmaktadır.		
9.	Yardım kampanyalarına insanlar medya aracılığıyla daha rahat katılmaktadır.		
10.	Günümüzde insanlar bilgiye daha kolay ulaşmaktadır.		

Şekil 34. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 4.ünite içerisinden örnek soru. Şahin, E. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5.Sınıf. Ankara: Anadol.

Şekil 34'te görülen "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ünitesinin ünite değerlendirme çalışmalarında yer alan bu soru alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından anlam çözümleme tablosuna örnektir.

5. Ünite içerisinde toplam 62 soru bulunmaktadır. 62 sorunun 58 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 4 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 58 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 10 soru çoktan seçmeli test, 7 soru doğru - yanlış, 8 soru boşluk doldurma - tamamlama, 17 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 12 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 1 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak, 3 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik sorular olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 3 tane performans ödevi, 1 tane de proje hazırlama ödevi ölçme ve değerlendirme aracı olarak sunulmuştur.

Şekil 35. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite içerisinde örnek soru. Şahin, E. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5.Sınıf. Ankara: Anadol.

Şekil 35'te görülen "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu soru geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarına dahil ettiğimiz konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme sorularına örnektir.

6. Ünite içerisinde toplam 60 soru bulunmaktadır. 60 sorunun 55 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 5 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 55 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları

içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 11 soru çoktan seçmeli test, 8 soru doğru - yanlış, 8 soru boşluk doldurma - tamamlama, 8 eşleştirme, 13 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 5 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 2 şiir, kompozisyon, dilekçe, metin oluşturmaya yönelik ölçme değerlendirme aracına yer verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 4 tane performans ödevi, 1 tane de görüşme/röportaj yapma ödevi ölçme ve değerlendirme aracı olarak sunulmuştur.

C. Temel hak ve özgürlüklerimizle ilgili eşleştirmeleri, aşağıda verilen kutucuklara yazınız.

1. Kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

a.

Sağlık hakkı

2. Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.

b.

Konut dokunulmazlığı hakkı

3. Kimsenin konutuna dokunulamaz.

c.

Düşünce ve kanaat özgürlüğü

4. Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma hakkına sahiptir.

ç.

Eğitim ve öğretim hakkı

5. Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.

d.

Yaşama hakkı

6. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz.

e.

Din ve vicdan özgürlüğü

7. Herkes haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

f.

Özel hayatın gizliliği hakkı

8. Kimse ibadete, dinî ayin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz.

g.

Haberleşme özgürlüğü

1	2	3	4	5	6	7	8

Şekil 36. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 6.ünite içerisinde örnek soru. Şahin, E. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5.Sınıf. Ankara: Anadol.

Şekil 36'da görülen "Etkin Vatandaşlık" ünitesinin ünite değerlendirme çalışmalarında yer alan bu soru geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından eşleştirme sorusuna örnektir.

7. Ünite içerisinde toplam 50 soru bulunmaktadır. 50 sorunun 47 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 3 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 47 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 6 soru çoktan seçmeli test, 8 soru doğru - yanlış, 8 soru boşluk doldurma - tamamlama, 21 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 3 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 1 şiir, kompozisyon, dilekçe, metin oluşturmaya yönelik ölçme değerlendirme aracına yer verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 2 tane performans ödevi, 1 tane de tartışma ölçme ve değerlendirme aracı olarak sunulmuştur

4.3.2. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın onuncu alt problemi "2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları nelerdir?" şeklinde ifade edilmiş olup bu alt probleme ilişkin veriler Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19

2018 Yılı 6.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları

	Ölçme Değerlendirme Teknikleri	2018 Yılı 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Üniteler						
		1. Ünite	2. Ünite	3. Ünite	4. Ünite	5. Ünite	6. Ünite	7. Ünite
GELENEKSEL ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	ALT BASAMAKLAR	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı
	Çoktan Seçmeli Test	5	5	5	5	5	5	5
	Doğru Yanlış Soruları	5	5	5	5	5	5	5
	Eşleştirme Soruları	-	1	9	-	-	-	-
	Tamamlama Soruları	11	15	5	5	5	14	5
	Kısa-Uzun Cevaplı Açıklamalar	7	18	3	4	8	10	8
	Konuyu Pekiştirmek Amacı İle Öğrenme Alanları İçinde Yer Alan Metinlerin Başında Veya Sonunda Kullanılan Sınıf İçi Tartışma Ve Pekiştirme Soruları	27	49	9	28	28	25	15
	Öğrenme Alanı İçinde Kullanılan Fotoğrafların Yorumlanmasına Yönelik Sorular	3	1	1	6	3	4	3
	Öğrenme Alanı İçinde Yer Verilen Tablolara Yönelik Sorular	3	4	1	1	7	2	3
	Öğrenme Alanı İçinde Yer Verilen Haritalar Veya Grafiklere Yönelik Sorular	-	1	33	-	1	-	-
	Şiir, Kompozisyon, Dilekçe, Metin Oluşturma	-	-	-	-	1	-	-
	Toplam	61	99	71	54	63	65	44
ALTERNATİF ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	Performans Değerlendirme	3	2	1	5	2	-	1
	Kavram Haritası	2	-	1	-	-	1	-
	Yapılandırılmış Grid	1	2	-	-	2	-	-
	Diyagram	-	-	-	-	-	1	-
	Anlam Çözümleme Tablosu	-	1	-	-	5	3	-
	Bulmaca	-	2	-	-	-	-	-
	Zihin Haritası	1	1	1	1	1	1	1
	Toplam	7	8	3	6	10	6	2

Tablo 19'da 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçlarının dağılımı verilmiştir. Tablo 19'a göre 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 7 ünite bulunmaktadır. Tüm ünitelerin hazırlık aşamasında yer verilen sorular, öğrenme alanı içinde yer alan ve ünite sonu değerlendirmelerinde bulunan sorular kullanılan ölçme değerlendirme araçları bakımından incelenmiştir. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerisinde toplam 499 soru bulunmaktadır. 499 sorunun 457

tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları kategorisinde, 42 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme kategorisinde yer almaktadır. 7 ünite içerisinde bulunan 457 sorunun geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 35 soru çoktan seçmeli test, 35 soru doğru - yanlış, 10 soru eşleştirme, 60 soru tamamlama/boşluk doldurma, 58 soru kısa-uzun cevaplı sorular, 181 soru konuyu pekiştirmek amacı öğrenme alanı içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 21 soru öğrenme alanı içinde işlenilen konuya ilişkin olarak kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular, 21 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik sorular, 35 soru öğrenme alanı içinde yer verilen haritalar veya grafiklere yönelik sorular, 1 şiir, kompozisyon, dilekçe, metin oluşturma şeklindedir. 7 ünite içerisinde bulunan 42 tane alternatif ölçme ve değerlendirme sorularının dağılımı ise şu şekildedir; 14 performans değerlendirme, 4 kavram haritası, 5 yapılandırılmış grid, 1 diyagram, 9 anlam çözümleme tablosu, 7 zihin haritası, 2 bulmaca sorusu bulunmaktadır. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerisinde bulunan 499 sorunun ünite içerisinde ölçme değerlendirme araçları bakımından dağılımına ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır;

1. Ünite içerisinde toplam 68 soru bulunmaktadır. 68 sorunun 61 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 7 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 61 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 5 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru - yanlış, 11 soru boşluk doldurma - tamamlama, 7 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 27 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 3 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak, 3 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik sorular olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 3 performans ödevi değerlendirme, 2 kavram haritası, 1 yapılandırılmış grid, 1 zihin haritası olarak sunulmuştur.

Sıra Sizde Aşağıda numaralandırılmış ifadeleri ait oldukları kısmın karşısında yer alan kutulara yazınız.

Ön yargının sebepleridir.

Ön yargı çeşitleridir.

Ön yargının sonuçlarıdır.

1 Cinsiyet Ayrımcılığı	2 Farklılıklara Saygılı Olmamak	3 Toplumda Ayrışma
4 Empati Kurmamak	5 Toplumsal Çatışma	6 Kültür Farklılığı
7 Sosyoekonomik Yapı	8 Arkadaşlık İlişkilerinde Bozulma	9 Karşımızdaki Kişiyi Yeterince Tanımamak

Şekil 37. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite içerisinde örnek soru. Yılmaz, G. F., Bayraktar, H., Özden, M. K., Akpınar M. & Evin, Ö. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. İstanbul: Netbil.

Şekil 37'de görülen "Birey ve Toplum" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu soru alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından yapılandırılmış gride örnektir.

Aşağıdaki diyagramı inceleyiniz. Sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın sağlayacağı bireysel ve toplumsal katkıları boş kutucuklara yazınız.

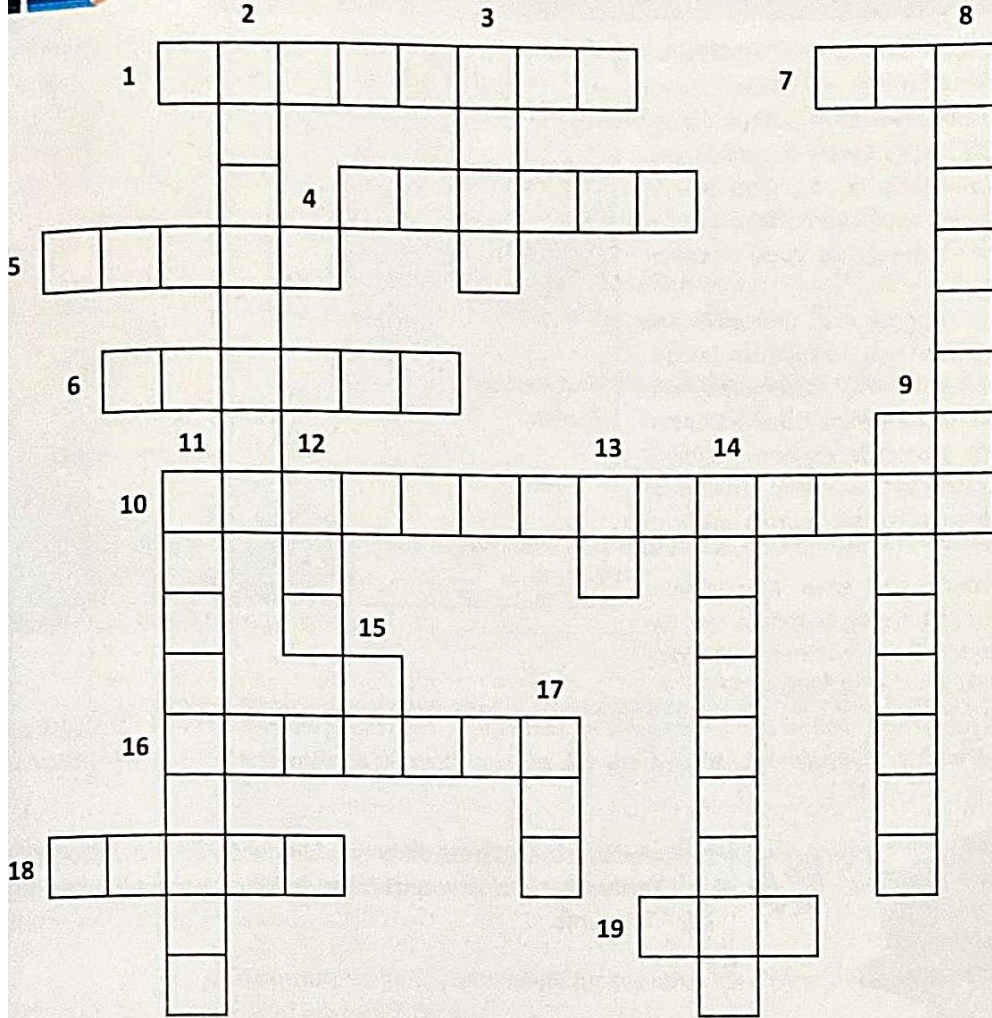
Şekil 38. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite içerisinden örnek soru. Yılmaz, G. F., Bayraktar, H., Özden, M. K., Akpınar M. & Evin, Ö. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. İstanbul: Netbil.

Şekil 38'de görülen "Birey ve Toplum" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu soru alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından kavram haritasına örnektir.

2. Ünite içerisinde toplam 107 soru bulunmaktadır. 107 sorunun 99 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 8 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 99 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 5 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru - yanlış, 15 soru boşluk doldurma - tamamlama, 1 eşleştirme, 18 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 49 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 1 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak, 4 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik sorular, 1 öğrenme alanı içinde yer verilen haritalar veya grafiklere yönelik soru olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 2 performans değerlendirme, 2 yapılandırılmış grid, 1 anlam çözümleme tablosu, 2 bulmaca, 1 zihin haritası olarak sunulmuştur.

Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Önemli konularda kararlar alınan, kağanın, hatunun ve önemli devlet adamlarının katıldığı meclis
2. Yerleşik hayata geçen ilk Türk devleti
3. İlk Türk devletlerinin yönetiminde etkili olan yazısız hukuk kuralları
4. Eski Türklerde ölülerin gömüldüğü mezarlar
5. İlk Türk devletlerinde kağanın eşinin ünvanı
6. Orta Asya Türklerinde ölen kişinin hayatta iken öldürdüğü düşman sayısı kadar dikilen taştan heykeller
7. Uyurlara ait destan
8. Çinlilerin Asya Hunlarının akınlarını durdurabilmek amacıyla yaptığı yapı
9. Türklerin ilk ana yurdu
10. Türk edebiyatının bilinen ilk yazılı eserleri

11. Asya Hun Devleti'ne ait olan ve Mete Han'ın hayatını anlatan destanın adı
12. Tarihte bilinen ilk Türk devleti
13. Eski Türklerde boylar birliğinin oluşturduğu yapı
14. Kök Türklerin ilk dönemlerini anlatan destanın adı
15. Türklerin savaşlarda hızlı hareket etmelerini sağlayan unsur
16. Tarihte Türk adıyla kurulan ilk devlet
17. İlk Türk devletlerinde tanrının hükümdar olacak kişiye verdiği inanan yetki
18. İslamiyet'ten önceki ilk Türk devletlerinde devleti yönetenlere verilen isimlerden biri
19. İlk Türk devletlerinde devlet işlerinin görüldüğü yer

KÜLTÜR VE MİRAS 51

Şekil 39. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite içerisinden örnek soru. Yılmaz, G. F., Bayraktar, H., Özden, M. K., Akpınar M. & Evin, Ö. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. İstanbul: Netbil.

Şekil 39'da görülen "Kültür ve Miras" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu soru alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından bulmacaya örnektir.

Aşağıdaki ifadelerin hangi halife dönemine ait olduğunu örnekteki gibi uygun kutucuklara yazınız.

Sıra Sizde

Hz. Ebubekir Dönemi :

Hz. Ömer Dönemi :

Hz. Osman Dönemi :

Hz. Ali Dönemi :

1 Devleti parçalanmaktan kurtarmıştır.	2 Devletin sınırları hızla genişlediğinden çeşitli alanlarda düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur.	3 Devlet merkezi Kufe'ye taşınmıştır.
4 Fetihler durmuştur.	5 Mushaf (Kur'an-ı Kerim) çoğaltmıştır.	6 Kur'an-ı Kerim'in kitap hâline getirilmesini sağlamıştır.
7 İlk halifedir.	8 Hicri takvim oluşturulmuştur.	9 İlk donanma kurulmuştur.

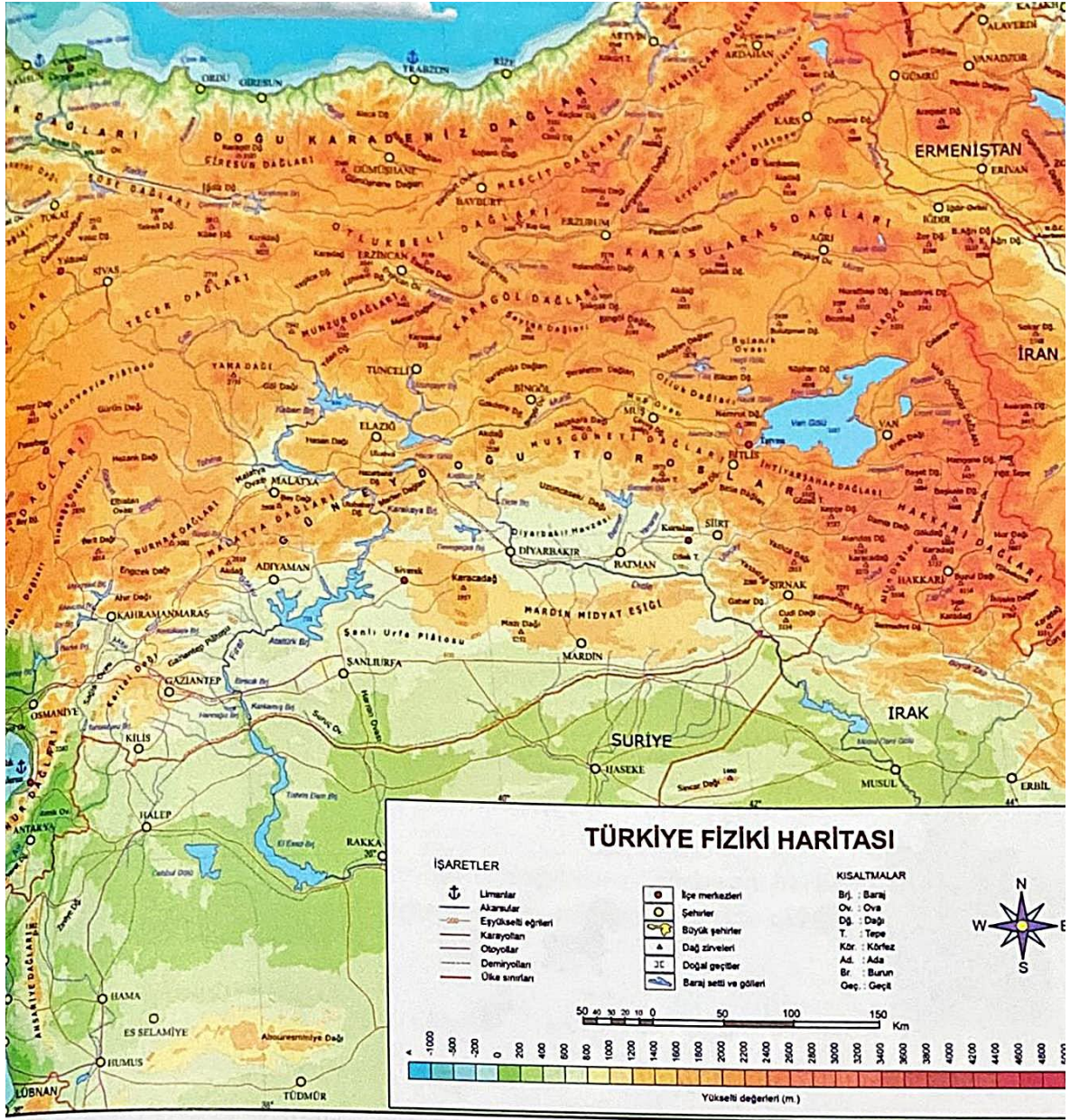
Şekil 40. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite içerisinden örnek soru. Yılmaz, G. F., Bayraktar, H., Özden, M. K., Akpınar M. & Evin, Ö. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. İstanbul: Netbil.

Şekil 40'ta görülen "Kültür ve Miras" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu soru alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından yapılandırılmış gride örnektir.

3. Ünite içerisinde toplam 55 soru bulunmaktadır. 55 sorunun 48 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 7 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 48 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 4 soru çoktan seçmeli test, 9 soru doğru - yanlış, 5 soru boşluk doldurma - tamamlama, 6 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 11 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya

sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 9 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak, 4 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik sorular olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 1 kavram haritası, 4 anlam çözümleme tablosu, 1 tartışma, 1 zihin haritası olarak sunulmuştur.

Haritayı inceleyerek aşağıdaki yeryüzü şekillerine örnek veriniz.

1) Ova	: Altınbaşak Ovası	Plato	: Taşeli Platosu
Delta Ovası	:	Burun	:
Körfez	:	Dağ	:
Ada	:	Göl	:
Yarımada	:	Akarsu	:

2) Haritadaki en büyük yarımadanın adını yazınız.

Şekil 41. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 3.ünite içerisinden örnek sorular. Yılmaz, G. F., Bayraktar, H., Özden, M. K., Akpınar M. & Evin, Ö. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. İstanbul: Netbil.

Şekil 41'de görülen "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu soru geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları kategorisinde ele alınan öğrenme alanı içinde yer verilen haritalar veya grafiklere yönelik sorulara örnektir.

4. Ünite içerisinde toplam 74 soru bulunmaktadır. 74 sorunun 71 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 3 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 71 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 5 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru - yanlış, 5 soru boşluk doldurma - tamamlama, 4 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 28 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 6 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak, 1 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik soru olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 5 performans ödevi değerlendirme, 1 zihin haritası olarak sunulmuştur.

5. Ünite içerisinde toplam 73 soru bulunmaktadır. 73 sorunun 63 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 10 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 63 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 5 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru - yanlış, 5 soru boşluk doldurma - tamamlama, 8 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 28 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 3 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak, 7 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik soru, 1 soru öğrenme alanı içinde yer verilen haritalar veya grafiklere yönelik soru, 1 şiir, kompozisyon, dilekçe, metin oluşturma olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 2 performans ödevi değerlendirme, 2 yapılandırılmış grid, 5 anlam çözümleme tablosu, 1 zihin haritası olarak sunulmuştur.

Türkiye’de

- ✓ 3 çeşit iklim tipi ve bitki örtüsü görülmektedir.
- ✓ 100’ün üzerinde tarım ürünü çeşidi yetiştirilmektedir.
- ✓ 20 çeşit hayvan yetiştirilmektedir.
- ✓ 77 çeşit maden çıkarılmaktadır.
- ✓ 15 çeşit enerji kaynağı kullanılmaktadır.

Görsel 5.29

Yukarıda ülkemize ait bazı coğrafi özelliklere yer verilmiştir. Yaşadığınız ilde bahsedilen coğrafi özelliklerin hangi çeşitleri bulunmaktadır? Tartışınız.

Ülkemiz birçok medeniyetin kurulduğu bir coğrafyada bulunmaktadır. Coğrafi ve tarihî özellikleri ülkemizin önemli zenginlikleri arasındadır. Bu potansiyelinin ön plana çıkarılmasında tüm bireylere önemli görevler düşmektedir.

Ülkemizin kalkınması ve gelişmesi için vatandaşlara ne gibi görevler düşmektedir? Tartışınız.

Aşağıda Uşak, Tekirdağ ve Erzurum illerinde öğrenciler tarafından hazırlanan yatırım ve kalkınma projelerine örnekler verilmiştir.

Şekil 42. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite içerisinden örnek sorular. Yılmaz, G. F., Bayraktar, H., Özden, M. K., Akpınar M. & Evin, Ö. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. İstanbul: Netbil.

Şekil 42’de görülen "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu soru geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları kategorisinde ele alınan konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme sorularına örnektir.

Aşağıdaki tabloda doğal sorunların sebepleri ve bu sorunların canlı yaşamına etkisi verilmiştir. Tablodaki boşlukları örneklerde olduğu gibi uygun şekilde doldurunuz.

Çevre Sorunlarının Sebepleri	Çevre Sorunları	Canlı Yaşamına Etkisi
Ormanların tahrip edilmesi	Erozyon Heyelan	Toprağın verimini azaltır. Hayvanların yaşam alanlarını yok eder. Yerleşim birimlerini tehdit eder. Mal ve can kaybına sebep olur.
Yenilenemeyen enerji kaynaklarının bilinçsizce tüketilmesi	Küresel ısınma Su kirliliği Toprak kirliliği Hava kirliliği	
Su kaynaklarının bilinçsizce tüketilmesi	Kuraklık Su kirliliği	

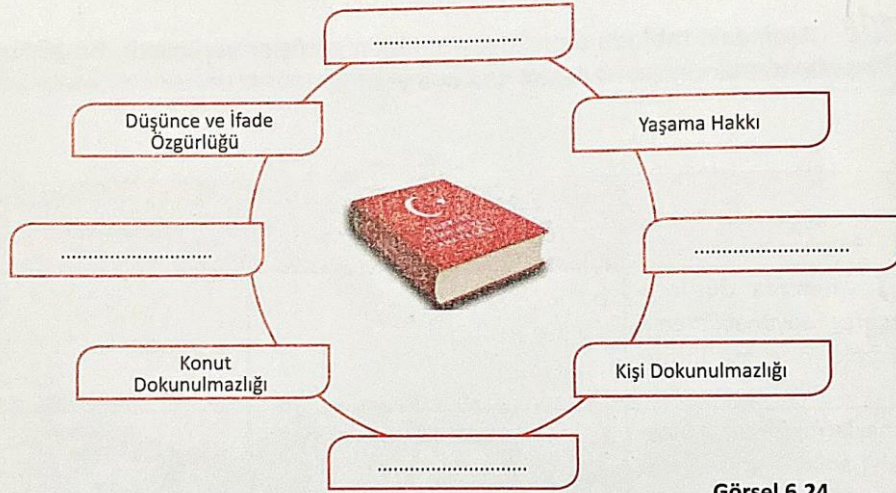
Şekil 43. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite içerisinden örnek soru. Yılmaz, G. F., Bayraktar, H., Özden, M. K., Akpınar M. & Evin, Ö. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. İstanbul: Netbil.

Şekil 43'te görülen "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu soru geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları kategorisinde ele alınan öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik sorulara örnektir.

6. Ünite içerisinde toplam 71 soru bulunmaktadır. 71 sorunun 65 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 6 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 65 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 5 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru - yanlış, 14 soru boşluk doldurma - tamamlama, 10 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 25 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 4 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak, 2 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik soru olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 1 kavram haritası, 1 diyagram, 3 anlam çözümleme tablosu, 1 zihin haritası olarak sunulmuştur.

Temel haklarımızın ve özgürlüklerimizin verildiği aşağıdaki diyagramda boş bırakılan yerleri örneklere uygun bir şekilde doldurunuz.

Görsel 6.24

Şekil 44. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 6.ünite içerisinde örnek soru. Yılmaz, G. F., Bayraktar, H., Özden, M. K., Akpınar M. & Evin, Ö. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. İstanbul: Netbil.

Şekil 44'te görülen "Etkin Vatandaşlık" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu soru alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından diyagrama örnektir.

Aşağıda verilen görselleri inceleyerek soruların cevaplarını yazınız.

Görsel 6.8

Görsel 6.9

Görsel 6.10

1) Görsel 6.8’de yer alan “Adalet mülkün temelidir.” sözünden ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

2) Görsel 6.9 ile görsel 6.10’un temsil ettiği kurumların arasındaki farklar nelerdir? Görevleri açısından karşılaştırarak düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

Şekil 45. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 6.ünite içerisinden örnek sorular. Yılmaz, G. F., Bayraktar, H., Özden, M. K., Akpınar M. & Evin, Ö. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. İstanbul: Netbil.

Şekil 45'te görülen "Etkin Vatandaşlık" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu soru geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları kategorisinde ele alınan öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak değerlendirilmiştir.

Aşağıda verilen genel özelliklerin ilişkili olduğu yönetim biçimini işaretleyiniz.

GENEL ÖZELLİKLER	CUMHURİYET	TEOKRASİ	MONARŞİ	OLİGARŞİ
Halk kanunlar önünde eşit haklara sahiptir.	X			
Yönetimde dinî kurallar etkilidir.				
Halk yöneticilerini belli bir süreliğine seçer.				
Demokrasi ile ilişkilendirilebilecek yönetim biçimidir.				
Yetkileri sınırsız olan bir kişi yönetime hâkimdir.				
Ülke yönetiminde görev alan kişiler seçkin zümre tarafından atanır.				
Ülke yönetiminde halk söz sahibidir.				
Din adamlarının etkileri daha fazladır.				
Yönetimde grup ya da azınlık etkilidir.				
Ülkenin tanrı adına yönetildiği yönetim biçimidir.				
Bir yönetici ülkeyi ömür boyu yönetir.				
Siyasi otorite miras yoluyla bir kişinin elinde toplanmıştır.				

Şekil 46. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 6.ünite içerisinden örnek soru. Yılmaz, G. F., Bayraktar, H., Özden, M. K., Akpınar M. & Evin, Ö. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. İstanbul: Netbil.

Şekil 46'da görülen "Etkin Vatandaşlık" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu soru alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından anlam çözümleme tablosuna örnektir.

7. Ünite içerisinde toplam 46 soru bulunmaktadır. 46 sorunun 44 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 2 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 44 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 5 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru - yanlış, 5 soru boşluk doldurma - tamamlama, 8 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 15 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 3 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak, 3 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik soru olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 1 performans ödevi değerlendirme, 1 zihin haritası olarak sunulmuştur.

4.3.3. On birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on birinci alt problemi "2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları nelerdir?" şeklinde ifade edilmiş olup bu alt probleme ilişkin veriler Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20

2018 Yılı 7.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Sorularda Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçları

Ölçme Değerlendirme Teknikleri		2018 Yılı 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Üniteler						
		1. Ünite	2. Ünite	3. Ünite	4. Ünite	5. Ünite	6. Ünite	7. Ünite
		Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı	Soru Sayısı
GELENEKSEL ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	ALT BASAMAKLAR							
	Çoktan Seçmeli Test	5	4	4	5	4	4	4
	Doğru Yanlış Soruları	5	5	9	5	5	5	5
	Eşleştirme Soruları	-	9	-	-	6	5	-
	Tamamlama Soruları	5	5	5	5	5	5	5
	Kısa-Uzun Cevaplı Açıklamalar	3	11	6	8	2	4	2
	Konuyu Pekiştirmek Amacı İle Öğrenme Alanları İçinde Yer Alan Metinlerin Başında Veya Sonunda Kullanılan Sınıf İçi Tartışma Ve Pekiştirme Soruları	-	20	11	10	22	11	5
	Öğrenme Alanı İçinde Kullanılan Fotoğrafların Yorumlanmasına Yönelik Sorular	7	3	9	-	-	-	6
	Şiir, Kompozisyon, Dilekçe, Metin Oluşturma	1	1	-	-	-	-	-
	Öğrenme Alanı İçinde Yer Verilen Tablolara Yönelik Sorular	3	6	4	1	1	3	2
	Toplam	29	64	48	34	45	37	29
ALTERNATİF ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	Performans Değerlendirme	-	1		1	2	-	1
	Kavram Haritaları	-	1	1	-	-	-	-
	Proje	-	-	-	-	-	1	-
	Görüşme	-	-	-	-	-	1	-
	Diyagram	1	2	-	1	-	-	-
	Poster	-	-	-	-	-	-	1
	Grup/Akran Değerlendirme	-	-	-	-	-	-	1
	Öz-Değerlendirme	-	-	-	-	3	-	-
	Anlam Çözümleme Tablosu	1	3	4	2	-	4	-
	Tartışma	2	7	1	2	3	6	2
	Zihin Haritası	1	1	1	1	1	1	1
	Bulmaca	-	-	-	-	-	1	1
	Toplam	5	15	7	7	9	14	7

Tablo 20'de 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçlarının dağılımı verilmiştir. Tablo 20'ye göre 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 7 ünite bulunmaktadır. Tüm ünitelerin hazırlık aşamasında yer verilen sorular, öğrenme alanı içinde yer alan ve ünite sonu değerlendirmelerinde bulunan sorular kullanılan ölçme değerlendirme araçları bakımından incelenmiştir. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerisinde toplam 350 soru bulunmaktadır. 350 sorunun 286

tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları kategorisinde, 64 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme kategorisinde yer almaktadır. 7 ünite içerisinde bulunan 286 sorunun geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 30 soru çoktan seçmeli test, 39 soru doğru - yanlış, 20 soru eşleştirme, 7 soru tamamlama/boşluk doldurma, 36 soru kısa-uzun cevaplı sorular, 79 soru konuyu pekiştirmek amacı öğrenme alanı içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 25 soru öğrenme alanı içinde işlenen konuya ilişkin olarak kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular, 20 soru öğrenme alanı içerisinde yer verilen tablo yorumu, 2 şiir, kompozisyon, dilekçe, metin oluşturmaya yönelik ölçme değerlendirme aracına yer verilmiştir. 7 ünite içerisinde bulunan 64 tane alternatif ölçme ve değerlendirme sorularının dağılımı ise şu şekildedir; 5 performans değerlendirme, 2 kavram haritası, 1 proje, 1 görüşme, 4 diyagram, 1 poster, 1 grup akran değerlendirme, 3 öz değerlendirme, 14 anlam çözümleme tablosu, 23 tartışma, 7 zihin haritası, 2 bulmaca sorusu bulunmaktadır. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerisinde bulunan 350 sorunun ünite içerisinde ölçme değerlendirme araçları bakımından dağılımına ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır;

1. Ünite içerisinde toplam 34 soru bulunmaktadır. 34 sorunun 29 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 5 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 29 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 5 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru - yanlış, 5 soru boşluk doldurma - tamamlama, 3 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 7 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak, 3 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik sorular, 1 şiir, kompozisyon, dilekçe, metin oluşturmaya yönelik ölçme değerlendirme aracına yer verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 1 diyagram, 1 anlam çözümleme tablosu, 2 tartışma, 1 zihin haritası olarak sunulmuştur.

**Sıra
Sizde**

Aşağıda verilmiş olan medya araçlarının kullanım amacını örnekte olduğu gibi işaretleyiniz.

Medya Aracı	Haber	Eğitim	Eğlence	Alışveriş	Sosyal Medya
Gazete	✓				
Radyo					
Televizyon					
Telefon					
Bilgisayar ve Tablet					
Akıllı Telefon, Genel Ağ					

Şekil 47. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite içerisinde örnek soru. Gültekin, G., Akpınar, M., Nohutcu, M., Özerdoğan, P. & Aygün, S. (2018). İstanbul: Netbil.

Şekil 47'de görülen "Birey ve Toplum" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu soru alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından anlam çözümleme tablosuna örnektir.

2. Ünite içerisinde toplam 79 soru bulunmaktadır. 79 sorunun 64 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 15 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 64 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 4 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru - yanlış, 5 soru boşluk doldurma - tamamlama, 9 eşleştirme, 11 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 20 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 3 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak, 6 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik sorular, 1 şiir, kompozisyon, dilekçe, metin oluşturmaya yönelik ölçme değerlendirme aracına yer verilmiştir olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 1 performans değerlendirme, 1 kavram haritası, 2 diyagram, 3 anlam çözümleme tablosu, 7 tartışma, 1 zihin haritası olarak sunulmuştur.

 Aşağıda Tanzimat Fermanı'nın bazı maddeleri verilmiştir. Verilen maddeleri hangi alanla (toplumsal, ekonomik, hukuki vb.) ilgili olduğunu örnekte olduğu gibi yazınız.

Tanzimat Fermanı'nda Yayınlanan Maddeler	İlgili Alan
Herkesin mal, can, ırz, namus ve hürriyetine saygı duyulması	Toplumsal
Herkesin kanun önünde eşit olması	
Herkesin gelirine göre vergi ödemesi	
Askerlik işlerinin belli esaslara bağlanması	
Özel mülkiyet hakkı verilmesi	
Açık mahkemede ve eşit şartlarda yargılanma	

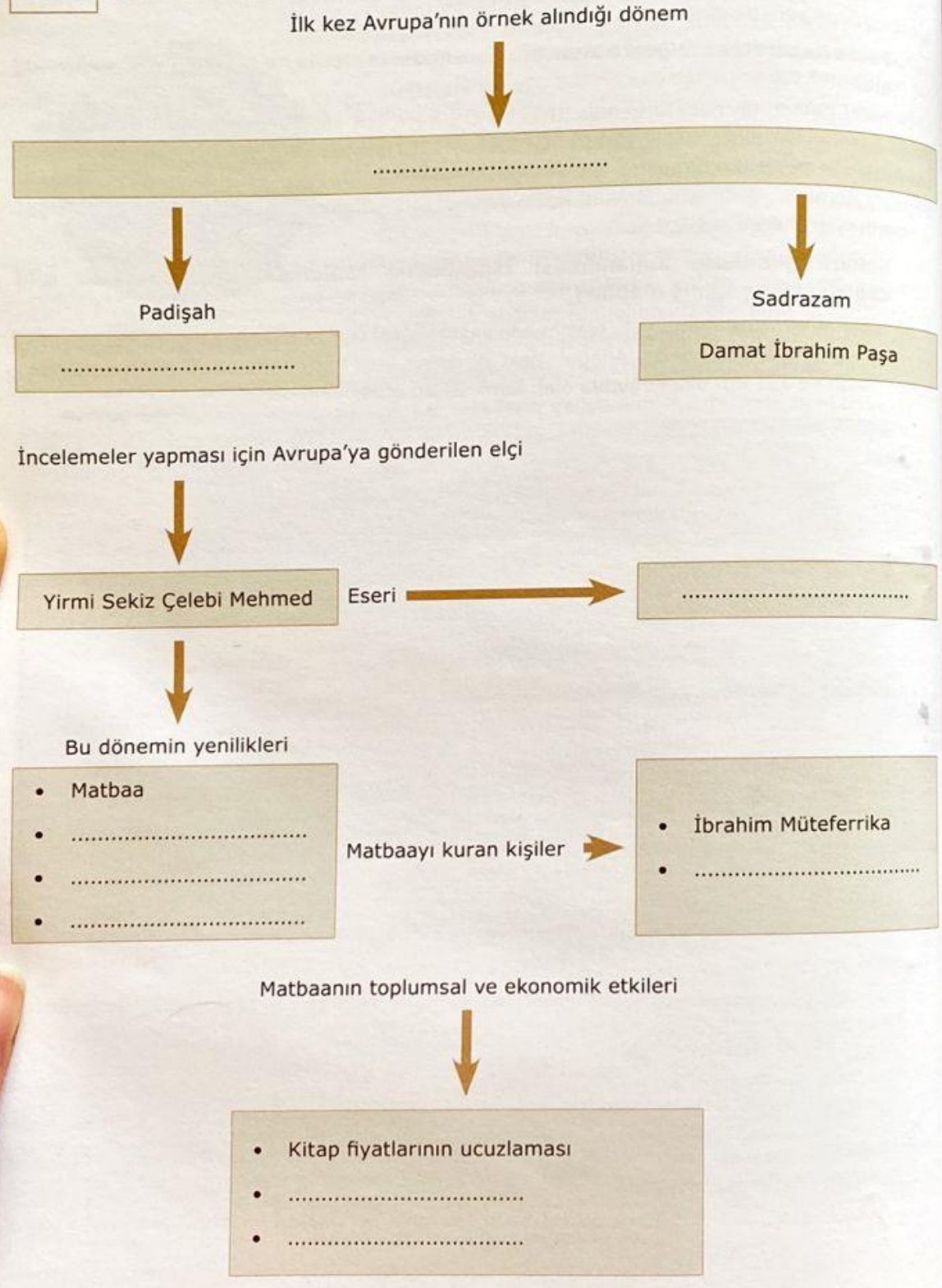
Şekil 48. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite içerisinden örnek soru. Gültekin, G., Akpınar, M., Nohutcu, M., Özerdoğan, P. & Aygün, S. (2018). İstanbul: Netbil.

Şekil 48'de görülen "Kültür ve Miras" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu soru geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları kategorisinde ele aldığımız öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik sorular grubundadır.

2. ÜNİTE

Sıra
Sizde

Aşağıdaki akış diyagramında eksik olan yerleri örnekte olduğu gibi doldurunuz.

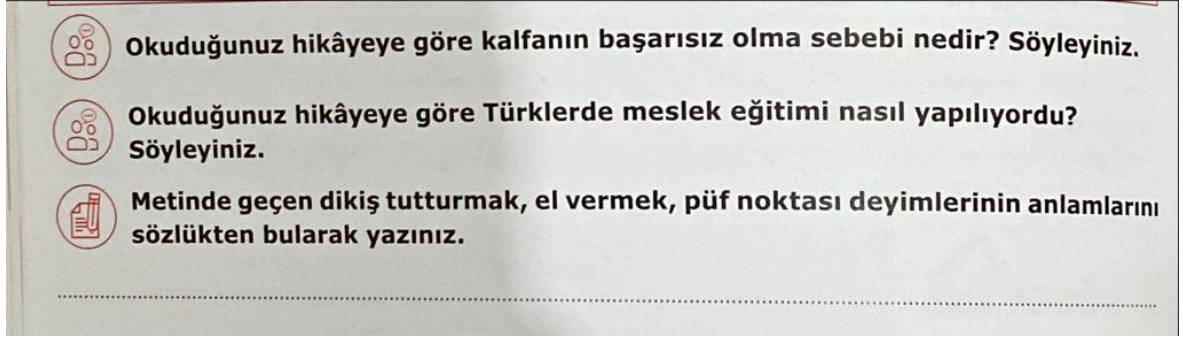
Şekil 49. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite içerisinde örnek soru. Gültekin, G., Akpınar, M., Nohutcu, M., Özerdoğan, P. & Aygün, S. (2018). İstanbul: Netbil.

Şekil 49'da görülen "Kültür ve Miras" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu soru alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından akış diyagramına örnektir.

3. Ünite içerisinde toplam 55 soru bulunmaktadır. 55 sorunun 48 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 7 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 48 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 4 soru çoktan seçmeli test, 9 soru doğru - yanlış, 5 soru boşluk doldurma - tamamlama, 6 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 11 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 9 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak, 4 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik sorular olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 1 kavram haritası, 4 anlam çözümleme tablosu, 1 tartışma, 1 zihin haritası olarak sunulmuştur.

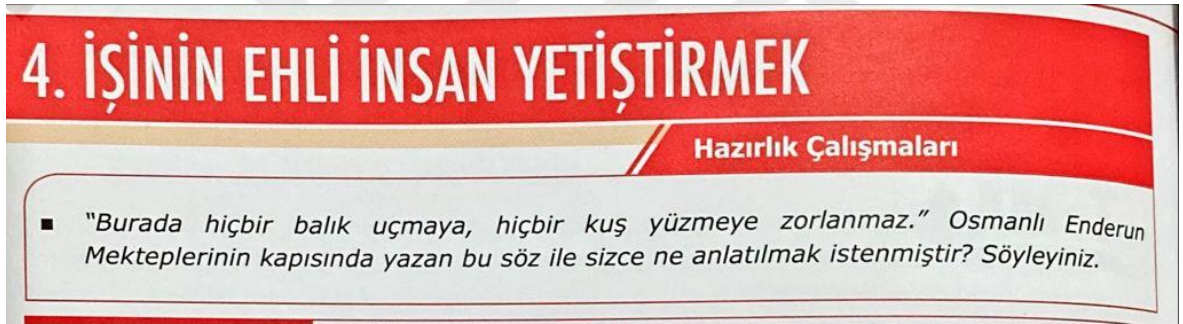
4. Ünite içerisinde toplam 41 soru bulunmaktadır. 41 sorunun 34 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 7 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 34 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 5 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru - yanlış, 5 soru boşluk doldurma - tamamlama, 8 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 10 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 1 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik soru olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 1 performans ödevi değerlendirme, 1 diyagram, 1 kavram haritası, 2 anlam çözümleme tablosu, 2 tartışma, 1 zihin haritası olarak sunulmuştur.

5. Ünite içerisinde toplam 54 soru bulunmaktadır. 54 sorunun 45 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 9 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 45 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 4 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru - yanlış, 5 soru boşluk doldurma - tamamlama, 6 eşleştirme, 2 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 22 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 1 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik soru olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 2 performans ödevi değerlendirme, 3 öz değerlendirme, 3 tartışma, 1 zihin haritası olarak sunulmuştur.

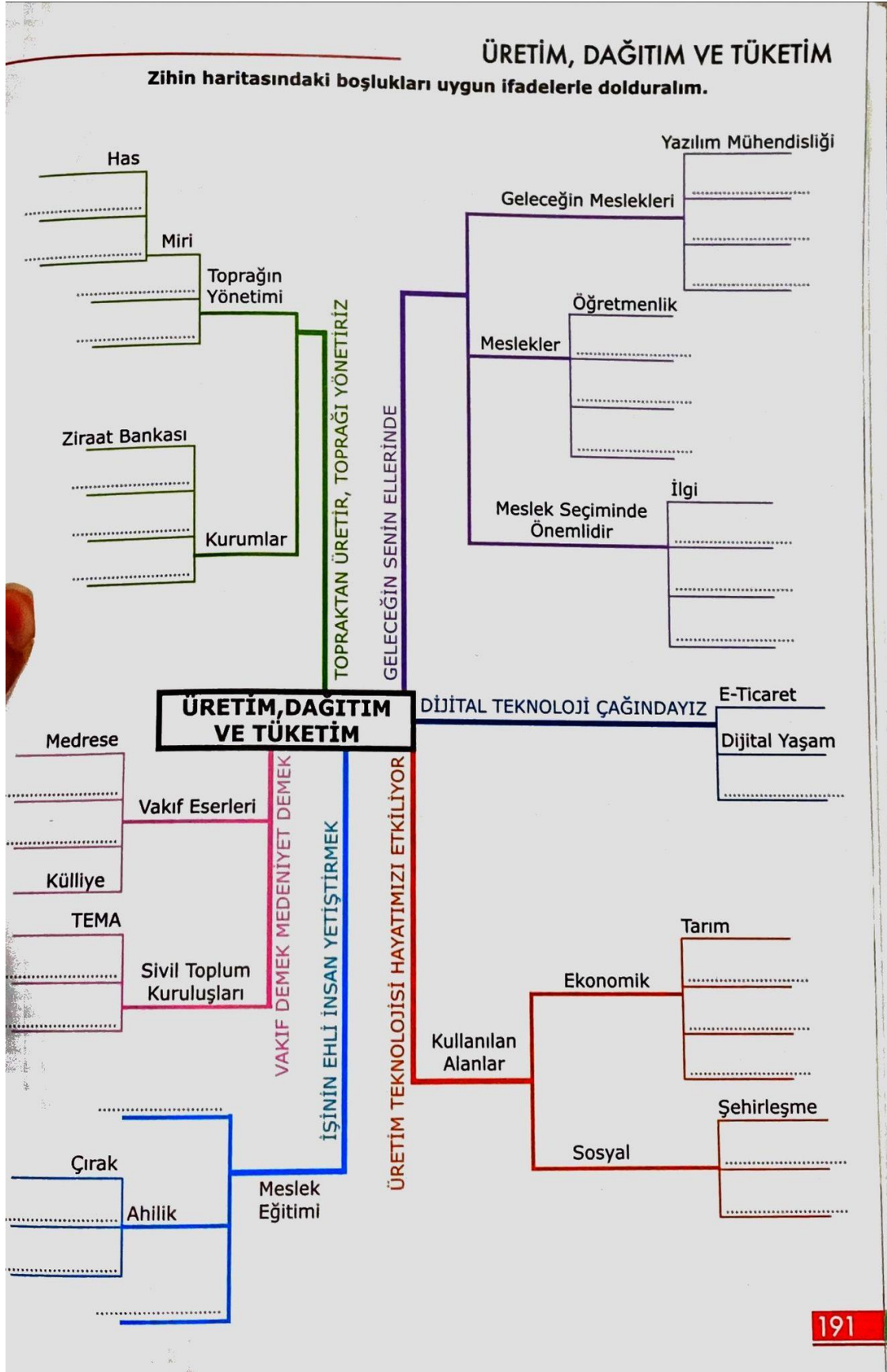
Şekil 50. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite içerisindeki örnek soru. Gültekin, G., Akpınar, M., Nohutcu, M., Özerdoğan, P. & Aygün, S. (2018). İstanbul: Netbil.

Şekil 50'de görülen "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu soru geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlar kategorisinde ele alınan konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme sorularına örnektir.

Şekil 51. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite içerisindeki örnek soru. Gültekin, G., Akpınar, M., Nohutcu, M., Özerdoğan, P. & Aygün, S. (2018). İstanbul: Netbil.

Şekil 51'de görülen "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu soru geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından kısa-uzun cevaplı açıkla sorularına örnektir.

Şekil 52. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite içerisinde örnek soru. Gültekin, G., Akpınar, M., Nohutcu, M., Özerdoğan, P. & Aygün, S. (2018). İstanbul: Netbil.

Şekil 52'de görülen "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu soru alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından zihin haritasına örnektir.

6. Ünite içerisinde toplam 51 soru bulunmaktadır. 51 sorunun 37 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 14 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 37 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 4 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru - yanlış, 5 soru boşluk doldurma - tamamlama, 5 eşleştirme, 4 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 11 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 3 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik soru olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 1 proje değerlendirme, 1 görüşme, 4 anlam çözümleme tablosu, 6 tartışma, 1 zihin haritası, 1 bulmaca olarak sunulmuştur.

7. Ünite içerisinde toplam 36 soru bulunmaktadır. 36 sorunun 29 tanesi geleneksel ölçme değerlendirme araçları içerisinde, 7 tanesi ise alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. 29 sorunun geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları içerisindeki dağılımı şu şekildedir; 4 soru çoktan seçmeli test, 5 soru doğru - yanlış, 5 soru boşluk doldurma - tamamlama, 2 soru kısa - uzun cevaplı açıklama soruları, 5 soru konuyu pekiştirmek amacı ile öğrenme alanları içinde yer alan metinlerin başında veya sonunda kullanılan sınıf içi tartışma ve pekiştirme soruları, 6 soru öğrenme alanı içinde kullanılan fotoğrafların yorumlanmasına yönelik sorular olarak, 2 soru öğrenme alanı içinde yer verilen tablolara yönelik soru olarak verilmiştir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarının dağılımı; 1 performans ödevi değerlendirme, 1 poster hazırlama, 1 grup/akran değerlendirmesi, 2 tartışma, 1 zihin haritası, 1 bulmaca olarak sunulmuştur.

ANAGRAM BULMACA

Harfleri karışık hâlde verilen kelimeleri aşağıda numarası verilen tanımlarına göre doğru bir şekilde boşluklara yazınız.

FİAOSMBLOİ 1	ÖRGNAİY 2	MELİTL 3	KTÜÜRL 4
GELMEENEL 5	ÖLTMZEİEEŞLR 6	DAŞANVIR 7	ACYKIRIILM 8

1. İslam dünyasına mensup olan bireylerin maruz kaldıkları ayrımcı muameleye verilen genel isim
2. Bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargı
3. Aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus
4. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü
5. Kendisini tanımadığımız bir veya birkaç kişinin özelliklerini onunla aynı kategoride bulunan bütün kişilere yayması
6. Bir ülke, grup veya durumla ilgili sahip olduğumuz bir kanıyı o ülke, grup veya durumdan olan bir kişiye uygulamamız
7. Dıştan gözlemlenebilecek tepkiler
8. Eşit davranılmaması, fark gözetilmesi

Şekil 53. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 7.ünite içerisinden örnek soru. Gültekin, G., Akpınar, M., Nohutcu, M., Özerdoğan, P. & Aygün, S. (2018). İstanbul: Netbil.

Şekil 53'de görülen "Küresel Bağlantılar" ünitesinin öğrenme alanı içinde yer alan bu soru alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından anagram bulmacaya örnektir.

4.3.4. On İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu alt problemde, "2018 yılı 5.sınıf, 2018 yılı 6.sınıf ve 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitapları içlerinde yer alan ünite sonu değerlendirme sorularının Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisine göre dağılımı nasıldır?" sorusuna cevap aranmıştır. Tablo 21'de gösterilmiştir.

Tablo 21

2018 Yılı Öğretim Programına Göre Hazırlanan Sosyal Bilgiler 5,6 ve 7.Sınıf Ders Kitaplarının Ünite Sonu Değerlendirme Bölümünde Yer Alan Soruların Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisine Göre Dağılımı ve Yüzdeleri

Bilişsel Düzey Basamakları	2018 Yılı 5.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı		2018 Yılı 6.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı		2018 Yılı 7.Sınıf Sosyal Bilgiler MEB Ders Kitabı	
	Soru Sayısı	Yüzdesi (%)	Soru Sayısı	Yüzdesi (%)	Soru Sayısı	Yüzdesi (%)
Hatırlama Düzeyi	30	%10,38	38	%33,62	38	%35,18
Anlama Düzeyi	101	%34,94	13	%11,50	8	%7,40
Uygulama Düzeyi	92	%31,83	36	%31,85	35	%32,40
Çözümleme Düzeyi	61	%21,10	18	%15,92	19	%17,59
Değerlendirme Düzeyi	5	%1,73	8	%7,07	8	%7,40
Yaratma Düzeyi	0	%0	0	%0	0	%0
Toplam Soru Sayısı	289		113		108	

2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde toplam 7 ünite bulunmaktadır. Bu 7 ünitenin sonunda yer alan 289 ünite değerlendirme sorusu Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisine göre incelenmiştir. 289 sorunun 30 sorusu %10,38'lik oranla hatırlama, 101 sorusu %34,94'lük oranla anlama, 92 sorusu %31,83'lük oranla uygulama, 61 sorusu %21,10'luk oranla çözümleme, 5 sorusu %1,73'lük oranla değerlendirme düzeyindedir. Soru sayıları dikkate alındığında Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisine göre hatırlama, anlama, uygulama düzeylerinde yani daha çok alt düzey bilgi ölçen düzeydeki sorulara ağırlık verildiği görülmüştür. Üst düzey becerilerden değerlendirme ve yaratma düzeyindeki soruların oranının yüzdelik dağılıma göre oldukça az olduğu hatta yaratma düzeyini ölçen bir soruya yer verilmediği tespit edilmiştir. Aşağıda örnek sorular verilmiştir.

C. Aşağıda verilen bilgilere göre eşleştirmeleri örnekteki gibi yapınız.

1. Fibula adı verilen çengelli iğneyi yapmışlardır.	a. Lidyalılar
2. Tarih yazıcılığının öncülüğünü yapmışlardır.	b. Sümerler
3. Parayı icat ederek değiş tokuş usulüne son vermişlerdir.	c. Babiller
4. Maden işlemeciliği, taş işçiliği ve kale yapımında ustadırlar.	ç. Frigler
5. Fenike alfabesinin batıya taşınmasını sağlayarak miladi takvimin oluşturulmasına katkıda bulunmuşlardır.	d. Asurlar
6. Astronomi alanında çalışmalar yapmış ayrıca üçgenin iç açılarının toplamının 180° olduğunu hesaplamışlardır.	e. Hititler
7. Tarihte ilk anayasa olarak kabul edilen Hammurabi Yasalarını yapmışlardır.	f. İyonlar
8. Mezopotamya ile Anadolu arasında ticaret yapmak amacıyla karum adı verilen ticaret merkezleri kurmuşlardır.	g. Urartular

Şekil 54. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek. Şahin, E. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5.Sınıf. Ankara: Anadol.

Yukarıdaki şekilde 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 2.ünite değerlendirme sorularından örnekler görülmektedir. Görmekte olduğumuz sorular Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde hatırlama düzeyine örnektir. Öğrenciden verilen bilgilerin hangi medeniyete ait olduğunu hatırlayarak eşleştirme yapması istenmiştir.

D. Aşağıda verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Ülkemizde yaşayan insanların güvenlik ihtiyacı nasıl karşılanmaktadır?
2. Belediyelerin görevlerini yerine getirmesi bizler için neden önemlidir?
3. Yaşama hakkı, diğer hak ve özgürlüklerin kullanımı açısından nasıl bir öneme sahiptir?
4. Bayrağımızın ve İstiklâl Marşımızın bizler için değeri ve önemi nedir?

Şekil 55. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 6.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek. Şahin, E. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5.Sınıf. Ankara: Anadol.

Yukarıdaki şekilde 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 6.ünite değerlendirme sorularından örnekler görülmektedir. Görmekte olduğumuz sorular Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde anlama düzeyine örnektir. Öğrenciye yöneltilen bu soruların öğrenci tarafından açıklanması, yorumlanması istenmiştir.

B. Aşağıdaki cümlelerde verilen boşlukları, kutucuklarda verilen ifadelerden uygun olanlarıyla tamamlayınız. İfadelere uygun ekler getirebilirsiniz.

harita	ölçek	yaz	beslenme	ulaşım
nüfus	erozyon	deprem		

1. toplum hayatı üzerinde derin ve kalıcı olumsuz etkiler bırakmaktadır.
2. Yeryüzünün tamamının veya bir bölümünün belli bir ölçek dâhilinde küçültülerek düz bir alana aktarılmasına denir.
3. sebebiyle toprağın üst kısmı taşındığı için toprak verimsizleşir.
4. Haritalardaki küçültme oranına adı verilir.
5. Dağlık ve engebeli alanlar gelişmediği için seyrek nüfusludur.
6. Akdeniz ve Ege kıyılarında turizmi geliştiği için nüfus fazladır.
7. Sınırları belli bir alan içinde yaşayan insan sayısına denir.
8. İklim, insanların alışkanlıklarını etkiler.

Şekil 56. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 3.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek. Şahin, E. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5.Sınıf. Ankara: Anadol.

Yukarıdaki şekilde 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 3.ünite değerlendirme sorularından örnekler görülmektedir. Görmekte olduğumuz sorular Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde hatırlama düzeyine örnektir. Öğrencinin verilen cümlelerdeki boşluğu, tanımını hatırlayarak kavramı bulması ve yazması istenmiştir.

C. Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu aşağıdaki tabloda belirtiniz.

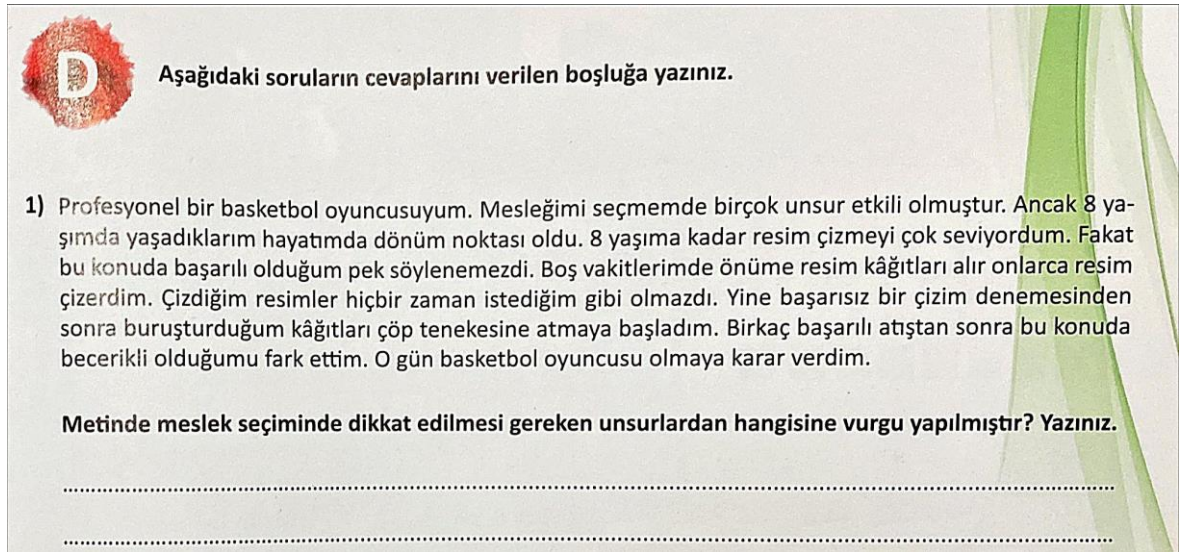
	Teknoloji Kullanımının Sosyalleşme ve Toplumsal İlişkiler Üzerindeki Etkisi	Olumlu	Olumsuz
1.	Teknolojiyi kontrollü kullanmayan insanlar teknoloji bağımlısı hâline gelebilmektedir.		✓
2.	Sağlık alanında kullanılan teknolojik cihazlar sayesinde hastalıklar kısa sürede teşhis ve tedavi edilebilmektedir.		
3.	Sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımlar insanlarda şiddet ve saldırganlık duyguları uyandırabilmektedir.		
4.	Cep telefonları sayesinde uzakta olan kişilerle konuşabilmekteyiz.		
5.	İnsanlar yaşadıkları sıkıntıları yetkili mercilere rahatça iletebilmektedir.		
6.	Bilinçsiz teknoloji kullanımı yüzünden insanlar arasında yüz yüze iletişim azalmaktadır.		
7.	Veliler okula gitmeden öğrenci notları hakkında bilgi sahibi olabilmektedir.		
8.	Sosyal medya hesaplarını sık sık kontrol eden bir öğrencinin ders çalışma verimi azalmaktadır.		
9.	Yardım kampanyalarına insanlar medya aracılığıyla daha rahat katılmaktadır.		
10.	Günümüzde insanlar bilgiye daha kolay ulaşmaktadır.		

Şekil 57. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 4.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek. Şahin, E. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5.Sınıf. Ankara: Anadol.

Yukarıdaki şekilde 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 4.ünite değerlendirme sorularından örnek görülmektedir. Görmekte olduğumuz soru Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde analiz düzeyine örnektir. Öğrencinin verilen bilgilerden olumlu ve olumsuz olanları ayırıştırıp analiz etmesi istenmiştir.

2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde toplam 7 ünite bulunmaktadır. Bu 7 ünitenin sonunda yer alan 113 ünite değerlendirme sorusu Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisine göre incelenmiştir. 113 sorunun 38 sorusu %33,62'lik oranla hatırlama, 13 sorusu %11,50'lik oranla anlama, 36 sorusu %31,85'lik oranla uygulama, 18 sorusu

%15,92'lik oranla çözümlenme, 8 sorusu %7,07'lik oranla değerlendirme düzeyindedir. Soru sayıları dikkate alındığında Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisine göre hatırlama, anlama, uygulama düzeylerinde yani daha çok alt düzey bilgi ölçen düzeydeki sorulara ağırlık verildiği görülmüştür. Üst düzey becerilerden değerlendirme ve yaratma düzeyindeki soruların oranının yüzdelik dağılıma göre oldukça az olduğu hatta yaratma düzeyini ölçen bir soruya yer verilmediği tespit edilmiştir. Aşağıda örnek sorular verilmiştir.

D Aşağıdaki soruların cevaplarını verilen boşluğa yazınız.

1) Profesyonel bir basketbol oyuncusuyum. Mesleğimi seçmemde birçok unsur etkili olmuştur. Ancak 8 yaşında yaşadıklarım hayatımda dönüm noktası oldu. 8 yaşıma kadar resim çizmeyi çok seviyordum. Fakat bu konuda başarılı olduğum pek söylenemezdi. Boş vakitlerimde önüme resim kâğıtları alırdım onlarca resim çizerdim. Çizdiğim resimler hiçbir zaman istediğim gibi olmazdı. Yine başarısız bir çizim denemesinden sonra buruşturduğum kâğıtları çöp tenekesine atmaya başladım. Birkaç başarılı atıştan sonra bu konuda becerikli olduğumu fark ettim. O gün basketbol oyuncusu olmaya karar verdim.

Metinde meslek seçiminde dikkat edilmesi gereken unsurlardan hangisine vurgu yapılmıştır? Yazınız.

.....

.....

Şekil 58. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek. Yılmaz, G. F., Bayraktar, H., Özden, M. K., Akpınar M. & Evin, Ö. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. İstanbul: Netbil

Yukarıdaki şekilde 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 5.ünite değerlendirme sorularından örnek görülmektedir. Görmekte olduğumuz soru Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde anlama düzeyine örnektir. Öğrencinin verilen metni okuyarak metinden bir sonuca ulaşması, vurgulanan yeri tespit etmesi istenmektedir.

Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

- 1) Ayla, ailesiyle birlikte yurt dışı gezi faaliyetine katılmıştır. Gittikleri yerde pirinç tarlasında çalışan insanları, sel sularının tahrip ettiği yerleri görmüştür. Ayrıca filler üzerinde gezintiye çıkan insanlar da dikkatini çekmiştir.

Verilen bilgilere göre Ayla'nın gittiği bölgede hangi iklim tipi görülmektedir?

- A) Ekvatorial iklim
- B) Kutup iklimi
- C) Akdeniz iklimi
- D) Muson iklimi

2)

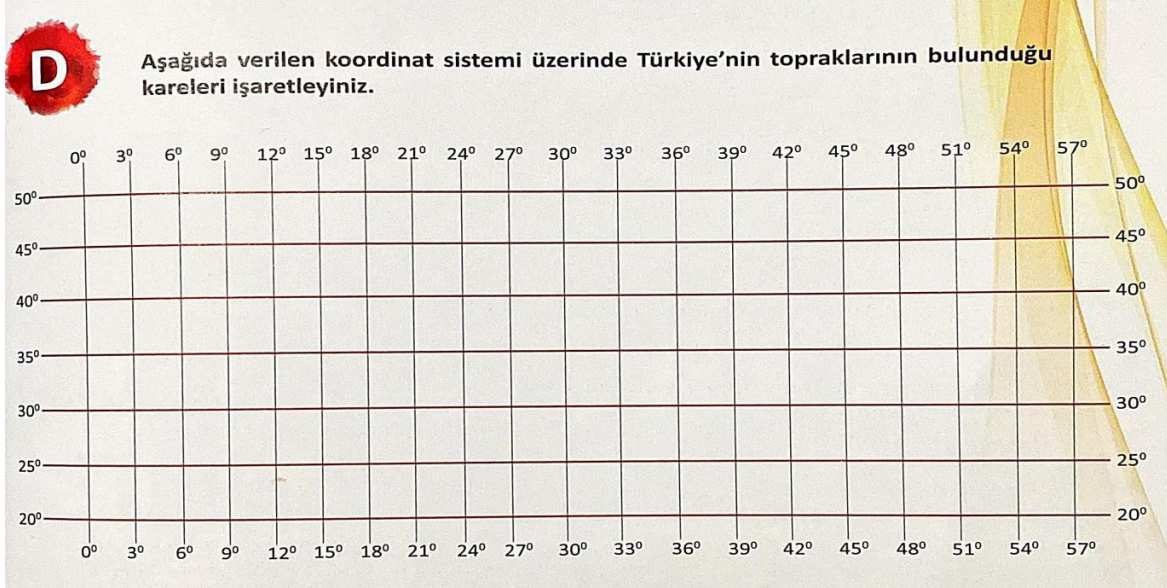

Yukarıdaki Türkiye Fiziki Haritasından faydalanarak aşağıdaki yorumlardan hangisini yapamayız?

- A) Trakya'nın yükseltisi azdır.
- B) İç kesimler kıyılara göre daha çok nüfusludur.
- C) Batıdan doğuya doğru yükselti artar.
- D) Doğu Anadolu'da yol yapımı daha masraflıdır.

Şekil 59. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 3.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek. Yılmaz, G. F., Bayraktar, H., Özden, M. K., Akpınar M. & Evin, Ö. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. İstanbul: Netbil

Yukarıdaki şekilde 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 3.ünite değerlendirme sorularından örnekler görülmektedir. Görmekte olduğumuz sorulardan 1. ve 2.soru Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde analiz düzeyine örnektir. Öğrenciden 1.soruda verilen bilgilerden yola çıkarak hangi iklim bölgesinde olduğunu ayırtması istenmiştir. 2.soruda ise haritadan yola çıkarak ulaşılamayan bilgiyi ayırt etmesi istenmiştir.

Şekil 60. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 3.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek. Yılmaz, G. F., Bayraktar, H., Özden, M. K., Akpınar M. & Evin, Ö. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. İstanbul: Netbil

Yukarıdaki şekilde 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 3.ünite değerlendirme sorularından örnek görülmektedir. Görmekte olduğumuz soru Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde uygulama düzeyine örnektir. Öğrenciden Türkiye'nin koordinatlarını hatırlayıp verilen koordinat sistemi üzerinde uygulamalı olarak göstermesi istenmiştir.

DEĞERLENDİRME SORULARI

Aşağıda verilen ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız. Yanlış olduğunu düşündüğünüz ifadelerin altındaki boşluğa doğrusunu yazınız.

- () 1. Kültürü oluşturan dil, din ve tarih gibi unsurlar toplumsal birlikteliğin oluşmasına katkı sağlar.
.....
- () 2. Bir öğrencinin eğitimi tamamlayarak doktor olması sosyal rollerin zaman içinde değişebileceğini gösterir.
.....
- () 3. Ön yargı toplumda uyum içinde yaşayabilmemizi sağlar.
.....
- () 4. Herhangi bir sorunla karşılaştığımızda bu sorunu görmezden gelmeliyiz.
.....
- () 5. Toplumsal yardımlaşma ve dayanışma birlik ve beraberliğimize katkı sağlar.
.....

Aşağıda verilen kelimeleri kullanarak cümlelerdeki boşlukları doldurunuz.

(alo 150 - tarihimiz - vakıflar - ayrımcılık - kardeş - kardeşlik)

- 1) Ailemizde olmak doğuştan ya da yaşa bağlı sahip olduğumuz bir rolümüzdür.
- 2) millî kültürümüzün en önemli unsurlarından biridir.
- 3) Toplumda ön yargıların artması ve çatışmaya neden olabilir.
- 4) Türk-İslam devletlerindeki.....yardımlaşma ve dayanışma kurumlarıdır.
- 5) vatandaşın kamuyla alakalı şikâyet, istek, ihbar ve müracaatlarını yapacakları telefon

Şekil 61. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek. Yılmaz, G. F., Bayraktar, H., Özden, M. K., Akpınar M. & Evlin, Ö. (2018). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6.Sınıf. İstanbul: Netbil

Yukarıdaki şekilde 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 1.ünite değerlendirme sorularından örnek görülmektedir. Görmekte olduğumuz sorulardan A grubunda öğrenciden yanlış olan bilginin doğrusunu yazarak uygulaması istendiği için Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde uygulama düzeyine örnek iken, B grubu kavramı hatırlayıp boşluğa doldurmayı istediği için Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde hatırlama düzeyine örnektir.

2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde toplam 7 ünite bulunmaktadır. Bu 7 ünitenin sonunda yer alan 108 ünite değerlendirme sorusu Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisine göre incelenmiştir. 108 sorunun 38 sorusu %35,18'lik oranla hatırlama, 8 sorusu %7,40'lık oranla anlama, 35 sorusu %32,40'lık oranla uygulama, 19 sorusu

%17,59'luk oranla çözümlenme, 8 sorusu %7,40'lık oranla değerlendirme düzeyindedir. Soru sayıları dikkate alındığında Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisine göre hatırlama, anlama, uygulama düzeylerinde yani daha çok alt düzey bilgi ölçen düzeydeki sorulara ağırlık verildiği görülmüştür. Üst düzey becerilerden değerlendirme ve yaratma düzeyindeki soruların oranının yüzdelik dağılıma göre oldukça az olduğu hatta yaratma düzeyini ölçen bir soruya yer verilmediği tespit edilmiştir. Aşağıda örnek sorular verilmiştir.

3. "Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır."

Yukarıdaki atasözünde iletişim ile ilgili olarak anlatılmak istenen durum aşağıdakilerden hangisinde en doğru olarak verilmiştir?

- A)** Kullandığımız dil ve konuşma tarzımız karşımızdakini etkilememizi sağlar.
- B)** İletişim sadece konuşarak yapılır.
- C)** Sadece açık sözlü olanlar iletişim kurabilir.
- D)** Etkili iletişim kurmanın yolu beden dilini iyi kullanmaktan geçer.

Şekil 62. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 1.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek. Gültekin, G., Akpınar, M., Nohutcu, M., Özerdoğan, P. & Aygün, S. (2018). İstanbul: Netbil.

Yukarıdaki şekilde 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 1.ünite değerlendirme sorularından örnek görülmektedir. Görmekte olduğumuz soru Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde değerlendirme düzeyine örnektir. Öğrenciden verilen atasözünde iletişim ile ilgili anlatılmak istenenin en doğru ifadesini bulması istenmiştir. En doğru ifadesi öğrencinin atasözü için bir değerlendirme yapması durumunu göstermektedir.

Aşağıda verilen kelimeleri kullanarak cümlelerdeki boş bırakılan yerleri doldurunuz.

(feodalite, dernek, Sanayi İnkılabı, tarım, vakıf, sosyal medya uzmanı, nöropsikolog, tımar)

1. Strateji belirleme, etkili iletişim, hayat tecrübesi ve donanım konularında iyiyseniz ve sosyal medyayı çok iyi biliyorsanız başarılı bir olabilirsiniz.
2. bireylerin yardımlaşma amacıyla sahip oldukları servet veya gelirin bir kısmını gönüllü olarak kamu yararına harcama gayesiyle ortaya çıkmış kurumlardır.
3. Batı ve Orta Avrupa ülkelerinde toprakların ve üstünde yaşayan köylülerin derebeyine yani bir kişiye ait olduğunu kabul eden yönetim şekline denir.
4. Anadolu uygarlıklarından Friglerin en önemli geçim kaynakları ve hayvancılıktır.
5. İnsanlık tarihinin dönüm noktalarından biri olan insan ve hayvan gücünden makine gücüne geçiş olarak ifade edilebilir.

Şekil 63. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 5.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek. Gültekin, G., Akpınar, M., Nohutcu, M., Özerdoğan, P. & Aygün, S. (2018). İstanbul: Netbil.

Yukarıdaki şekilde 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 5.ünite değerlendirme sorularından örnek görülmektedir. Görmekte olduğumuz soru Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde hatırlama düzeyine örnektir. Öğrencilerden verilen boşlukları tanıma uygun olan kelime ile doldurmaları yani kavram bilgisini hatırlamaları istenmiştir.

Aşağıdaki sorunun cevabını verilen boşluğa yazınız.

İslamiyet ile bilimsel çalışmalar "Altın Çağ"ını yaşamaya başlamıştır. İslam coğrafyasında bilimin gelişmesinde İslam dininin ilim öğrenmeye ve özgür düşünceye verdiği destek önemli rol oynamıştır. İslam Devletlerinde bilim insanları devlet başkanları tarafından desteklenmiştir. Saraylarında bilimsel çalışmalar yapan bilim adamlarının fazlalığı ve saray kütüphanelerinin zenginliği yöneticiler için bir gurur kaynağı olmuştur. Bilimsel gelişmelere bir diğer katkı da İslam ülkelerinin çeşitli bölgelerine yayılan çok sayıdaki eğitim kurumudur.

Metne göre İslam coğrafyasında bilimsel gelişmeleri etkileyen faktörler nelerdir? Yazınız.

Şekil 64. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 4.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek. Gültekin, G., Akpınar, M., Nohutcu, M., Özerdoğan, P. & Aygün, S. (2018). İstanbul: Netbil.

Yukarıdaki şekilde 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 4.ünite değerlendirme sorularından örnek görülmektedir. Görmekte olduğumuz soru Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde anlama düzeyine örnektir. Öğrencilerden verilen parçadan hareketle bilimsel gelişmeleri etkileyen faktörlere ilişkin bir sonuç çıkarmaları istenmiştir.

A Aşağıda verilen ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız. Yanlış olduğunu düşündüğünüz ifadelerin altındaki boşluğa doğrusunu yazınız.

() 1. Osmanlı Devleti'nin yeni fethedilen topraklara Anadolu'daki Türkmenleri yerleştirmesine "iskân politikası" denilmektedir.

() 2. Kanuni Sultan Süleyman "Avni" lakabıyla şiirler yazmıştır.

() 3. Kristof Kolomb adlı İspanyol kâşif dünyayı dolaşarak dünyanın yuvarlak olduğunu kanıtlayan ilk kişidir.

() 4. Baltalimanı Antlaşması Osmanlı Devleti'nin ekonomisine ve sanayisine büyük zarar vermiştir.

() 5. Ebru sanatı, Türkistan'da ortaya çıkıp İpek Yolu ile dünyaya yayılmıştır.

Şekil 65. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2.ünite sonu değerlendirme sorularından örnek. Gültekin, G., Akpınar, M., Nohutcu, M., Özerdoğan, P. & Aygün, S. (2018). İstanbul: Netbil.

Yukarıdaki şekilde 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler MEB ders kitabının 2.ünite değerlendirme sorularından örnek görülmektedir. Görmekte olduğumuz soru Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisinde uygulama düzeyine örnektir. Öğrencilerden yanlış olan bilginin doğrusunu yazarak öğrendiğini uygulaması istenmiştir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma sonucunda ulaşılan bulguların yorumlanmasıyla elde edilen sonuçlara ve literatürdeki ilgili araştırma sonuçlarının karşılaştırılmasının yapıldığı tartışma bölümüne yer verilmiştir. Ayrıca araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda araştırmacılar için çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuç

Tablo 22

1998-2005-2018 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Göre Hazırlanan 5.,6. ve 7.Sınıf Ders Kitaplarının İçerisinde Bulunan Ölçme Değerlendirme Araçları Bakımından Dağılım Oranları

ÖLÇME DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	1998 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Göre Hazırlanan Kitaplar		
	1999 Yılı 5.Sınıf	2000 Yılı 6.Sınıf	1999 Yılı 7.Sınıf
Geleneksel ölçme değerlendirme araçları	45 soru (%66,17)	65 soru (%61,90)	52 soru (%55,91)
Alternatif ölçme değerlendirme araçları	23 soru (%33,82)	40 soru (%38,09)	41 soru (%44,08)
ÖLÇME DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	2005 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Göre Hazırlanan Kitaplar		
	2006 Yılı 5.Sınıf	2006 Yılı 6.Sınıf	2006 Yılı 7.Sınıf
Geleneksel ölçme değerlendirme araçları	359 soru (%97,82)	471 soru (%97,51)	429 soru (%93,26)
Alternatif ölçme değerlendirme araçları	8 soru (%2,17)	12 soru (%2,48)	31 soru (%6,73)
ÖLÇME DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	2018 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Göre Hazırlanan Kitaplar		
	2018 Yılı 5.Sınıf	2018 Yılı 6.Sınıf	2018 Yılı 7.Sınıf
Geleneksel ölçme değerlendirme araçları	412 soru (%91,75)	471 soru (%97,51)	286 soru (%81,71)
Alternatif ölçme değerlendirme araçları	37 soru (%8,24)	12 soru (%2,48)	64 soru (%18,28)

Tablo 23

1998-2005-2018 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Göre Hazırlanan 5.,6. ve 7.Sınıf Ders Kitaplarının Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi Bakımından Dağılım Oranları

ÖLÇME DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	1998 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Göre Hazırlanan Kitaplar		
	1999 Yılı 5.Sınıf	2000 Yılı 6.Sınıf	1999 Yılı 7.Sınıf
Geleneksel ölçme değerlendirme araçları	45 soru (%66,17)	65 soru (%61,90)	52 soru (%55,91)
Alternatif ölçme değerlendirme araçları	23 soru (%33,82)	40 soru (%38,09)	41 soru (%44,08)
ÖLÇME DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	2005 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Göre Hazırlanan Kitaplar		
	2006 Yılı 5.Sınıf	2006 Yılı 6.Sınıf	2006 Yılı 7.Sınıf
Geleneksel ölçme değerlendirme araçları	359 soru (%97,82)	471 soru (%97,51)	429 soru (%93,26)
Alternatif ölçme değerlendirme araçları	8 soru (%2,17)	12 soru (%2,48)	31 soru (%6,73)
ÖLÇME DEĞERLENDİRME ARAÇLARI	2018 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Göre Hazırlanan Kitaplar		
	2018 Yılı 5.Sınıf	2018 Yılı 6.Sınıf	2018 Yılı 7.Sınıf
Geleneksel ölçme değerlendirme araçları	412 soru (%91,75)	471 soru (%97,51)	286 soru (%81,71)
Alternatif ölçme değerlendirme araçları	37 soru (%8,24)	12 soru (%2,48)	64 soru (%18,28)

1999 yılı 5.sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde bulunan sorular, kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları bakımından incelendiğinde 45 sorunun %66,17'lik bir oranla geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde, 23 sorunun %33,82'lik oranla ise alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

1999 yılı 5.sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabında yer alan 4 ünitenin sonunda bulunan değerlendirme çalışmalarındaki 45 soru Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'ne göre gruplandırıldığında; 7 soru %15,55'lik oranla hatırlama, 27 soru %59,99'luk oranla anlama, 8 soru %17,77'lik oranla çözümleme, 3 soru ise %6,66'lık oranla değerlendirme düzeyinde yer almaktadır. Çözümleme ve değerlendirme düzeyindeki üst düzey sorulara %24,46'lık bir oranla yer verilirken, hatırlama ve anlama düzeyindeki alt düzey sorulara %75,54'lük oranla daha çok yer verildiği görülmüştür. 1999 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisindeki ünite sonu değerlendirme sorularında uygulama ve yaratma düzeyinde ise soru tespit edilmemiştir.

2000 yılı 6.sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde bulunan sorular, kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları bakımından incelendiğinde 65 sorunun %61,90'lık bir oranla geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde, 40 sorunun ise

%38,09'luk oranla alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

2000 yılı 6.sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabında yer alan 6 ünitenin sonunda bulunan değerlendirme çalışmalarındaki 65 soru Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'ne göre gruplandırıldığında; 16 soru %24,61'lik oranla hatırlama, 43 soru %66,15'lik oranla anlama, 4 soru %6,15'lik oranla çözümleme, 2 soru ise %3,07'lik oranla değerlendirme düzeyinde yer almaktadır. Çözümleme ve değerlendirme düzeyindeki üst düzey sorulara %9,22'lik bir oranla yer verilirken, hatırlama ve anlama düzeyindeki alt düzey sorulara %90,76'lık oranla daha çok yer verildiği görülmüştür. 2000 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisindeki ünite sonu değerlendirme sorularında uygulama ve yaratma düzeyinde soru tespit edilmemiştir.

1999 yılı 7.sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde bulunan sorular, kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları bakımından incelendiğinde 52 sorunun %55,91'lik bir oranla geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde, 41 sorunun ise %44,08'lik oranla alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

1999 yılı 7.sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabında yer alan 7 ünitenin sonunda bulunan değerlendirme çalışmalarındaki 61 soru Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'ne göre gruplandırıldığında; 17 soru %27,86'lık oranla hatırlama, 38 soru %62,29'luk oranla anlama, 3 soru %4,91'lik oranla çözümleme, 3 soru ise %4,91'lik oranla değerlendirme düzeyinde yer almaktadır. Çözümleme ve değerlendirme düzeyindeki üst düzey sorulara %9,82'lik bir oranla yer verilirken, hatırlama ve anlama düzeyindeki alt düzey sorulara %90,15'lik oranla daha çok yer verildiği görülmüştür. 1999 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisindeki ünite sonu değerlendirme sorularında uygulama ve yaratma düzeyinde soru tespit edilmemiştir.

2006 yılı 5.sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde bulunan sorular, kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları bakımından incelendiğinde 359 sorunun %97,82'lik bir oranla geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde, 8 sorunun ise %2,17'lik oranla alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

2006 yılı 5.sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabında yer alan 8 ünitenin sonunda bulunan değerlendirme çalışmalarındaki 126 soru Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan

Taksonomisi'ne göre gruplandırıldığında; 43 soru %34,12'lik oranla hatırlama, 28 soru %22,22'lik oranla anlama, 23 soru %18,25'lik oranla uygulama, 27 soru %21,42'lik oranla çözümlleme, 1 soru %0,79'luk oranla değerlendirme, 4 soru ise %3,17'lik oranla yaratma düzeyinde yer almaktadır. Uygulama, çözümlleme, değerlendirme ve yaratma düzeyindeki üst düzey sorulara %43,63'lük bir oranla yer verilirken, hatırlama ve anlama düzeyindeki alt düzey sorulara %56,34'lük oranla daha çok yer verildiği görülmüştür.

2006 yılı 6.sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde bulunan sorular, kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları bakımından incelendiğinde 471 sorunun %97,51'lik bir oranla geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde, 12 sorunun ise %2,48'lik oranla alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

2006 yılı 6.sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabında yer alan 6 ünitenin sonunda bulunan değerlendirme çalışmalarındaki 114 soru Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'ne göre gruplandırıldığında; 14 soru %12,28'lik oranla hatırlama, 52 soru %45,61'lik oranla anlama, 15 soru %13,15'lik oranla uygulama, 12 soru %10,52'lik oranla çözümlleme, 13 soru %11,40'lik oranla değerlendirme, 8 soru ise %7,01'lik oranla yaratma düzeyinde yer almaktadır. Uygulama, çözümlleme, değerlendirme ve yaratma düzeyindeki üst düzey sorulara %42,08'lik bir oranla yer verilirken, hatırlama ve anlama düzeyindeki alt düzey sorulara %57,89'luk oranla daha çok yer verildiği görülmüştür.

2006 yılı 7.sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde bulunan sorular, kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları bakımından incelendiğinde 429 sorunun %93,26'lık bir oranla geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde, 31 sorunun ise %6,73'lük oranla alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

2006 yılı 7.sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabında yer alan 7 ünitenin sonunda bulunan değerlendirme çalışmalarındaki 103 soru Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'ne göre gruplandırıldığında; 7 soru %6,79'luk oranla hatırlama, 16 soru %15,53'lük oranla anlama, 39 soru %37,86'lık oranla uygulama, 22 soru %21,35'lik oranla çözümlleme, 16 soru %15,53'lük oranla değerlendirme, 3 soru ise %2,91'lik oranla yaratma düzeyinde yer almaktadır. Uygulama, çözümlleme, değerlendirme ve yaratma düzeyindeki üst düzey sorulara %77,65'lik bir oranla yer verilirken, hatırlama ve anlama düzeyindeki alt düzey sorulara %22,32'lik oranla daha az yer verildiği görülmüştür.

2018 yılı 5.sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde bulunan sorular, kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları bakımından incelendiğinde 412 sorunun %91,75'lik bir oranla geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde, 37 sorunun ise %8,24'lük oranla alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği sonucuna ulaşılmıştır

2018 yılı 5.sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabında yer alan 7 ünitenin sonunda bulunan değerlendirme çalışmalarındaki 289 soru Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'ne göre gruplandırıldığında; 30 soru %10,38'lik oranla hatırlama, 101 soru %34,94'lük oranla anlama, 92 soru %31,83'lük oranla uygulama, 61 soru %21,10'luk oranla çözümlleme, 5 soru %1,73'lük oranla değerlendirme düzeyinde yer almaktadır. Uygulama, çözümlleme, değerlendirme ve yaratma düzeyindeki üst düzey sorulara %54,66'lık bir oranla yer verilirken, hatırlama ve anlama düzeyindeki alt düzey sorulara %45,32'lik oranla daha az yer verildiği görülmüştür. 2018 yılı 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite sonu değerlendirme çalışmalarında yer alan sorularda yaratma düzeyine ait bir soru tespit edilmemiştir.

2018 yılı 6.sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde bulunan sorular, kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları bakımından incelendiğinde 471 sorunun %97,51'lik bir oranla geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde, 12 sorunun ise %2,48'lik oranla alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

2018 yılı 6.sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabında yer alan 7 ünitenin sonunda bulunan değerlendirme çalışmalarındaki 113 soru Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'ne göre gruplandırıldığında; 38 soru %33,62'lik oranla hatırlama, 13 soru %11,50'lik oranla anlama, 36 soru %31,85'lik oranla uygulama, 18 soru %15,92'lik oranla çözümlleme, 8 soru %7,07'lik oranla değerlendirme düzeyinde yer almaktadır. Uygulama, çözümlleme, değerlendirme ve yaratma düzeyindeki üst düzey sorulara %54,84'lık bir oranla yer verilirken, hatırlama ve anlama düzeyindeki alt düzey sorulara %45,12'lik oranla daha az yer verildiği görülmüştür. 2018 yılı 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite sonu değerlendirme çalışmalarında yer alan sorularda yaratma düzeyine ait bir soru tespit edilmemiştir.

2018 yılı 7.sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde bulunan sorular, kullanılan ölçme ve değerlendirme araçları bakımından incelendiğinde 286 sorunun %81,71'lik bir oranla geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde, 64 sorunun ise

%18,28'lik oranla alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

2018 yılı 7.sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabında yer alan 7 ünitenin sonunda bulunan değerlendirme çalışmalarındaki 108 soru Bloom'un Yenilenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi'ne göre gruplandırıldığında; 38 soru %35,18'lik oranla hatırlama, 8 soru %7,40'lık oranla anlama, 35 soru %32,40'lık oranla uygulama, 19 soru %17,59'luk oranla çözümleme, 8 soru %7,40'lık oranla değerlendirme düzeyinde yer almaktadır. Uygulama, çözümleme, değerlendirme ve yaratma düzeyindeki üst düzey sorulara %57,39'luk bir oranla yer verilirken, hatırlama ve anlama düzeyindeki alt düzey sorulara %42,58'lik oranla daha az yer verildiği görülmüştür. 2018 yılı 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite sonu değerlendirme çalışmalarında yer alan sorularda yaratma düzeyine ait bir soru tespit edilmemiştir.

1998 yılı öğretim programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrencilere sadece ünite hazırlık ve değerlendirme çalışmalarında soru yöneltilmiş, öğrenme alanları içinde ise hiçbir soruya yer verilmemiştir. Sorular genellikle geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından kısa-uzun cevaplı sorular ve alternatif ölçme değerlendirme araçlarından performans ödevi şeklinde olup daha çok alt düzey becerileri ölçtüğü sonucuna ulaşılmıştır. 2005 yılı öğretim programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenciye yöneltilen soru sayısının artırıldığına, öğrenme alanları içerisinde yer alan metin, görsel, tablo, harita vb. alanlarda konuyu pekiştirmek amacıyla sınıf içi pekiştirme ve tartışma sorularına büyük bir oranda yer verildiğine ulaşılmıştır. 2005 yılı öğretim programına göre hazırlanan ders kitapları içerisindeki sorularda, alternatif ölçme değerlendirme araçlarının kullanım oranı 1998 yılına oranla sayı olarak daha az olup, teknik çeşitliliği bakımından daha fazladır ve daha çok alt düzey becerileri ölçmektedir. 2018 yılı öğretim programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında alternatif ölçme ve değerlendirme araçları 1998 ve 2005 öğretim programına göre biraz daha çeşitlenmiş olsa da geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarına oranla daha azdır. Fakat 2018 öğretim programına göre hazırlanan kitaplarda üst düzey becerileri ölçen sorular daha büyük bir çoğunluğu oluşturmaktadır.

5.2. Tartışma

Çalışma konumuz doğrultusunda, Karakuş (2019) bir araştırma gerçekleştirmiştir. "6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının alternatif ölçme ve değerlendirme anlayışı açısından

incelenmesi" adlı çalışmasında, 48 sorunun alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiğine diğer 238 sorunun ise geleneksel ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmadaki oransal durumun çalışmamızla aynı doğrultuda olduğu görülmüştür. Yakalı (2016) "TEOG sınavlarındaki matematik sorularının yenilenmiş bloom taksonomisine ve öğretim programına göre değerlendirilmesi" adlı çalışmasında 2013-2014 ve 2014-2015 matematik sorularının alt bilişsel basamaklarda yığıldığı, değerlendirme ve yaratma basamağında soru bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmanın sonucundaki duruma göre de üst düzey becerilere ölçen soruların azlığı dikkat çekmektedir. Güney (2019), "yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında bulunan metin altı soruların yenilenmiş bloom taksonomisine göre analizi" adlı çalışmasında soruların alt düzey bilişsel basamaklardan üst düzey bilişsel basamaklara doğru kademeli şekilde hazırlanmadığı görülmüş ve taksonominin en üst düzey basamağı olan "yaratma" basamağına uygun soru azlığı dikkate değer bulunmuştur. Eroğlu (2019), "6.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin altı okuma-anlama soru ve etkinliklerinin güncellenmiş bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi" adlı çalışmasında incelenen soru ve etkinliklerin %93,70'inin alt düzey bilişsel becerilere yönelik olarak hazırlandığını tespit etmiştir. Dündar (2019), "ilkokul üçüncü sınıf fen bilimleri ders kitabındaki ünite sonu değerlendirme sorularının revize edilmiş bloom taksonomisi bağlamında kapsam geçerliliği" adlı çalışmasında soruların daha çok alt düzey bilişsel kategorilerle ilgili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Usluoğlu (2020), "ilkokul 3 ve 4.sınıf matematik ders kitaplarındaki etkinliklerin yenilenmiş bloom taksonomisine göre incelenmesi" adlı çalışmasında etkinliklerin yaklaşık %65'inin anlama boyutunda olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yılmaz (2020), "ortaokul düzeyindeki soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel sürelerine göre incelenmesi" adlı çalışmasında soruların %68'inin alt düzey becerilere yönelik hazırlandığı sonucuna ulaşmış ve uygulama basamağına uygun soru tespit edememiştir. Bu örnek çalışmalardan da anlaşıldığı üzere üst düzey becerilere yönelik soruların oranı alt düzey becerilerde göre hazırlanan sorulardan daha düşüktür.

5.3. Öneriler

Bundan sonraki dönemlerde hazırlanacak olan ders kitaplarında hem öğrenme alanlarında hem değerlendirme kısmında dereceli rubrik, kontrol listesi, derecelendirme ölçeği, yapılandırılmış grid, gözlem formu, tutum ölçeği, akran değerlendirme, tanılayıcı

dallanmış ağaç, kavram haritası, zihin haritası, portfolya gibi alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarına daha çok yer verilebilir.

Bundan sonraki dönemlerde hazırlanacak olan ders kitaplarında ünite değerlendirme bölümlerinde üst düzey becerileri ölçen sorulara daha çok ağırlık verilebilir.

Ders kitabı içerisindeki öğrenme alanlarında yer alan soruların sayısı biraz daha azaltılarak daha etkili sorular ve etkinlikler haline getirilebilir.

Ders kitapları içerisindeki etkinlikler ve soruların öğrenci dayanışmasını ve bilgi alışverişini artırması amacıyla grup çalışmalarına daha fazla ağırlık verilebilir.

KAYNAKLAR

- Akpınar, M. & Kaymakcı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 605-626.
- Akyürek, G. (2019). *LGS ve TEOG sınavlarının fen bilimleri dersi öğretim programı ve yenilenmiş bloom taksonomisine göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Altun, A. (2013). Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu. B. Akbaba (Ed.), *Yapılandırımcı yaklaşım, sosyal bilgiler programları ve ders kitapları içinde*. Ankara: Pegem.
- Ambarlı, A. (2010). *Türkiye'de Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programları (değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler)*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Anderson, L. W. & Krathwohl D. R. (2001). *Öğrenme öğretim ve değerlendirme ile ilgili bir sınıflama* (D. A. Özçelik, Çev.). Ankara: Pegem.
- Arı, T. (2018). *2015 ve 2017 ortaokul Türkçe öğretim programlarındaki kazanımların yenilenmiş Bloom taksonomisine ve öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Aslan, E. (2010). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ders kitapları. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 35(158), 215-231.
- Aslan, E. (2016). Sosyal bilgiler eğitimi. D. Dilek (Ed), *Geçmişten günümüze sosyal bilgiler içinde* (s. 3-48). Ankara: Pegem.
- Ataman, M. (2007). *Benzeşen ve ayrışan yönleriyle 1998 ve 2004 ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarında (4.-5. sınıflar) ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri ve bunlara ilişkin öğretmen görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Atik, S. & Aykaç, N. (2017). 2009 ve 2015 Türkçe öğretim programlarının eğitim programı ögeleri açısından değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 586-607.
- Bağcı, M. S. (2011). *İlköğretim sınıf öğretmenlerinin alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini etkin kullanabilme yeterliliklerinin araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bahar, M., Nartgün, Z., Durmuş, S. & Bıçak, B. (2006). *Geleneksel-alternatif ölçme ve değerlendirme öğretmen el kitabı*. Ankara: Pegem.
- Başol, G. (2019). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem.
- Bayrak, M. (2019). *Sosyal bilgiler öğretim programlarında (1968-2018) ve ders kitaplarında Çanakkale cephesinin öğretimi ve öğretmen görüşleri: Trabzon örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.
- Bilgin, S. (2019). *Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarında toplumsal cinsiyet*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Birgin, O. (2016). Bloom taksonomisi. E.Bingölbalı, S. Arslan & İ.Ö. Zembat (Ed.), *Matematik Eğitiminde Teoriler içinde* (s. 839-860). Ankara: Pegem.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Çalışkan, H. & Yiğittir, S. (2015). Sosyal bilgilerde ölçme ve değerlendirme. B. Tay & A. Öcal (Ed.). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 223-290). Ankara: Pegem.
- Çermik, F. (2011). *Yeni ilköğretim programlarının öngördüğü tamamlayıcı ölçme değerlendirme teknikleri hakkındaki öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Çetin, O. (2016). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.

- Dalak, O. (2015). *TEOG sınav soruları ile 8. sınıf öğretim programlarındaki ilgili kazanımların yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Demir, P. (2015). *Yenilenmiş Bloom taksonomisine göre 2015 yılı sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanımlar ve seviye belirleme sınav soruları*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Demirel, Ö. & K. Kıröğlu (Ed). (2020). *Ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem.
- Demirtaş, B. (2012). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin yansıtıcı düşünme beceri düzeyleri ile öğretmenlerinin alternatif ölçme - değerlendirme tekniklerini bilme ve tercih etme sıklıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demirtaş, B. (2016). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin yansıtıcı düşünme beceri düzeyleri ile öğretmenlerinin alternatif ölçme - değerlendirme tekniklerini bilme ve tercih etme sıklıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dönmez, C. (2003). *Konu alanı ders inceleme kılavuzu*. C. Şahin (Ed.), *Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler içinde*. Ankara: Gündüz.
- Duran, A. (2013). *Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Dündar, H. (2019). *İlkokul üçüncü sınıf fen bilimleri ders kitabındaki ünite sonu değerlendirme sorularının revize edilmiş Bloom taksonomisi bağlamında kapsam geçerliliği*. Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Emre, K. (2020). *Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretimi programının yenilenmiş Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Eroğlu, S. (2019). *6.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin altı okuma-anlama soru ve etkinliklerinin güncellenmiş Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

- Ersoy, A. F. & Kaya, E. (2009). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının (2004) uygulama sürecine ilişkin öğrenci görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 71-86.
- Göçer, A. (2007). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Journal: Dil dergisi*, 19(137), 30-48.
- Gökler, Z. S. (2012). *İlköğretim İngilizce dersi hedefleri kazanımları SBS soruları ve yazılı sınav sorularının yeni Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Gültekin, M., Gürdoğan, Ö., Bayır, N. & Göz L. (2013). 2004 Sosyal bilgiler öğretim programında yeni anlayışlar: 1998 öğretim programından farklılıkları açısından bir inceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(46), 24-49.
- Güney, E., Z. (2019). *Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında bulunan metin altı soruların yenilenmiş Bloom taksonomisine göre analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Gürel, D. (2017). *Taslak sosyal bilgiler öğretim programına yönelik yapısal bir değerlendirme*. I. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu, Tam Bildiri Kitabı. 236-246.
- Hali, S. (2014). Tarih öğretimi ve ders kitapları. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14(3), 158-166.
- Kan, A. (2017). Ölçme araçlarında bulunması gereken nitelikler. H. Atılgan (Ed.), *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* içinde (s. 43-102). Ankara: Anı.
- Kanatlı, F. (2008). *Alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri konusunda sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Kantar, N. (2019). *Alternatif ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin 6. sınıf öğrencilerinin fen bilimleri dersindeki başarısına ve tutumuna etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Karakuş, H. (2019). *6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının alternatif ölçme ve değerlendirme anlayışı açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.

- Karakuş, S. (2019). *Tarih öğretmenlerinin alternatif ölçme değerlendirme yöntemlerine yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi (Gümüşhane ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.
- Karakuş, U. & Öztürk Demirbaş, Ç. (2011). Coğrafya öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanım düzeyleri (Kırşehir örneği). *Milli Eğitim*, 189, 71-85.
- Karaman, İ. (2005). Erzurum ilinde bulunan liselerdeki fizik sınav sorularının Bloom taksonomisinin basamaklarına göre analizi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 77-90.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kaymakçı, S. & Turan, S. (2019). *1998, 2005 ve 2018 ilkök 4.sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. II. Uluslararası Temel Eğitim Kongresi, Tam Metin Bildiri Kitabı.
- Keçe, M. (2013). Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu. B. Akbaba (Ed.), *Sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenme-öğretme süreçleri içinde*. Ankara: Pegem.
- Keray, B. (2012). *Söyleşi metinleri yoluyla sekizinci sınıf öğrencilerinin soru sorma becerilerinin yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Kılıç, A. & Seven, S. (2003). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem.
- Kılıç, D. (2020). Ders kitabı inceleme. Ö. Demirel, & K. Kıröğlu (Ed.), *Ders kitabının öğretimdeki yeri içinde*. Ankara: Pegem.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Küçükahmet, L. (2009). *Program geliştirme ve öğretim*. Ankara: Nobel.
- MEB. (1999). *İlköğretim okulu 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. İstanbul: Milli Eğitim.
- MEB. (1999). *İlköğretim okulu 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. İstanbul: Milli Eğitim.
- MEB. (2000). *İlköğretim okulu 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. İstanbul: Milli Eğitim.
- MEB. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu (4-5. Sınıflar)*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

- MEB. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu (6-7. sınıflar)*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2006). *İlköğretim 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: Saray.
- MEB. (2006). *İlköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. İstanbul: Milsan.
- MEB. (2006). *İlköğretim 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: Anadol.
- MEB. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: Anadol.
- MEB. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. İstanbul: Netbil.
- MEB. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. İstanbul: Netbil.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%99ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Nakiboğlu, C. & Meriç, G. (2000). Genel kimya laboratuvarlarında V-diyagramı kullanımı ve uygulamaları. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 58-75.
- Oğuz Tunç, H. (2019). *Alternatif ölçme değerlendirme etkinliklerinin sosyal bilgilerde başarı ve kalıcılığa etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Önem, B. (2020). *Lise yabancı dil öğretmenlerinin alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Özçelik, A. D. (1998). *Ölçme ve değerlendirme*. Ankara: ÖSYM.

- Özdemir, Y. (2020). *2018 Lise fizik, kimya ve biyoloji öğretim programlarının yeni Bloom taksonomisine göre karşılaştırmalı analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Üniversitesi, İstanbul.
- Özen, Y. (2014). *Eğitimde alternatif ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Gece.
- Özkan, U. B. (2019). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. Ankara: Pegem.
- Özkaya, S. D. (2020). *5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki dil bilgisi kazanımlarının ve sorularının yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı.
- Öztürk, C. & Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem.
- Özyalçın, K., E. (2019). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretenlerin yenilenmiş Bloom taksonomisine göre metin altı soru yazma becerileri üzerine bir değerlendirme*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Polat, M. (2020). *2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarına göre yayınlanmış 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Şahin, S. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler 5.sınıf ders kitaplarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Şahin, T. Y. & Yıldırım, S. (1999). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Anı.
- Şimşek, G. (2019). *2017 Taslak fizik öğretim programının ve 2016 ÖABT fizik öğretmenliği sınavının yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tekindal, S. (2009). *Okullarda ölçme ve değerlendirme yöntemleri*. Ankara: Nobel.
- Tekindal, S. (2012). *Okullarda ölçme ve değerlendirme yöntemleri*. Ankara: Nobel.

- Topçu, E. & Katılmış, A. (2003). Yarı zamanlı kaynaştırma eğitimi alan ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik düşünceleri. *Sakarya University Journal of Education*, 3(3), 48-81.
- Turan, R. (2018). 2017 İlkokul ve ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı üzerine genel bir değerlendirme. *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(19), 295-328.
- Turgut, M. F. & Baykul, Y. (2013). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem.
- Tünkler, V. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tamamlayıcı ölçme-değerlendirme tekniklerine yönelik okuryazarlık düzeylerinin mikroöğretim aracılığıyla geliştirilmesi*. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Ulutaş, B. (2017). Nitel araştırma yöntem, teknik ve yaklaşımları. Seggie, F. N., & Bayburt, Y. (Ed.), *Doküman analizi* içinde (s. 279-298). Ankara: Anı.
- Usluoğlu, B. (2020). *İlkokul 3 ve 4. sınıf matematik ders kitaplarındaki etkinliklerin yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Yakalı, D. (2016). *TEOG sınavlarındaki matematik sorularının yenilenmiş Bloom taksonomisi ve öğretim programına göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Yaman, S., Karamustafaoğlu, S. & Karamustafaoğlu, O. (2005). *İlköğretimde fen ve teknoloji öğretimi*. Ankara: Anı.
- Yağar, F. & Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: Araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenilirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Yeşildal, Ş. (2020). *Sosyal bilgiler öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri ve sınıf içi uygulamaları (Karabük örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

- Yılmaz, G. (2020). *Ortaokul düzeyindeki soruların yenilenmiş Bloom taksonomisi'nin bilişsel süreçlerine göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, M. (2016). *Öğretmen yapımı sosyal bilgiler dersi sınav sorularının soru türleri, kapsam geçerliği ve yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Yunus, Ö. (2018). *Alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin 6. sınıf "bitki ve hayvanlarda üreme, büyüme ve gelişme" ünitesinde kullanılmasının öğrencilerin akademik başarılarına etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Hatay.

EKLER

EK 1. Eser Kullanım Formu

	T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü
FERİT RAGİP TUNCOR ARŞİV VE DOKÜMANTASYON KÜTÜPHANESİ ESER KULLANIM FORMU	
KULLANICI:	
Adı Soyadı	: Hatice YİĞİT
T.C.Kimlik No	
Adres (İş)	
Unvan/Branş	: Eğitim Bilimleri Ortaokulu
Cep Tel./İşyeri Tel. No	: Sosyal Bilgiler Öğretmeni
Eserin İncelenme Amacı	: Yüksek Lisans Tezi
Eserin İncelendiği Tarih	: 22.10.2019
ESER:	
Eserin Adı	: MEB Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 5-6-7
Yayın Türü	:
Demirbaş No	: 21041 - 21042 - 21043
Yazar/Çevirmen/Hazırlayan	:
Yayın Evi/Yayın Yılı	: 2005
Cilt/Sayı	: MEB
Basıldığı Matbaa	:
Kütüphanede Bulunduğu Bölüm	:
Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri ile 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 22. 23 ve 38. maddeleri ve ilgili mevzuat gereği korunması gereken eserlerin çoğaltılmasını dijital taramaları, kaynak gösterilmek şartıyla sadece şahsi bilimsel kullanımlar için yapılır. Çoğaltılan ve dijital ortamda taraması yapılan eserler ticari amaçlı kullanılamaz ve üçüncü kişilere dağıtılamaz. Bir eserin tamamı değil bunların sadece bir bölümünün veya farklı makalelerin çoğaltılmasına izin verilir. Yukarıda belirtilen açıklamalar tarafımdan okunmuş olup söz konusu Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun ilgili maddelerine uymada ve kötüye kullanmada doğrudan sorumlu olduğumu beyan ederek, telif hakları yükümlülüğünü kabul ediyorum.	

EK 2. Eser Kullanım Formu

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü

FERİT RAGİP TUNCOR ARŞİV VE DOKÜMANTASYON KÜTÜPHANESİ ESER KULLANIM FORMU

KULLANICI:

Adı Soyadı
T.C.Kimlik No
Adres (İş)
Unvan/Branş
Cep Tel./İşyeri Tel. No
Eserin İncelenme Amacı
Eserin İncelendiği Tarih

: Hatice Yiğit
:
: Eğitim Bilimleri Ortaokulu Porsaklar
: Sosyal Bilgiler Öğretmeni
:
: Yüksek Lisans 1221
: 05.11.2019

ESER:

Eserin Adı
Yayın Türü
Demirbaş No
Yazar/Çevirmen/Hazırlayan
Yayın Evi/Yayın Yılı
Cilt/Sayı
Basıldığı Matbaa
Kütüphanede Bulunduğu Bölüm

: 16191, 15018, 16433, 17987,
: 18606, 18185, 19402, 21038,
: 24502
:
: MEB 5-Sınıf Ders Kitabı
: Sosyal Bilgiler
:
:

Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri ile 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 22. 23 ve 38. maddeleri ve ilgili mevzuat gereği korunması gereken eserlerin çoğaltılmaları dijital taramaları, kaynak gösterilmek şartıyla sadece şahsi bilimsel kullanımlar için yapılır.

Çoğaltılan ve dijital ortamda taraması yapılan eserler ticari amaçlı kullanılamaz ve üçüncü kişilere dağıtılamaz.

Bir eserin tamamı değil bunların sadece bir bölümünün veya farklı makalelerin çoğaltılmasına izin verilir.

Yukarıda belirtilen açıklamalar tarafımdan okunmuş olup söz konusu Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun ilgili maddelerine uymada ve kötüye kullanmada doğrudan sorumlu olduğumu beyan ederek, telif hakları yükümlülüğünü kabul ediyorum.

EK 3. Eser Kullanım Formu

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü

FERİT RAGİP TUNCOR ARŞİV VE DOKÜMANTASYON KÜTÜPHANESİ ESER KULLANIM FORMU

KULLANICI:

Adı Soyadı : Hatice YİĞİT
T.C.Kimlik No :
Adres (İş) :
Unvan/Branş : Sosyal Bilgiler Öğretmeni
Cep Tel/İşyeri Tel. No :
Eserin İncelenme Amacı : Güzel Sanatlar
Eserin İncelendiği Tarih : 23.11.2020

ESER:

Eserin Adı : 18221, 18622, 18281, 24541,
Yayın Türü : 24539, 18197, 24589, 24593,
Demirbaş No : 19046
Yazar/Çevirmen/Hazırlayan :
Yayın Evi/Yayın Yılı :
Cilt/Sayı :
Basıldığı Matbaa :
Kütüphanede Bulunduğu Bölüm :

Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri ile 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 22, 23 ve 38. maddeleri ve ilgili mevzuat gereği korunması gereken eserlerin çoğaltılmaları dijital taramaları, kaynak gösterilmek şartıyla sadece şahsi bilimsel kullanımlar için yapılır.

Çoğaltılan ve dijital ortamda taraması yapılan eserler ticari amaçlı kullanılamaz ve üçüncü kişilere dağıtılamaz.

Bir eserin tamamı değil bunların sadece bir bölümünün veya farklı makalelerin çoğaltılmasına izin verilir.

Yukarıda belirtilen açıklamalar tarafımdan okunmuş olup söz konusu Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun ilgili maddelerine uymada ve kötüye kullanmada doğrudan sorumlu olduğumu beyan ederek, telif hakları yükümlülüğünü kabul ediyorum.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..